

ԿԱՐԻՆԵ ԹՈՐՈՍՅԱՆ
ՉԵՂԻՆԵ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ

ԿԱԶԱԳԱՆ Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ
ԿԱՐԻՆԵ ՉԻԲՈՒԽՉՅԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ 4

Դասագիրք 4-րդ դասարանի համար

ՀԱՍՏԱՏԿԱԾ Է ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ
ՄՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՐՄԻՑ

Մաս 1

Նկարիչ՝ Խորեն Հակոբյան

ԵՐԵՎԱՆ-2022

ՀՏԴ 373.167.1:809.198.1(075.3)
ԳՄԴ 81. 2 Յ ց7
Մ 239

Մայրենի-4: Հանրակրթական դպրոցի 4-րդ դաս. դասագիրք
Մ 239 /Կ. Թորոսյան, Վ. Սարգսյան, Յ. Խաչատրյան, Կ. Չիբուխչյան/
-Եր.: ՄԱՆՄԱՐ, 2022. - 88 էջ:

ISBN 978-9939-62-180-7

ՀՏԴ 373.167.1:809.198.1(075.3)
ԳՄԴ 81. 2 Յ ց7

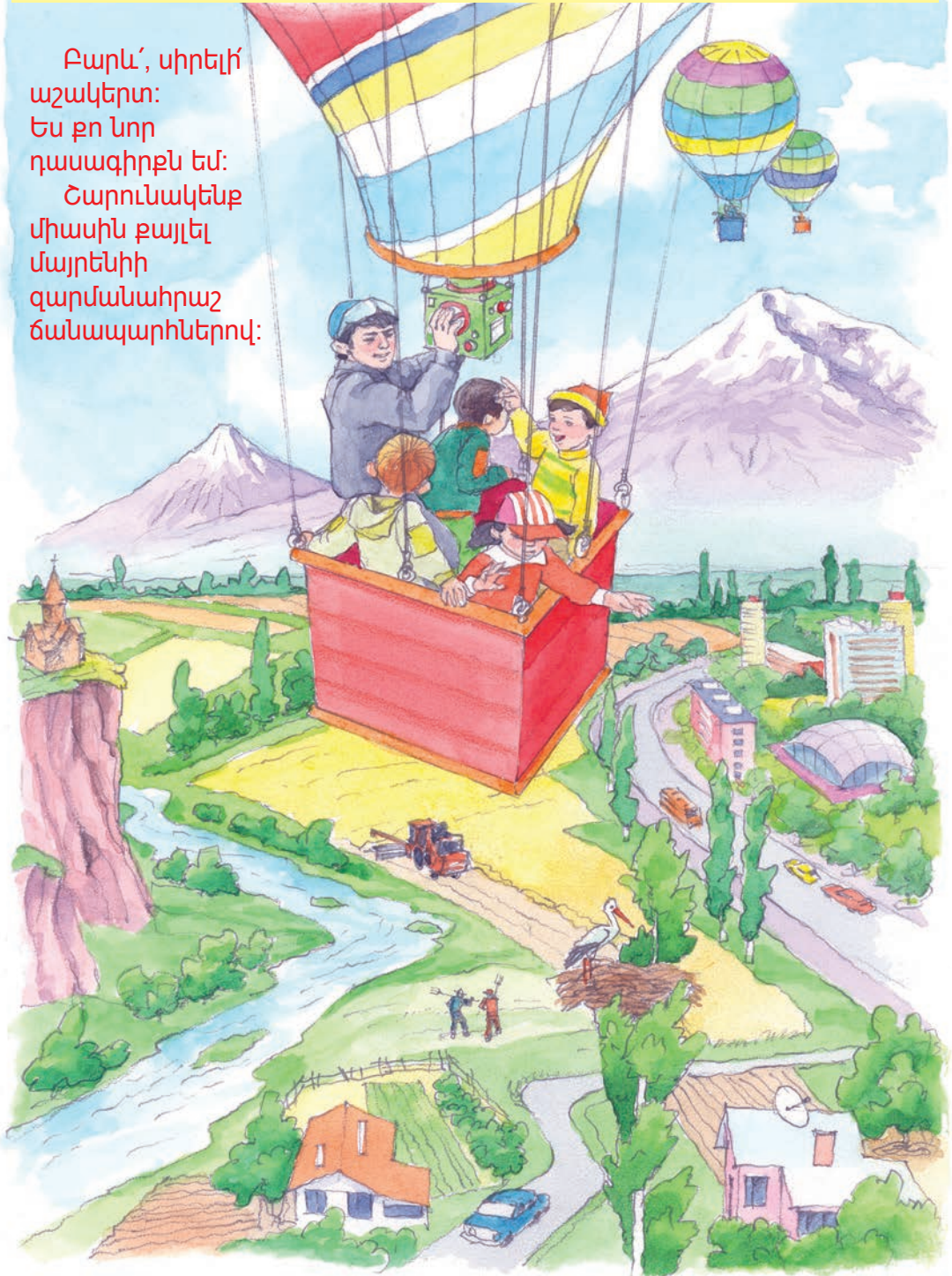
© Կ. Թորոսյան, Վ. Սարգսյան,
Յ. Խաչատրյան, Կ. Չիբուխչյան, 2012
© ՄԱՆՄԱՐ, 2012

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅՈՑ ԵՎ ԲՅՈՒՐ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

Բարև՛, սիրելի
աշակերտ:

Ես քո կոր
դասագիրքն եմ:

Շարունակենք
միասին քայլել
մայրենի
գարմանահրաշ
ճանապարհներով:

ՎԱԶԱԳԱՆ Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Մայրենիի բազմախորհուրդ ճանապարհին դու հանդիպել ես զարմանալի ու հիասքանչ շատ բաների: Այս բաժնում դու կծանոթանաս Հայաստանի հրաշալիքներին:

Սիրելի փոքրիկ,
Քո ամեն օրը հրաշալիք է,
Քեզ գալիք տանող պայծառ ալիք է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅՈՑ ԵՎ ԲՅՈՒՐ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

ԳՐՔԻ ԶՐՈՒՅՅԸ ՔԵՉ ԾԱՆՈՒ ԵՎ ԿՐԾԱՆՈՒ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Այսօրվա աշխարհում հրաշալիք են համարվում թե՛ մարդու ստեղծած շինություններն ու կառույցները, թե՛ բնության անձեռակերտ* հուշարձանները:

«Իսկ ի՞նչ է նշանակում հրաշալիք: Ի՞նչ իմաստ ունի այդ բառը»,-

կհարցնես դու:

Հրաշալիք նշանակում է՝ **հրաշքով լի, հիացմունք շարժող, սքանչելի, չտեսնված, հմայիչ, զարմանալի ու արտասովոր:**

«Իսկ մի՞թե Հայաստանում կա որևէ բան, որ այս բոլոր բառերի իմաստներին արժանի լինի», - կզարմանաս դու:

Իհարկե, կա՛:

Այդ հրաշալիքներից մի քանիսին դու արդեն ծանոթացել ես. նրանք քո աչքերի մեջ են, քո հոգում, քո սրտում, քո մտքում:

«ՈՒրեմն է՛ս էլ չտեսնված ու հմայիչ եմ, զարմանալի ու անսովոր, հրաշքներով լի», - կմտածես դու:

Եվ ճիշտ կմտածես. չէ՛ որ ինչպես դու, այնպես էլ յուրաքանչյուր մարդ ինքնին հրաշք է, և մարդու մեջ շարունակ ստանդարտ հրաշքներ են ծնվում:

Հրաշք չէ՛, որ դու հիմա կարդում ես ինձ, հասկանում ես ինձ, որ մենք գրուցում ենք միմյանց հետ:

Դա նրանից է, որ քո մեջ արդեն ապրում է հրաշալիքներից մեկը՝ **հայոց սուրբ այբուբենը**, և դու էլ նրա մեջ ես ապրում, նա քո տունն է և քո ինքնությունը*:

Հայոց այբուբենը դու տեսել ես նկարված ու քանդակված, հյուսված ու գործված, քարի վրա, փայտի վրա, թղթի վրա:

Հայոց
այբուբենի
ոսկեծուլ
նշագրեր
(Ս. Էջմիածին)

Լսել ես ու երգել նրա մասին երգերը: Մերոպ Մաշտոցի շնորհիվ այսօր հայոց այբուբենն ամենուր է և, ամենակարևորը, քո մտքում է ու քո սրտում:

Ինչպես տեսնում ես, հայոց այբուբենը մեզ համար իրոք հրաշալիք է, որով մենք ճանաչում ենք աշխարհը և սիրում:

Այս բաժնում մենք կժանոթանանք Հայաստանի յոթ և բյուր հրաշալիքներից ևս մի բանիսին:

Հայոց
այբուբենին
նվիրված
հուշարձան
(գյուղ Օշական)

1. Ո՞վ է քո գրուցակիցը, ի՞նչ կպատմես նրա մասին:
2. Ի՞նչ է նշանակում «հրաշալիք»: Ընթերցի՞ր տեքստի համապատասխան տողերը և մեկնաբանի՞ր:
3. Ըստ բեզ՝ ինչո՞ւ է հայոց այբուբենը համարվում հրաշալիք:

ՈՒՉՈ՞ՒՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՄԱՆԱԿ

Սուրբ Մերոպ Մաշտոցը հորինել է հայոց տառերը, տառերի դասավորությունը և նրանց թվային արժեքները: Դա ներկայացվում է այսպիսի աղյուսակի տեսքով.

Ա - այբ - 1	Ժ - ժե - 10	Ճ - ճե - 100	Ռ - ռա - 1000
Բ - բեն - 2	Ի - ին - 20	Մ - մեն - 200	Ս - սե - 2000
Գ - գիմ - 3	Լ - լյուն - 30	Յ - հի - 300	Վ - վեվ - 3000
Դ - դա - 4	Խ - խե - 40	Ն - նու - 400	Տ - տյուն - 4000
Ե - եչ - 5	Շ - ծա - 50	Շ - շա - 500	Ր - ռե - 5000
Զ - զա - 6	Կ - կեն - 60	Ո - վո - 600	Ց - ցո - 6000
Է - է - 7	Հ - հո - 70	Չ - չա - 700	ՈՒ - ու - 7000
Ը - ըթ - 8	Ձ - ձա - 80	Պ - պե - 800	Փ - փյուր - 8000
Թ - թո - 9	Ղ - ղատ - 90	Ջ - ջե - 900	Զ - թե - 9000
			Օ - օ, Ֆ - ֆե

1

Հայոց այբուբենի իրար հաջորդող չորս տառով կազմվում է մեկ բառ: Գտի՞ր այդ բառը և գրի՞ր:

Օրինակ՝ իրար հաջորդող **ո, չ, պ** տառերով կազմվում է **պոչ** բառը:

2 Օգտվելով տառերի թվային արժեքներից՝ կատարիր գործողությունները.

$\delta + \sigma =$ $\theta - \lambda =$ $\Gamma + \text{Բ} =$ $\text{Ս} + \text{Բ} =$

Օրինակ՝ $\sigma + \text{Բ} = 10 + 2 = 12$:

3 Քո ընտանիքի անդամների ծննդյան տարեթվերն արտահայտիր տառերով:

Օրինակ՝ $1974 = 1000 + 900 + 70 + 4 = \Gamma + \text{Ջ} + \text{Յ} + \text{Դ} = \Gamma\text{ՋՅԴ}$:

$2001 = 2000 + 1 = \text{Ս} + \text{Ա} = \text{ՍԱ}$:

ԲՅՈՒՐ **ԲԱՌԸ՝ ԱՓԻ ՄԵՋ**

Բյուր բառը հնում նշանակել է տասը հազար և ապա՝ շատ, խիստ շատ: Այսօր **բյուր** նշանակում է խիստ շատ, անչափ, անթիվ:

Նախորդ էջի աղյուսակից երևում է, որ այդ աղյուսակով 9999-ից ավելի մեծ թվեր արտահայտել հնարավոր չէր:

Այդ խնդիրը լուծելու համար օգտագործել են բյուրի նշանը՝ $\hat{\wedge}$, որը, դրվելով հայերենի տառերից յուրաքանչյուրի վրա, նրա թվային համարժեքը մեծացրել է տասը հազար անգամ:

Օրինակ՝ $\text{Ա} = 1$, իսկ $\hat{\text{Ա}} = 10000$,
 $\sigma = 10$, իսկ $\hat{\sigma} = 100000$ և այլն:

ԱՉԵԻ ԱՌԱՋ

սուրբ
և
հրապարակ

4 Վերծանիր գաղտնագիրը.

Յ Ո Ա Յ Բ Յ Ի Վ Ո Յ Ո

Ա Յ Բ Յ Ի Բ Ե Ն Ո Ի Բ Ե Ն Ե Չ Ն Ո Ի

ՈՒՐԵՄՆ՝ հրաշալիք են և՛ մարդը, և՛ մարդու ստեղծածը, և՛ բնության կերտածը*:

ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ ՍՊԱՍՈՒՄՈՎ

Հայաստանի տարբեր դպրոցների չորրորդ դասարանցի տասնհինգ աշակերտի համար, որոնք հաղթել էին ամենատարբեր մրցույթներում, կրթության նախարարությունը նախատեսել էր մի շատ զարմանալի միջոցառում:

Բոլոր երեխաներն արդեն մայրաքաղաք Երևանում էին, սակայն ոչ ոք չգիտեր, թե ինչ անակնկալ է սպասում իրենց:

Գրեթե մեկ ամիս ամենատարբեր լուրեր էին շրջում Հայաստանով մեկ. իբր մեկնելու են Աֆրիկա կամ Էլ Ավստրալիա: Մի մասն ասում էր, թե եգիպտական բուրգերը պիտի տեսնեն, մի մասը պնդում էր, թե երեխաներին միանգամից փոխադրելու են վեցերորդ դասարան, մի մասն ասում էր, թե մրցանակներ են տալու և այլն: Մի բան պարզ էր. բոլորին շատ էր հետաքրքրում, թե ինչ է լինելու:

Սպասված օրը հինգ աշակերտ իրենց ծնողների, տատիկների ու պապիկների հետ հավաքվել էր Հովհաննես Թումանյանի արձանի մոտ, հինգը՝ Արամ Խաչատրյանի և հինգը՝ Մարտիրոս Սարյանի: Բոլորն անհամբեր էին և սպասում էին անակնկալին:

Ինչ էս կարծում՝ ինչ անակնկալ էր սպասում բոլորին:

Այժմ հերթով մոտենանք արձաններին և տեսնենք, թե ինչ է կատարվում դրանց շուրջը:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՐՁԱՆԻ ՄՈՏ

- Հովհաննես Թումանյանն ապրել է ընդամենը հիսունչորս տարի,- պատմում էր ուսուցչուհին:- Սակայն թվում է, թե նա միշտ եղել է և, հաստատապես, միշտ կլինի: Նա ծնվել է 1869 թ. Դսեղ գյուղում: Ապրել է Թիֆլիսում, որն այն ժամանակ գրեթե հայկական քաղաք էր: Մանուկ հասակից գրել է բանաստեղծություններ: Անսահման սիրել է իր հայրենիքը, նոր շունչ է տվել ժողովրդի ստեղծած երգերին ու խաղիկներին, հեքիաթներին ու գրույցներին: Դրանցից շատ շատերին մենք ծանոթ ենք թե՛ դասագրքերից, թե՛ այլ

գրքերից, թե՛ մուլտֆիլմերից, թե՛ մեծերի պատմածներից, թե՛ կինոնկարներից:

Նա մեծ հայ էր ու մեծ հայրենասեր, ապրում էր բոլորի հոգսերով, սիրում էր բոլորին: Նա գրել է պոեմներ, բանաստեղծություններ, լեգենդներ, բալլադներ, հեքիաթներ, պատմվածքներ, քառյակներ:

Հովհաննես Թումանյանն այսօր էլ ներկա է յուրաքանչյուր հայի տանը իր ստեղծագործություններով, իր հզոր սիրով ու մեծ հոգով:

...Երեխաները, շունչները պահած, լսում էին և սպասում: Նրանց աչքերն անակնկալն էին փնտրում: Ճնողների, տատիկների ու պապիկների աչքերն անակնկալն էին փնտրում:

- Երեխաներ, եկեք տեսնենք, թե ով ինչ կարող է հիշել Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործություններից: Որքան շատ հիշենք, անակնկալն այնքան շուտ կլինի,- ասաց ուսուցչուհին:

- Իսկ ով սեր ունի
Մեզ պես ուսումի,
Դպրոցի ճամփան
Միշտ կարճ է, սիրուն՝
Ձմեռ թե գարուն,-

անմիջապես արտասանեց սևուլիկ Արմինեն՝ հիշելով «Մայրենի-1» դասագիրքը:

- Սևուկ ուլիկ,
Սիրուն բալիկ,
Ման եմ եկել սարեսար,
Կաթ եմ արել քեզ համար,- նայելով

Արմինեին՝ չարաճծիորեն վրա տվեց Արտակը:

- Ա՛խ, եսպես էլ գիժ ամիս.

Մարդու հանգիստ չի տալիս,- Արտակին ցույց տալով՝ պատասխանեց Արմինեն:

- Ի՞նչ կլինի, ասա՛, գրի՛չ,
Ինձ էլ սիրես գոնե մի քիչ,- ամենածուռուռու
գրող Արային դիմեց Սոնան: Արան հոնքերը կիստեց,
կենտրոնացավ, մտքերը հավաքեց ու.

- Մի՛ լինիր ուրագի պես՝
Միշտ դեպի քեզ,
Միշտ դեպի քեզ,
Այլ եղիր սղոցի՛ պես՝

Մեկ դեպի քեզ,
Մեկ դեպի մեզ:

Ծնողները, տատիկներն ու պապիկներն ուշադիր լսում էին: Արամի տատիկը չհամբերեց.

- Դեղնած դաշտերին

հջել է աշուն,

Անտառը կրկին

Ներկել է նախշուն:

Անցորդները հետաքրքրությամբ դիտում էին գարմանալի մրցահանդեսը: Նրանցից մեկը նույնիսկ չդիմացավ ու արտասանեց.

- Այ փոքրիկներ, այ սիրուններ,-

Ասաց քամին տերևներին:

Երեխաներից մեկն անմիջապես շարունակեց.

- Ո՞ր գնացին ծաղիկները:

- Ս՛րև, քնած են հողի տակ:

Անցորդներից մեկն առաջ եկավ ու, դիմելով երեխաներին, ասաց.

- Ով այնպիսի սուտ ասի, որ ասեմ՝ սուտ է, իմ թագավորության կեսը կտամ նրան:

Արտակը, նմանակելով անցորդին, ձեռքն առաջ պարզեց ու սկսեց.

- Հորս կնունքով, մորս ծնունդով, վեր կացանք մի օր հինգ ու վեց հոգով, թրով-թվանքով որսի գնացինք: Հադին էր, Հյուդին էր, Հատին էր, Մատին էր, հերս էր, ես էի:

- Կեցցեն,- Աշոտին դիմելով՝ ասաց անծանոթը,- թագավորությանս կեսը՝ քեզ:

- Թագավորությունն ինչի՞նչ է պետք,- ասաց Արան,- չե՞ որ.

- Գործն է անմահ, լավ իմացեք,

Որ ապրում է դարեդար,

Երևել նրան, որ իր գործով

Կապրի անվերջ, անդադար:

● Սիրելի՛ երեխաներ, եկեք մենք էլ միանանք այս յուրօրինակ հանդեսին:

Արձանի շուրջը հավաքվածներին մոտեցավ մի շինարար: Լսեմք, թե ինչ է ասում նա.

- Ման եկա, մայրիկ, աշխարհից աշխարհ,

Ամենից սիրուն, լավ տունը որ կա,

Ես գորշ խրճիթն է,

Ես հին խրճիթն է,

Գետի եզերքին,

Ծառերի տակին:

- Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործությունները բոլորը գիտեն՝ մեծ թե փոքր,- ասաց ուսուցչուհին,- որովհետև Թումանյանը ամենայն հայոց բանաստեղծն է, որը գրել է նաև շատ իմաստուն բառյակներ.

- Ինչքան ցավ եմ տեսել ես,
Նենգ ու դավ* եմ տեսել ես,
Տարել, ներել ու սիրել,-
Վատը՝ լավ եմ տեսել ես:

- Ես էլ եմ ուզում արտասանել,- ասաց սուսիկ-փուսիկ Արտաշեսը և ոգևորված սկսեց.

- Լինում է մի սար,
Էն սարում՝ մի ծառ,
Էն ծառում՝ փչակ,
Փչակում՝ մի բուն,
Բնում՝ երեք ձագ,
ՈՒ վրեն՝ Կլուն:

Սոնան շարունակեց.

- Ժամանակով Կատուն ճոն* էր,
Շունն էլ գլխին գդակ չունեք...

Արմինեն առաջ եկավ.

- Սիրունի՛կ, սիրունի՛կ,
Սիրունի՛կ, նախշուն կաթավիկ:

- Արևը շատ էր հոգնել. ման էր եկել ամբողջ օրը:

«Հերիք է,- ասաց,-

Գնամ պառկեմ ու քնեմ», - արտասանեց

Արան:

- Բավական է, երեխաներ, ապրե՛ք, շատ լավ եք հիշում,- եզրափակեց ուսուցչուհին:

1. Ի՞նչ կոր բան իմացար մեծն Թումանյանի մասին:
2. Թումանյանի՞ թեզ ծանոթ ո՞ր ստեղծագործություններից արտասանեցին երեխաները. հիշիր և գրիր դրանց վերնագրերը:
3. Վերընթերցիր շովհ. Թումանյանի իմաստուն բառյակը և մեկնաբանիր:

1

Պատկերացրո՛ւ, որ շովհ. Թումանյանի ստեղծագործությունների՝ թեզ ծանոթ հերոսները հավաքվել են Կկվի բնի մոտ՝ ծառի տակ: Նրանք զրուցում են բարի և չար գործերի մասին: Ականջ դիր այդ զրույցին և գրի՛ առ:

2 Եթե ճիշտ ընտրես սյունակների և տողերի հատման կետերը, ապա համապատասխան տառերով կկարդաս քո սիրելի բանաստեղծի ազգա-
նունը:

	Կացին ախ- պեր	Դպրո- ցի ճամ- փան	Չարի վերջը	Սուտ- լիկ որս- կանը	Կաբա- վիկ	Ամե- նից լավ տունը	Գե- տակը	Քաջ Նա- զար
Առակ	Ա	Բ	Թ	Գ	Ս	Վ	Տ	Ր
Բանա- ստեղծու- թյուն	Ի	ՈՒ	Շ	Կ	Մ	Ա	Ն	Լ
Չեփաթ	Յ	Ք	Ֆ	Ա	Դ	Չ	Ե	Ն

ՈՒՉՈՒՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՍԱՆԱԼ

Ավանդության համաձայն՝ 1919 թվականին Թումանյանի տանը նշում էին նրա ծննդյան 50-ամյակը: Հրավիրվածների մեջ էր նաև Չորավար Անդրանիկը: Թումանյանն իր բաժա-
կաճառի մեջ ասում է. «Երեսուն տարի առաջ մի հայ ժողովուրդ էր, մի խրիմյան Հայրիկ: Անցավ երեսուն տարի, հիմի էլ մի հայ ժողովուրդ է, մի Անդրանիկ...»:

Անդրանիկը նստած տեղից վրա է բերում. «Կանցնի էլի մի երեսուն տարի, ո՛չ խրիմյան կլինի, ո՛չ Անդրանիկ, կմնա... «Շունն ու կատուն»»:

Հիշի՛ր
«Քաջ Անդրանիկ»:

3 ՉԿԱՐԹ ՏՐԱՍԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

(Դսեղ գյուղում)

- Այս ծառի պտուղները սև՝ են, - հարցրեց Արան:
- Ո՛չ, կարմիր են:
- Բա ինչո՞ւ են սպիտակ:
- Որովիտուն դեռ կանաչ են:

Կարո՞ղ եք կռահել՝ ո՞ր ծառի մասին է խոսքը:

Այսպիսով, Թումանյանը մեր բոլորի սրտում է, և դա հրաշք է: Ահա թե ինչու են նրան կոչում Ամենայն հայոց բանաստեղծ մեծն Թումանյան:

Ինչպես տեսանք, կան հանճարեղ մարդիկ, որոնք միշտ մեզ հետ են, թեկուզ վաղուց չկան: Նրանցով ամբողջ մարդկությունը ճանաչում է մեզ, հիանում ու սքանչանում հայի արվեստով: Այդպիսի մարդիկ ճանապարհ են դառնում մի ամբողջ ազգի համար, դեպի հավերժը տանող ճանապարհ:

Այդպիսին էր նաև մեծ երգահան Արամ Խաչատրյանը:

🌸 ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻ ՀԵՏ 🌸

- Սիրելի երեխաներ, մենք ձեզանից մեկին «Ժամանակի մեքենայով» կուղարկենք Արամ Խաչատրյանի մանկության ժամանակները: Թող նա մեզ պատմի, թե ինչ է տեսնում,- ասաց տիկին Գրիգորյանը:

- Թող Հայկը գնա,- հայացքը կախելով՝ ասաց Սոնան:

- Իսկ ինչո՞ւ Հայկը,- գոչեցին չորս կողմից:

- Որովհետև նա մեր դասարանի ամենալավ երգիչն է,- Սոնայի ընտրությունը պաշտպանեց Անին:

- Եվ լավ է պատմում,- լրացրեց Սահակը:

- Եվ հիանալի մարզիկ է ու լավ է գլուխ հանում զանազան սարքերից,- լրացրեց ուսուցչուհին:

Մի օր հետո Հայկը թռիչքի կայանում էր:

- Ո՛ւշադրություն: Հայկ, պատրաստ ես:

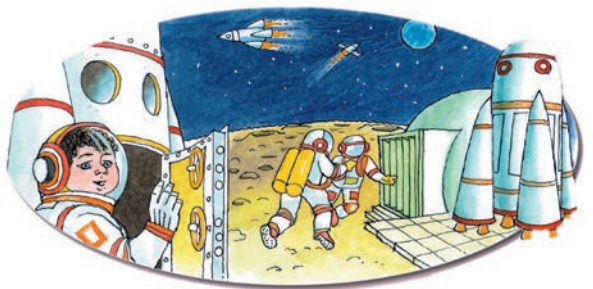
- Պատրաստ եմ:

- Բարի ճանապարհ:

Եվ «Ժամանակի մեքենան» Հայկին տարավ դեպի անհունը*, դեպի 20-րդ դարի սկիզբը, դեպի Արամի մանկությունը:

- Ի՞նչ ես տեսնում, Հայկ,- գոչում էին երեխաները:

- Տեսնում եմ, թե ինչպես է փոքրիկ Արամը (երևի մի երեք-չորս տարեկան), նստած տան աստիճաններից, մատներով կտկտացնում դույլին ու երգում: Արդեն մի ժամ կլինի:

- Առաջ ենք գնում: Հիմա Արամը վեց տարեկան է: Ի՞նչ ես տեսնում:

- Արամը նստած է սեղանի մոտ, ընտանիքի հետ, ու լալիս է:

- Ի՞նչ է պատահել:

- Հայրիկը նրան մի ուլիկ էր նվիրել: Արամը շատ էր սիրում նրան, խոտ, հացի փշրանքներ էր տալիս, գուրգուրում, զբոսանքի տանում: Մի օր էլ ուլիկը հիվանդացավ: Ոչինչ չէր ուտում: Հաջորդ օրը սեղանին առատ միս կար: Արամը հասկացավ, որ դա իր սիրելի ուլիկն է, ու մի քանի օրով անկողին ընկավ:

- Տխուր պահ է, անցնենք առաջ:

- Արամը ոչ թե աստիճաններով է իջնում, այլ սահում է բազրիքի վրայով: Ա՛յ թեզ բան: Շրիկաց գետնին, գլուխն ուժեղ խփեց հատակին: Լավ է՝ շատ խիտ մազեր ունեւ, թե չէ գլուխը ջարդվելու էր:

- Հայկ, այդտեղ հիմա 1911 թվականն է, ի՞նչ ես տեսնում:

- Տեսնում եմ, թե ինչպես 8-ամյա Արամին հայրը դպրոց է տանում: Կինոժապավենի պես իմ աչքերի առաջ ընթանում է նրա դպրոցական կյանքը: Գերազանց է սովորում, չարաճճի է, նույնիսկ մասնակցում է տղայական զգվռտոցներին:

- Երաժշտությանն առնչվող* ոչինչ չկամ:

- Ահա արդեն 1912 թվականն է: Արամի հայրը մի դաշնամուր է բերում իրենց տուն: Իննամյա Արամն ինքնուրույն հասկացավ ստեղների հերթականությունն ու նշանակությունը և սովորեց նվագել ծանոթ մեղեդիներ:

Դպրոցում կա երգի ժամ, և դասատուն մեր սիրելի գրող Ղազարոս Աղայանի որդին է՝ Մուշեղ Աղայանը: Նա դաշնամուր է նվագում, իսկ երեխաները երգում են ժողովրդական երգեր:

- Առաջ ենք գնում, Հայկ:

- Տեսնում եմ՝ ինչպես է Արամը նվագում փողային նվագախմբում: Կարողանում է մի քանի նվագարան նվագել:

Հիմա էլ Արամն առաջին անգամ օպերա է լսում: Տասնվեց տարեկան է: Հաճույքից ու բերկրանքից* զարմացել է ու զմայլվել*:

- Շարունակում ենք ընթանալ ժամանակի միջով:

- Առջևում Մոսկվան է, 1921 թվականն է, ձմեռ, ցուրտ: Ես հետ եմ գալիս:

- Լավ: Դու լավ կատարեցիր քո գործը: Բարի վերադարձ:

Հայկը «ժամանակի մեթենայից» իջավ. դեռ սրբաբոլոմ էր:

1. Ո՛ր ուղևորվեց ձայկը և ինչո՞ւ:
2. Կարդա՛ տեքստի այն հատվածները, որտեղ նկարագրվում են Արամ Խաչատրյանի կյանքի տարբեր տարիները, և լրացրո՛ւ մեծ երգահանի կենսագրական աղյուսակը.

Կարևոր իրադարձություններ	Թվականը
Ծնունդ	1903
Երգելու առաջին փորձերը	1906–1907
.....
.....

3. Քո պատկերացմամբ՝ ի՞նչ է «ժամանակի մեքենան»: Եթե դու ունենայիր «ժամանակի մեքենա», ապա ո՞ր կուղևորվեիր:

🌸 ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻ ՀԵՏ (շարունակություն) 🌸

– Արամ Խաչատրյանը 1921 թվականին մեծ եղբոր միջոցով Թիֆլիսից տեղափոխվում է Մոսկվա: Եղբոր տանը լավ դաշնամուր կար, և Արամը սովորեց հիանալի նվագել, թեև չգիտեր ոչ մի նոտա,– շարունակեց տիկին Գրիգորյանը:

– Իսկ հետո՞, պատմե՞ք, իսկո՞րում ենք,– ասացին երեխաները:

– Որքան էլ զարմանալի է, Արամ Խաչատրյանն ընդունվում է Մոսկվայի համալսարանի ֆիզիկամաթեմատիկական ֆակուլտետի կենսաբանության բաժինը: Ասիրածեշտ էր նաև փող վաստակել սևնդի ու հագուստի համար,– շարունակեց տիկին Գրիգորյանը:– Եվ Խաչատրյանը բեռնակրություն է անում գինու գործարանում: Այնուհետև մասնավոր դասեր է տալիս, երգում երգչախմբում:

«Յասկանում էի, որ առանց բոլոր ուժերդ լարելու, առանց համառության, առանց ամենօրյա քրտնաջան աշխատանքի երբեք չես հասնի բարձունքների»,– հիշում է մեծ երգահանը:

– Արամ Խաչատրյանը Մոսկվայում նախ ավարտում է երաժշտական տեխնիկումը, այնուհետև՝ կոնսերվատորիան,– շարունակեց տիկին Գրիգորյանը:– Շուտով նրա անունը թնդում է աշխարհով մեկ:

«Եթե երաժշտությունը տաղանդավոր է, գրված է սրտով, ապա անպայման ձեզ կհասնի, կոզևորի, կհասնի նույնիսկ այն մարդկանց,

ովքեր գիտակ չեն երաժշտությանը»,– հետագայում կգրի մեծ երգահանը:

– Նա ամբողջ կյանքում խորապես սիրել է իր հայրենիքը՝ Հայաստանը:

«Սիրում եմ իմ հայրենիքը, նրա բնությունը, գեղեցկությունը, զովասուն օդը, նրա բույրը: Սիրում եմ իմ տաղանդավոր ժողովրդին, որին ծառայելը կյանքի նպատակ է և երջանկություն: Չգում եմ նրա կարիքը, կարոտում եմ նրան: Ես չեմ կարող ապրել, գոյություն ունենալ առանց իմ հայրենիքի»,– այսպես է գրում նա:

Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանը Երևանում

Արամ Խաչատրյանն աշխարհի մեծագույն երգահաններից է: Նա գիտնական էր ու մանկավարժ, աշխատանքի հերոս և ժողովրդական արտիստ, ակադեմիկոս և արվեստագիտության դոկտոր:

Այո, անհնարին է չհպարտանալ նրանով. չէ՞ որ նա էլ Հայաստանի հրաշալիքներից մեկն է:

1. Ի՞նչ նոր և կարևոր իրադարձություններ տեղի ունեցան Արամ Խաչատրյանի կյանքում: Ավելացրո՛ւ կենսագրական աղյուսակի մեջ:

2. Խաչատրյանի կարծիքով՝ ո՞րն է լավ երաժշտությունը: Ընթերցի՛ր այդ հատվածը:

3. «Արամ Խաչատրյանը մեծ հայրենասեր է»: Իմնավորի՛ր այս միտքը՝ օգտվելով բնագրից:

4. Պատրաստի՛ր փոքրիկ հաղորդում հայ երգահաններից մեկի մասին և ներկայացրո՛ւ ընկերներիդ (կենսագրական աղյուսակի, պատմառի, փոքրիկ պատմության տեսքով):

ԱՂՔԻ ԱՌԱՋ

բարչունկ

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐ

ԲԱՌԸ՝ ԱՓԻ ՄԵՋ

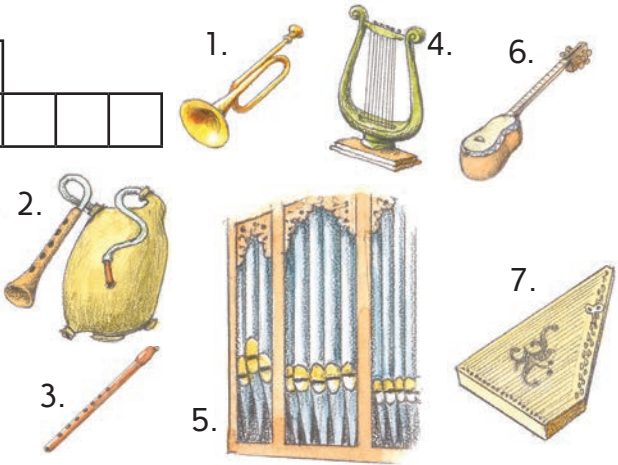
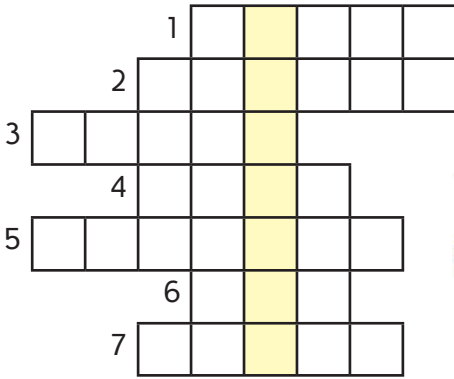
Դաշն նախապես նշանակել է երկուսի միջև կնքված պայման, համաձայնություն, այնուհետև՝ ձայների համապատասխանություն, ներդաշնակություն: Այս վերջին իմաստից ծագել են երաժշտությանն առնչվող շատ բառեր՝ դաշնամուր կամ դաշնակ, դաշնակահար, ներդաշնակ և այլն:

Դաշնամուրը բարդ բառ է՝ դաշն + ամուր:

ԽԱՉԲԱՌ «ՆՎԱԳԱՐԱՆՆԵՐ»

1 ա) Գտիր, թե որ բառը որ նվագարանի անվանումն է. **շեփոր, քա-
նոն, թառ, պարկապուկ, սրինգ, քնար, երգեհոն**: Լրացրո՛ւ խաչբառը:
Ընդգծված սյունակում կկարդաս **կոմպոզիտոր** բառի հայերեն
համարժեքը:

բ) Այդ բառով խաղա՛ «բառբանոցի»:

2 Բնագրից ընտրիր բարդ բառեր: Բաժանիր բաղադրիչների և դրանցով բացատրիր բառերի իմաստը:

3 Աջ և ձախ սյունակների բառերը միացրո՛ւ իրար և վերականգնիր դարձվածքները.

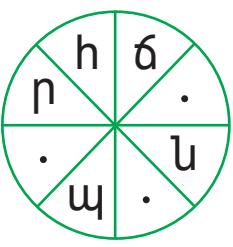
քիթը	տալ
ոտքերն	մեկ լինել
սիրտ	կախել
աշխարհով	ընկնել

4 **Գրիր մեկ բառով.**

Նվեր տալ -
 խղճահարություն զգալ -
 լույս տալ -
 ուտելու համար պիտանի -
 փոստը բաժանող, բաշխող մարդ -

5 ԲԱՌԱՆԻՎ

Լրացրո՛ւ միակ կրկնվող ձայնավորը և գրիր գաղտնագրված բառի հունանիշները:

Եթե նշենք Արամ Խաչատրյանի ստեղծագործություններից թեկուզ երկուսը՝ «Գայանե» և «Սպարտակ» բալետները, որոնք սիրված են ամբողջ աշխարհում, ապա դա էլ բավական կլինի, որ նա համարվի Հայաստանի հրաշալիքներից մեկը:

Մոտենում ենք Մարտիրոս Սարյանի արձանի շուրջը խմբավածներին և տեսնում, թե ինչպես են երեխաներն ուշադիր լսում նրա թողնուհուն՝ Ռուզաննա Սարյանին: Եկեք մենք էլ լսենք:

🌸 ՄԱՐՅԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒՄ ԾՈՂՇՈՂՈՒՄ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՎԵՐԺՈՒԹՅՈՒՆԸ 🌸

Հայ մեծ նկարիչ Մարտիրոս Սարյանն ապրել է գրեթե մեկ դար՝ իննսուններկու տարի (1880–1972 թթ.):

Երեք տարեկանում հոր և եղբայրների հետ հում կավից իրենց համար տուն էր կառուցում Նոր Նախիջևանում՝ Ռուսաստանում, ջրհոր փորում:

Հոր և եղբայրների հետ ցորեն էր ցանում, հնձում, կալսում:

«Սիրում էի նայել կապույտ երկնքին, ամպերին, գիշերը՝ աստղերին ու լուսնին»,– հիշում էր նա:

Յոթ տարեկանում դառնում է դպրոցական, սովորում գրել-կարդալ հայերեն և ռուսերեն, թվաբանություն:

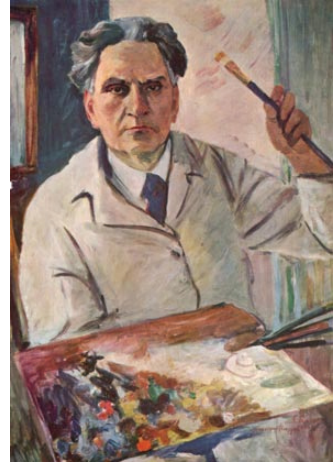
«Դպրոցի ճամփան անցնում էր կրպակների մոտով,– գրում է նա:– Այնտեղ նաև գրքեր էին վաճառում: Չնչին գումարով գնեցի «Ռոբինզոն Կրուզո» գիրքն ու մի շնչով կարդացի: Ծառ ուրիշ գրքեր էլ գնեցի ու կարդացի, սակայն իմ ամենասիրելի գիրքը երկար ժամանակ «Ռոբինզոն Կրուզոն» էր»:

Նոր Նախիջևանում կար հայկական յոթ եկեղեցի՝ հայկական յոթ հրաշալիք: Քաղաքը հիմնադրել էին հայերը: Լույս էին տեսնում բազմաթիվ թերթեր ու ամսագրեր:

ՌԻսուլմանյանն ավարտելուց հետո Սարյանը ցրիչ է աշխատում թերթերի տարածման գործակալությունում:

«Յետաքրքիր դիմագծերով հաճախորդներ կային,– պատմում է նա:– Նստում էի մի անկյունում ու նկարում նրանց: Մի անգամ նկարեցի մի ծերուկի. շատ հաջող դիմանկար ստացվեց»:

Սակայն ծերուկը հիվանդանում է ու մտածում, որ պատճառը նկարն է: Գործակալության վարիչը նկարը պատռում է ծերուկի ներկայությամբ՝ ուրախություն պատճառելով նրան և դառնություն՝ Մարտիրոսին:

Մեծ եղբայրը նրան տանում է Մոսկվա՝
Նկարչություն սովորելու: Սովորում է, նկարում,
հաճախում թատրոն, գրադարանում
ժամերով գրքեր է կարդում, շփվում մեծամեծ
նկարիչների հետ:

Այդպիսին էր երիտասարդ Մարտիրոս
Սարյանը:

Չետագայում նա դառնում է ակադեմիկոս,
ժողովրդական նկարիչ, աշխատանքի
հերոս:

Նա ստեղծում է հատուկ՝ սարյանական
Նկարչություն, որը սիրվում ու գնահատվում
է ամբողջ աշխարհում:

Նայիր նրա նկարներին և կտեսնես, թե ինչպես
է կյանքը բաբախում այնտեղ, ինչպես է
Չայաստանը հարատևում:

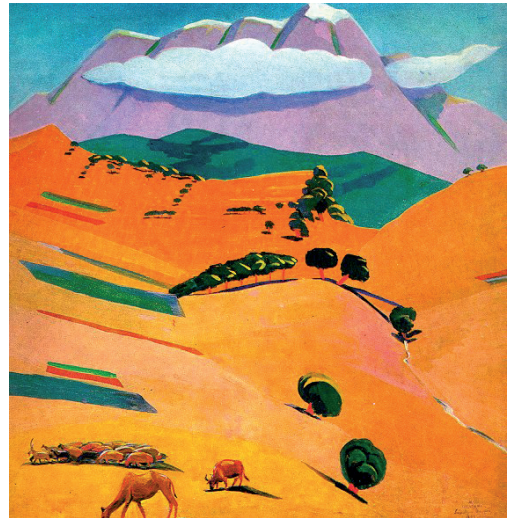
Սարյանը մեծ մարդ էր ու հայրենասեր,
և բլուրի ցավն իր ցավն էր: Մեծ եղեռնի*
օրերին նա մեկնում է Էջմիածին և Չովհաննես
Թումանյանի հետ, կյանքը վտանգելով,
օգնում թուրքերից մազապուրծ եղած
հայ գաղթականներին, որոնք կտտորվում
էին մոլեգնող* համաճարակից*:

1921 թվականից ընտանիքով մշտական
բնակություն է հաստատել Երևանում և
այնտեղ ապրել իր ամբողջ կյանքը, իր
կնոջ՝ Լուսիկ Աղայանի հետ, որը մեր
սիրելի գրող Ղազարոս Աղայանի
դուստրն էր:

Մարտիրոս Սարյանի ստեղծագործական
կյանքում բազմաթիվ են եղել թե՛ ուրախությունները,
թե՛ տխրությունները:

1928 թվականին Փարիզում անհատական
ցուցահանդես է ունենում, որը մեծ ուրախություն
է պարզում նրան: Սակայն տունդարձի ճանապարհին
հրդեհվում է այն նավը, որը հետ էր բերում
Սարյանի նկարները: Դրանք ոչնչանում են:
Բայց Մարտիրոս Սարյանն իր ժողովրդի
նման կենսունակ էր ու չհուսահատվող: Նա
նորից ու նորից վերադառնում է իր
նկարներին ու նոր հրաշալիքներ
մատուցում մեզ և ամբողջ աշխարհին:

- Նա մանկական անմիջականությամբ և
իմաստնությամբ իրար էր միացնում
իրականն ու երևակայականը, հեքիաթն
ու կյանքը և ստեղծում իր հրաշալիքը,-
իր խոսքն ավարտեց Ռուզաննա Սարյանը:

1. Պատմիր Մարտիրոս Սարյանի մասին՝ ըստ բնագրի համապատասխան հատվածների.

մանկություն, նկարչական առաջին փորձեր, մոսկովյան տարիներ:

2. Օգտվելով բնագրից՝ բնութագրիր Մ. Սարյանին:

3. Ընթերցիր բնագրի վերջին պարբերությունները և մեկնաբանիր:

4. Ըստ քեզ՝ ո՞ր գույնն է գերիշխում Մ. Սարյանի նկարներում և ինչո՞ւ:

1

Կազմիր 5 բարդ բառ՝ մեկական անգամ օգտագործելով երկու տողերից ընտրված արմատները.

ներկ, ջուր, գիրք, ամիս, դեմք
գիր, գիծ, հոր, դարան, պնակ

ԱՉՔԻ ԱՌԱՋ

հարսպետել

ՈՒՉՈՒՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՄԱՆԱԸ

Մ. Սարյանի արձանը քանդակել է Լևոն Թոքմաջյանը

Ա. Խաչատրյանի արձանը կերտել է քանդակագործ Յուրի Պետրոսյանը

Հովհ. Թումանյանի արձանի հեղինակն է Արա Սարգսյանը

ԿԵՆՍՈՒՆԱԿ

ԲԱՌԸ՝ ԱՓԻ ՄԵՋ

Հին հայերենում մի բայ էր ապրում՝ **կեալ**, որը նշանակում էր ապրել: Սրանից ծնվել է **կեանք**, այսօրվա ուղղագրությամբ՝ **կյանք** բառը: Սա էլ ծնունդ է տվել **կենս** արմատին, որից ունենք շատ ու շատ բառեր. **կենսագրություն**՝ կյանքի մասին գրություն, **կենսուրախ**՝ կյանքով ուրախացող, **կենսունակ**՝ իր մեջ կյանք ունեցող, տոկուն, դիմացկուն:

Մ. Սարյանի նկարների մեջ ամբողջ աշխարհն է ու Հայաստանը՝ իր մարդկանցով ու կենդանիներով, սարերով ու ձորերով, ծառ ու ծաղիկներով, սիրով ու թախիծով: Ահա թե ինչու «**Սարյանի նկարներում շողջողում է Հայաստանի հավերժությունը**»:

ՀԱՐՑՆՈՒՄ Ե ԳԻՐՔԸ

1) Ինչ հրաշալիքների հանդիպեցիր դու: Պատմիր այդ հրաշալիքների մասին:

2) Գծիր աղյուսակը և լրացրո՛ւ հետևյալ բառերով.
 Հովհ. Թումանյան, Ա. Խաչատրյան, Մ. Սարյան, խոսք, գույն, մեղեդի, երաժշտություն, նկարչություն, գրականություն:

3) ա) Բառագումար: «Գումարելիների»

բոլոր տառերով կազմիր բառեր.
 ական + գրություն = գրականություն
 նյութ + նկար + չու =
 երաշտ + ուժ + թույն =

բ) Այդ բնագավառների ի՞նչ նշանավոր մարդկանց գիտես: Պատրաստիր զեկույց նրանցից մեկի մասին:

4) Գոյականներից

ստացիր բայեր.
 կառույց –
 աշխատանք –
 հունձ –
 ուտելիք –

5) Գտիր նախադասության իմաստին համապատասխան դարձվածքը և գրիր:

Որևէ բան իսկամքով պահել:

Իրեն զգալ շատ ազատ և անկաշկանդ:
 Անհանգստանալ, տագնապել ինչ-որ բանի համար:

Իրեն ասեղների վրա զգալ
 Աչքի լույսի պես պահպանել
 Ինչպես ծուկը ջրում

6) Պատկերացրո՛ւ, որ ձեռքիդ է Սարյանի ներկապնակը: Հովհ. Թումանյանի, Ա. Խաչատրյանի, Մ. Սարյանի մասին պատմող ըր դրվագները կնկարեիր: Պատմիր այնպես, ինչպես կնկարեիր:

7) ա) Բառերի վանկերը գրված են աղյուսակում: Վերականգնիր այդ երկու բառը և կազմիր դրանց առաջին վանկերով սկսվող նոր բառեր.

տա	րե	դա	սեր
հայ	դան	նա	վոր

բ) Ո՞րմ կվերագրես վերականգնված երկու բառը:

Տեսնեք, թե երեխաների համար ինչ անակնկալ է պատրաստել կրթության նախարարությունը:

🌸 ԱՆԱԿՆԿԱԼ 🌸

Հանկարծ հրապարակի վրա հայտնվեցին գույնզգույն օդապարիկներ՝ կարմիր, կապույտ, նարնջագույն զամբյուղներով: Բոլորը զարմանքից և ուրախությունից ճչացին:

- Ահա և անակնկալը,- ասաց ուսուցիչը:- Բոլորս օդապարիկներով ճամփորդելու ենք Հայաստանով:

- Ուռնա՛,- ճչացին երեխաները:

Ծնողները խառնվեցին իրար, տատիկներն ու պապիկներն անհանգիստ շարժվեցին: Ուսուցիչն ասաց.

- Բոլոր երեխաները տեղավորվեն օդապարիկներում:

Բոլոր երեք օդապարիկներն էլ լցվեցին երեխաներով ու նրանց հիացական ճիչերով:

Եվ օդապարիկներն օդ բարձրացան:

- Կ'նչ գեղեցիկ է Երևանը վերևից: Իսկական հրաշալիք է,- բացականչում էին երեխաները:

- Գիտե՞ք, որ մեր սիրելի Երևանն արդեն 2790 տարեկան է,- ասաց կարմիր օդապարիկի օդաչուն:

- Գիտե՛նք,- գոռացին երեխաները:- Նախկին անունն էլ Էրեբունի է:

- Ահա Հանրապետության հրապարակը, «երգող» շատրվանները,- ձայնեց Արշակը:

- Ահա Վարդան Մամիկոնյանի արձանը,- ասաց գիտունիկ Մուշեղը:

- Իսկ ի՞նչ է Վարդան Մամիկոնյանը,- հարցրեց ուսուցիչը:- Պատմի՛ր նրա մասին, թող բոլորն իմանան:

- Վարդան Մամիկոնյանը կռվել է թշնամու դեմ և հերոսաբար զոհվել: «Մայրենի-2»-ում կարդացել ենք այդ մասին: Պապիկս էլ է պատմել: Թեև Վարդանը զոհվեց իր քաջարի զինակիցների հետ, սակայն հայերը պահպանեցին իրենց հավատն ու լեզուն:

- Կեցցեն,- Մուշեղին նայելով սարքերի միջից՝ ասաց կապույտ օդապարիկի օդաչուն:

- Վարդան Մամիկոնյանի արձանի հեղինակը նշանավոր նկարիչ ու քանդակագործ Երվանդ Քոչարն է,- եզրափակեց ուսուցիչը:

- Իսկ ես տեսնում եմ Հայկին,- ճչաց Մանեն:

- Ի՞նչ Հայկ,- զարմացան երեխաները:

- Հայկ Նահապետին,- ժպտաց Մանեն:

- Այո՛, նա նետահարել է Բելին. այդ պահին է պատկերել քանդակագործը,- բացատրեց ուսուցիչը:- Նա է մեր սկիզբը, մենք բոլորս Հայկ ենք: Հայկ Նահապետը մեր Նախահայրն է:

- Շարժվում ենք դեպի խոր վիրապ,- ասաց Նարնջագույն օդապարիկի օդաչուն, և օդապարիկներն ավելի բարձրացան վեր:

Ներքևում տներն ու շենքերը դարձան լուցկու տուփերի չափ: Բոլորը հիանում էին մերթ օդապարիկներով, մերթ երկնքի ամպերով, մերթ ներքևի համայնապատկերով:

- Երեխաներ, հիշո՞ւմ եք՝ «Մայրենի-2»-ում դուք կարդացել եք Սարդարապատի հերոսամարտի մասին: Հիշո՞ւմ եք, թե ինչպես հայերը, համախմբվելով, հաղթեցին թշնամուն: Այդ ճակատամարտով որոշվեց մեր լինել-չլինելու հարցը: Ահա մենք տեսնում ենք Սարդարապատի հրաշք համալիրը,- ասաց ուսուցիչը:

Արդեն մոտենում էին Դվին գյուղին, երբ օդաչուները հրահանգեցին.

- Իջնո՞ւմ ենք:

Եվ օդապարիկներն իջան Դվին գյուղի դարբնոցի մոտ:

- Մի քիչ զրուցենք Արամի դարբին պապի հետ, այնուհետև ոտքով կբարձրանանք խոր վիրապ,- բացատրեց ուսուցիչը:

Երեխաները հիացմունքով նայում էին բլրի վրայի եկեղեցուն, Մասիս սարին, Արարատյան դաշտին, բարդիներին ու Նրանց վրա բույն դրած արագիլներին: Նայում էին միմյանց, իրենց օդապարիկներին, Արամի դարբին պապին, պապի ու իրենց աչքերում փայլվող քուրայի* կրակներին:

1. Ո՞րն էր անակնկալը, և դեպի ո՞ւր ուղևորվեցին երեխաները:
2. Ի՞նչ հրաշալիքներ տեսան երեխաները ճանապարհին:
3. Քեզ համար ի՞նչն է հրաշալիք, որ կուզենայիր տեսնել օդապարիկից:

ՎԻՐԱՊ

ԲԱՆԸ՝ ԱՓԻ ՄԵՋ

Վիրապ նշանակում է խոր փոս, անջուր հոր, գետնի մեջ փորված բանտ: Ըստ ավանդության՝ Գրիգոր Լուսավորիչը բանտարկվեց **խոր վիրապում** և այնտեղ մնաց 14 տարի:

Հետագայում այդ վիրապի վրա կառուցվել է եկեղեցի:

ԱՉՔԻ ԱՌԱՋ

*դարբնոց
օդայնու*

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ Ե ԻՄԱՆԱԿ

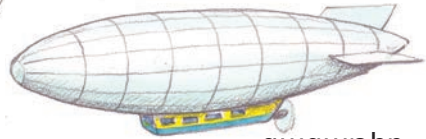
ինքնաթիռ

1 ԶՎԱՐԹ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Չորս համարձակ օդաչու ՈՒՆԵՆ Արամ մի եղբայր, Իսկ Արամը, այլ քեզ բան, Չունի և ոչ մի եղբայր. Դե կռահիր, թե ինչու:

օդապարուկ

գազաթիռ
(դիրիժաբլ)

ուղղաթիռ

տիեզերանավ

հրթիռ

անկարգել
(պարաշյուտ)

ճախրակ
(դելտապլան)

օդապարիկ

2 Գտիր, թե ինչ օրինաչափությամբ է կազմված շարժը և շարունակիր.

Արա, բարդի, գույնզգույն, Դվին, Երևան,

3 ա) Բառի մեջ կրկնվում է միակ ձայնավորը: Գտիր բառը.
ՆԿՆԿԼ

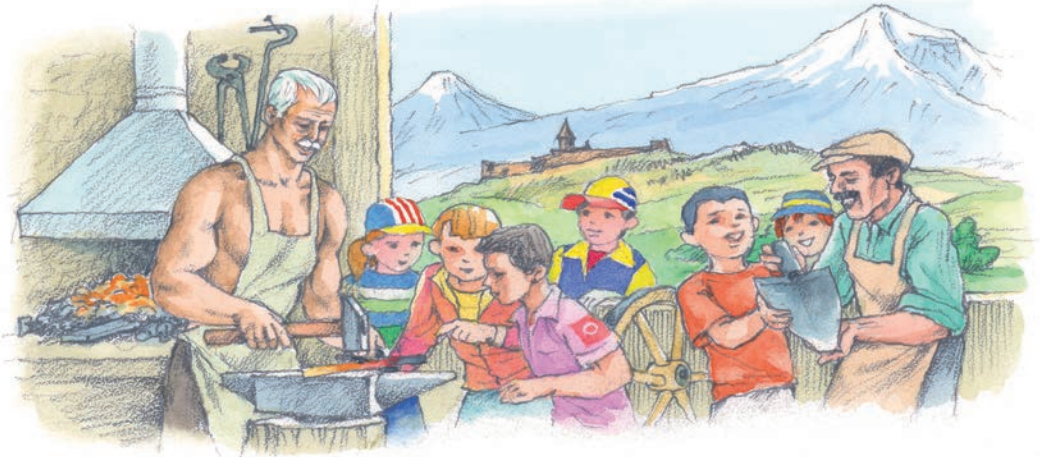
բ) Գտիր բառեր, որոնց մեջ կրկնվում է միակ ձայնավորը:

Այսպիսով, հրաշքներով լի են ինչպես հեքիաթները, այնպես էլ թո հայրենի աշխարհը:

Մտքով երբևէ բարձրացել ես Մասիս: Երբևէ մտածել ես, թե ինչ ճանապարհ է Մասիսից դեպի Ագռավաքար:

ՄԱՍԻՍԻՅ ԴԵՊԻ ԱԳՌԱՎԱՔԱՐ

Արամի դարբին պապը զարմանալի ու հիանալի իրեր է պատրաստում շիկացած երկաթից: Երեխաները զարմանքով նայում էին, թե շիկացած երկաթն ինչպես է թշալով մտնում ջրի մեջ ու դառնում մի գեղեցիկ իր: Արամը հպարտությամբ էր նայում դարբին պապի հզոր մկաններին, հատուկ* շարժումներին:

- Սա էլ Արտավազդի համար,- ասաց պապը և կռանով* մի քանի անգամ հարվածեց սալին*:

- Արտավազդն ո՞վ է,- հարցրեց Արամը:

- Արտավազդը հայ թագավոր էր: Ըստ առասպելի՝ շղթայված է Մասիս լեռան քարանձավում: Հավատարիմ շները կրծում են շղթաները, որ ազատեն նրան, իսկ մենք խփում ենք սալին, ու այդ ձայնից շղթաները նորից ամրանում են:

- Բայց ինչո՞ւ չենք ուզում, որ Արտավազդը դուրս գա,- իրար հերթ չտալով՝ հարցրին երեխաները:

- Զգիտեմ, ասում են՝ աշխարհին կտիրի:

- Իսկ աշխարհին տիրելը վճարում ես:

- Երևի:

- Իսկ չի՞ լինի, որ դուրս գա, Մասիսին տիրի, մենք էլ ունենանք ոչ թե գերի Մասիս, այլ մեր Մասիսը:

- Որ ազատվի, չենք իմանա՝ ինչ կանի:

- Պապիկ, արի գնանք ազատենք Նրան, հաստատ վատ բան չի անի:

- Ո՞նց գնանք: Մեզ ով կթողնի բարձրանալ Մասիս: Հնարավոր չէ: Ինքներդ ասացիք, որ Մասիսը գերված է:

- Մտքով գնանք գոնե:

- Մտքով շատ եմ գնացել, բայց շատ բան չեմ տեսել:

- Միասին գնանք: Երբ բուլորիս մտքերը միացնենք ու գնանք, շատ բան կտեսնենք:

- Լավ:

- Պանայ, Մասիսին Արարատ էլ են ասում, ինչո՞ւ:

- Արարատ անվանումը գալիս է մեր Արա աստծու և Արա թագավորի անունից: Օրինակ, Արագած նշանակում է Արայի գահ, իսկ Արարատ՝ Արայի լեռ: Գիտե՞ք, որ Արարատի կատարին է իջել Նոյն իր տապանով:

- Գիտենք:

- Իսկ գիտե՞ք, որ Արարատն աշխարհի ամենաբարձր սարն է՝ հաշված ստորոտից:

- Գիտենք: «Մայրենի-2» դասագրքում ենք կարդացել:

- Իսկ գիտե՞ք, որ Փոքր Մասիսը մի քանի միլիոն տարով փոքր է Մեծ Մասիսից:

- Ո՛չ:

- Տեսա՞ք: Այդ մեկը չգիտեք: Իսկ գիտե՞ք, որ հայի սիրտը նման է Մեծ ու Փոքր Մասիսներին: Հայը Մեծ Մասիս սրտով աշխարհն է սիրում, Փոքր Մասիս սրտով՝ իրեն:

- Չգիտենք: Ինչո՞ւ է այդպես:

- Մեծանաք՝ կիմանաք:

- Հիմա՞ ենք ուզում իմանալ:

- Հիմա ես էլ չգիտեմ:

- Պանայ, Մասիսի վրայի այսքան ձյունն ի՞նչ է լինում, - հարցրեց Անին:

- Չգիտեմ: Մասիս սարից ոչ մի գետ սկիզբ չի առնում: Ձյունը հալվում է ու գնում գետնի տակ:

- Իսկ Մասիսն է բարձր, թե՛ Սևանա լիճը:

- Մասիսը 3 կիլոմետրով բարձր է Սևանից:

- Գուցե Մասիսի ջուրը գետնի տակով գնում Սևանն է լցվում:

- Ի՛նչ իմանամ: Համա թե երևակայում եք, հմ:

- Բա սրանք ի՛նչ են, պնայ, ի՛նչ գեղեցիկ են: Տես, բոլոր տեղերից թռչում-գալիս են այստեղ, բույն են դրել Մասիսի լանջերին, թռչում են գագաթի վրայով:

- Սրանք հայի երազանքներն են,- հառաչեց պապը:

- Պնայ, կարծում եմ՝ արդեն ժամանակն է, Արտավազդին պիտի ազատել:

- Էհ, թռռնիկներ ջան, մենակ Արտավազդն է. Փոքր Միերին էլ պիտի Ագռավաքարից ազատել,- ոգևորվեց պապը:

- Միերը Սասունցի Դավթի տղան է, գիտե՞ք:

- Ապրե՛ք, որ գիտե՛ք: Փոքր Միերին հողն արդեն չէր կարողանում պահել: Ագռավաքարը բացվեց, Միերը քուռկիկ Ջալալիին հեծած ներս մտավ քարի մեջ, ու քարը փակվեց: Նա էլ պիտի մի օր դուրս գա և ազատի հայոց աշխարհը չար ուժերից:

Մինչև այժմ էլ Վանա բերդի մոտ կա այդ սրբազան քարաժայռը՝ «Միերի դուռը»:

- Ագռավաքարն էլ է գերության մեջ:

- Այր:

- Պնայ, էլ ի՛նչ ենք սպասում: Թող մեր մի մասը գևա Ագռավաքար՝ Միերին ազատելու, մի մասը բարձրանա Մասիս՝ Արտավազդին ազատելու:

Միերի դուռը

ՈՒՋՈՒՄ ԵՆ ԱՎԵԼԻՆ ԻՄԱՆԱԿ

Խոր վիրապ

Հայոց հզոր թագավոր Տրդատը Գրիգոր Լուսավորչին զցեց խոր վիրապը: Հետագայում Տրդատ արքան հիվանդացավ անբուժելի հիվանդությամբ: Գրիգոր Լուսավորչին հանեցին խոր վիրապից, և նա բուժեց Տրդատ արքային:

Ս. Էջմիածին

Գրիգոր Լուսավորիչը երազ է տեսնում. Քրիստոսը հրեղեն սյան միջով իջնում է, և Լուսավորչին ցույց տալիս եկեղեցին կառուցելու տեղը: Էջմիածնի Մայր տաճարը Տրդատ արքան և Գրիգոր Լուսավորիչը կառուցում են 301-303 թվականներին: Սա աշխարհի ամենահին քրիստոնեական եկեղեցին է և համարվում է Հայաստանի հրաշալիքներից մեկը:

1. Արամի պապն ինչո՞վ էր զարմացնում երեխաներին: Արամն ինչո՞ւ էր հպարտությամբ նայում նրան:
2. Ի՞նչ իմացար Արտավազդի, Արարատի, Փոքր Միերի, Սարդարապատի, Վարդան Մամիկոնյանի մասին: Պատմի՛ր:

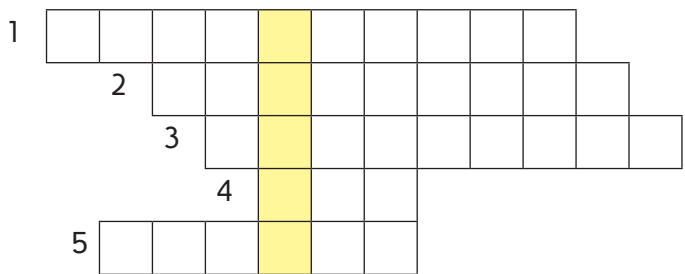
	ի՞նչ տեսար ի՞նչ լսեցիր	ի՞նչ զգացիր
3. Պատկերացրո՛ւ՝ Մասիսի գագաթին ես:	ինչի՞ մասին մտածեցիր	ի՞նչը կուզենայիր, որ փոխվեր

4. Քո կարծիքով՝ որո՞նք են հայի երազանքները, որոնք թռչունների տեսքով ամբողջ աշխարհից գալիս և բույն են հյուսում Մասիսի լանջերին:
5. Ըստ քեզ՝ ի՞նչ կպատահի, եթե.
 - Արտավազդը դուրս գա Մասիսի վիհից,
 - Միերը դուրս գա Ագռավաբարից:

1 **Շարունակի՛ր**

Արտավազդ – թագավոր	Փոքր Միեր –
Էջմիածին – եկեղեցի	Քուռկիկ Ջալալի –
Արարատ –	Վարդան Մամիկոնյան –
Արագած –	Սարդարապատ –
Արա –	Խոր վիրապ –
Նոյ –	Տրդատ –
Սևան –	Գրիգոր Լուսավորիչ –

2 Լրացրո՛ւ նախադասությունները: Քո գրած բառերը տեղադրիր խաչբառում: Ընդգծված սյունակում կկարդաս հայերի սիրելի թռչունի անունը:

1. Չորավար Վարդանը պայթարում էր հանուն հավատի և լեզվի:
2. Փոքր Միերը փակվել էում:
3. Գրիգորն առաջին հայ կաթողիկոսն է:
4. Ջրհեղեղից հետո ...ի տապանն իջավ Արարատի վրա:
5. Ջալալին կարողանում էր խոսել մարդկային լեզվով:

3

Նախադասությունից ֆայլ առ ֆայլ հանելով մեկական բառ՝ ստացիր համառոտ նախադասություն.

Հանկարծ հրապարակի վրա հայտնվեցին գույնզգույն օդապարիկներ՝ կարմիր, կապույտ, նարնջագույն զամբյուղներով:

4

Փակագծերում գրիր մի բառ, որը նշանակի այն, ինչ փակագծերի աջ ու ձախ կողմերում գրվածները.

ծեռքի մաս (.....) խողովակի ծալք, ճկվածք

թևաթևի մաս (.....) դրամ

երկրաչափական մարմին (.....) զորամիավորում

5

Օրինաչափիկ

Գտիր «ավելորդ»

բառագույգը.

բանակ – բաժակ

դիմակ – դիպակ

կածան – կապան

դարան – դանակ

6

Փոխակերպում

Մեկ քայլով քարի հանքից ինչպե՞ս «կկառուցես» եկեղեցական համալիր:

7

Կազմիր բարդ բառեր

7 տարի – յոթնամյա

2 սապատ –

5 կիշ –

3 անկյուն –

8

Գարծվածքները գրիր հետևյալ հերթականությամբ.

ա) չափազանց զբաղված լինել,

բ) ոչինչ չանել,

գ) խաբել:

Թևերը ծալած նստել, քիթ սրբելու ժամանակ չունենալ, քթից բռնած ման ածել, գլուխը յուղել, աչքերը կապել, պարապ-սարապ լինել, գործից աչք չթարթել, ճանճ բռնել, մինչև կոկորդը թաղված լինել գործի մեջ:

Թե միասին մտածեք ու գործեք, Ուրեմն դուք եք հրաշք արարում, Ուրեմն դուք էլ հրաշագործ եք, Ձեզևով, ձեր գործով կյանքը զարդարում:

🌸 **ՃԱՄՓՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է** 🌸

Օդաչուները, ուսուցիչները, երեխաները հրաժեշտ տվին պապին, Մասիսին, Խոր վիրապին, Արարատյան դաշտին, արագիլներին ու, նստելով օդապարիկները, ուղևորվեցին դեպի հաջորդ հրաշալիքը՝ Սևասա լիճը:

Ճանապարհին Նրանք բազում հրաշալիքներ տեսան: Դրանցից մեկն անդնդախոր կիրճերով շրջապատված Գառնիի տաճարն էր:

Ըստ ավանդության՝ Գառնիի ամրոցը կառուցել է Հայկ Նահապետի ծոռ Գեղամը մեզանից մոտ 2300 տարի առաջ: Նրա Գառնիկ թոռան անունով էլ ամրոցը հետագայում կոչվել է Գառնի:

Գառնիի ամրոցը պեղելիս* բացվել է մեզանից 5000 տարի առաջ գոյություն ունեցած բնակավայր: Այնտեղ գտնվել են զանազան կենցաղային գործիքներ, խեցեղեն*, զենքեր, գյուղատնտեսական գործիքներ: Ովքեր են եղել դրանք ստեղծած մարդիկ, ի՞նչ են մտածել, ինչպե՞ս են ապրել: Իմացել են, արդյոք, որ մի օր մենք կիմանանք իրենց մասին, որ Հայաստան պետության չորրորդ դասարանի աշակերտները կկարդան Նրանց մասին, կհիանան ու կհպարտանան իրենց նախնիներով:

Բազմաթիվ թշնամիներ դարերի ընթացքում ավերել են թե՛ բերդը, թե՛ տաճարը, իսկ մենք բազմիցս վերականգնել ենք դրանք: Պահպանվել են ամրոցի պարիսպների մնացորդները: Հսկայական է պարսպի ամեն մի քարը. կշռում է 5-6 տոննա: Այսօր Գառնիի տաճարը հպարտորեն կանգնած է մեր ազատ երկրում և հիացնում է բոլորին:

Գառնիից հետո երևաց սքանչելի Գեղարդը:

Հիշում ես, «Մայրենի-2»-ում կարդացել ես Նրա մասին:

Գառնիի տաճարը

Գեղարդավանք

1. Ի՞նչ իմացար Գառնիի տաճարի մասին:
2. Ի՞նչ ես հիշում Գեղարդի վանքի մասին:
3. Ինչո՞ւ ենք մենք հպարտանում մեր նախնիներով:

1

Վերականգնիր «բանդված» առածները.

Շատ կարդաս,	քիչն էլ կկորցնի:
Լավ անես՝ քեզ կանես,	սովորիր քեզ համար:
Աղբատը հացի կարոտ է,	վատ անես՝ քեզ կանես:
Արա ուրիշի համար,	հարուստը՝ ամեն բանի:
Շատի հետևից ընկնողը	շատ բան կիմանաս:

2

Կազմիր այնպիսի նախադասություններ, որ հետևյալ բառերը մի դեպքում լինեն գոյական, մյուս դեպքում՝ ածական.

ճանապարհորդ, սուտասան, հերոս, վարպետ, իմաստուն, մտավորական, առաջնորդ, շարքային:

Օրինակ: Գիտնականները վիճում էին այդ հարցի շուրջ:
Գիտնական Ջամբարձումյանին գիտեին բոլորը:

3

Բնագրից գտիր և գույգ առ գույգ գրիր հետևյալ բառերի հակամիջները. անազատ, կառուցել, նստել, փակվել, փոքր, նախորդ:

Խնդուկ

- Արս՛, կարո՞ղ ես թ՛վել այնպիսի բա- ներ, որ հարյուր տարի առաջ գոյություն չունեին,- հարցրեց ուսուցչուհին:
- Այո՛: Օրինակ՝ ես և Դուք:

Հիշիր

Գալձազը կառուցում է ժայռափոր եկեղեցին:

ՈՒՉՈ՞ՒՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՍԱՆԱԼ

Գեղարդավանքը մինչև XIII դարը կոչվել է Այրիվանք: Կարո՞ղ ես կռահել, թե ինչու: (Հիշիր. **այր** նշանակում է անձավ, քարայր, փորվածք:)

Երբ հետագայում այստեղ են բերում այն սուրբ գեղարդը՝ Նիզակը, որով հռոմեացի հարյուրապետը խոցել է խաչված Քրիստոսի կողը, այդ ժամանակներից եկեղեցին կոչվում է Գեղարդավանք:

Այդ գեղարդի մասունքն* այսօր պահվում է Սուրբ Էջմիածնում:

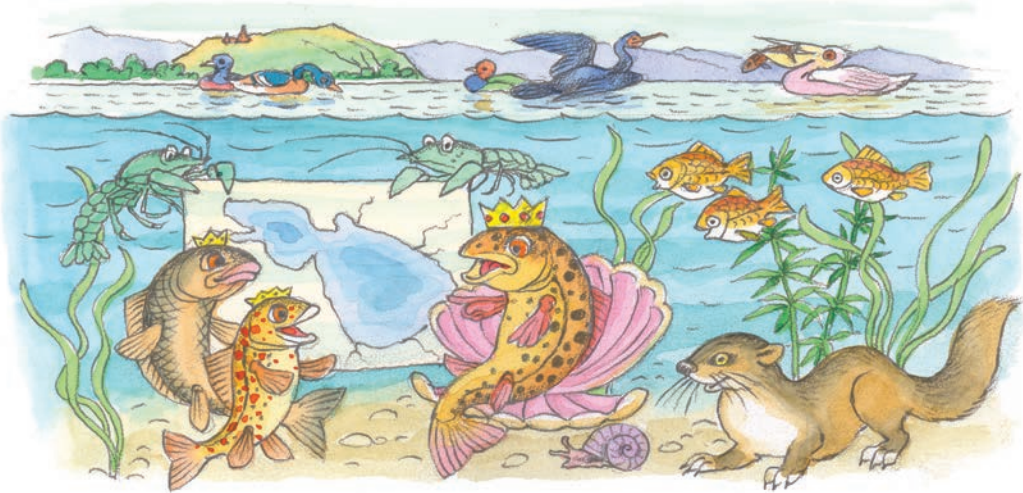

Երբ վայրէջք կատարեցին գեղեցկուհի Սևանի ափին, ուսուցիչը մի պատմություն պատմեց երեխաներին: Ահա այն. դուք էլ կարդացեք:

ԻՇԽԱՆԸ

Լինում է, չի լինում՝ մի թագավոր է լինում, անունը՝ Իշխան: Նա շատ գեղեցիկ էր ու ճարպիկ, լավ որսորդ էր և շատ հյուրընկալ: Նրա համբավը* տարածվել էր աշխարհով մեկ: Ապրում էր իր ծովային պալատներում, ուներ բազում երեխաներ, հաշտ ու համերաշխ էր ջրի ու արևի հետ:

Հաճախ իր մոտ էր կանչում Կարմրախայտ* արքայազնին ու հանձնարարում.

– Մեր տերության մեջ 28 գետ ու գետակ է թափվում: Գնա՛ւ և ստուգի՛ր Ձկնագետն ու Գավառագետը:

Իսկ Կողակ* արքայազնին Իշխանը հրամայում էր.

– Իսկ դու ստուգի՛ր Վարդենիս ու Կարճաղբյուր գետերը:

Այդպես բոլորին հանձնարարություն էր տալիս, տիրություն էր անում իր թագավորությանը:

Գիլլի անունով հատուկ լճակ էր առանձնացրել, որտեղ բազմաթիվ հյուրեր էր ընդունում աշխարհի տարբեր ծայրերից:

Ահա իր երկար-բարակ ոտքերով հեռավոր երկրներից թռչում-գալիս է վարդագույն թևերով Կարմրաթևիկը:

– Թույլ կտամք՝ ձեր լճում հանգստանալ, – ասում է նա Իշխանին:

Իշխանը բարեկամաբար ժպտում է ու ասում.

– Համեցե՛ք, այստեղ թե՛ տաք է, թե՛ կերն է առատ: Եղեգնուտներ՝

ինչքան ուզե՛ք: Կարող ե՛ք բույն դնել:

Հանկարծ հայտնվում է Ջրշունը*.

– Ո՛վ մեծ Իշխան, ես Հավալունսին տես: Ձուկը բռնում է, օդ է գցում,

պտտեցնում, որ գլխի կողմից կուլ տա: Կտուցի տակ էլ մի հսկայական պարկ ունի, մեջը ձուկ է լցնում: Տե՛ս, թե դրան ո՞նց եմ փետրահասն անելու:

- Նա հյուր է, մի՛ նեղացրու,- հորդորում* է Իշխանը:- Տե՛ս, մեր տերության մեջ իրար կողքի հանգստանում են ձկնկուլն ու ջրարծիվը, բաղն ու ջրածիծառը, սուզահավն ու կարմրակատարը, տառեղն* ու հավալուսներ*, արագիլն ու որորը, հր՛ մեկը թվեմ, ինքդ գիտես:

Ջրշունը շոյվում է, որ Իշխանն իր հետ մտերմորեն է խոսում, ու անկեղծանալով ասում է.

- Սուզահավն ու Փարփարը մեր Գիլլիում նաև ձագեր են հանում: Որպեսզի Բագեն ու ես ձվերը չգողանանք, դրանք ծածկում են կանաչ մամուռով* ու գնում կեր փնտրելու: Մի քանի անգամ այդպես ծածկելուց հետո ձվերը կանաչավուն են դառնում ու չեն երևում:

- Բոլորս էլ մեր ձագուկներին պահպանելու միջոց ենք գտնում, զարմանալի չէ,- ասում է Իշխանը, և Ջրշունը պոչը քաշելով հեռանում է:

- Կանչե՞ք կարմրակտուց Սուզաբաղին,- հրամայում է Իշխանը:

- Որքան՛ է ջրի ջերմաստիճանը մեր թագավորության ստորին* մասում՝ հատակին մոտ:

- Չորս աստիճան,- կմկմում է Սուզաբաղը:

- Իսկ վերևում:

- Քսան աստիճան:

- Շատ լավ: Այդպես էլ պահպանել:

Այսպես հազարավոր տարիներ ապրում էր թագավորությունը:

1. Որտե՞ղ և ինչպե՞ս էր ապրում Իշխանը:

2. Իշխանն ինչպե՞ս էր ընդունում հեռավոր երկրներից եկած թռչուններին:

3. Ի՞նչ հրամաններ էր տալիս Իշխանը: Քո կարծիքով՝ ուրիշ ի՞նչ հրամաններ էր տալիս նա:

1

Ի՞նչն է, որ Արփա գետում առաջին տեղն է զբաղեցնում, իսկ Սևանա լճում՝ երրորդ:

2

Փոխակերպում

Մեր բոլորի երազանքն է, որ Սևանը հասնի իր նախկին ափերին՝ ծովանա: Եկեք լիճ-ից ստանանք ծով.

լիճ - խ - խտ - խոտ - ոտ
- հո - ծով:

ԽՈՍՔԱՅԻՆ «ՎԹԱՐՆԵՐ»

3

Կարդա՛ նախադասությունը, գտի՛ր ավելորդ բառերը: Նախադասությունն արտագրի՛ր առանց դրանց:

Ձկնորսը Սևանա լճում ձուկ էր որսում ջրի մեջ:

Նա բռնեց մի իշխան, մի սիգ, մի ձուկ, մի ծածան:

Նա ու իր ընկերը երկուսով գնացին տուն:

🌸 ԻՇԽԱՆԸ (շարունակություն) 🌸

Մի օր էլ, մի շան դժբախտ օր, մի ահռելի դողդոց տարածվեց ամբողջ թագավորությունով մեկ. մարդը պայթեցրեց Սևանից դուրս եկող միակ գետի՝ Յրագղանի հունը: Պայթեցրեց, ու ջուրը սկսեց փախչել, թագավորությունն սկսեց ցամաքել: Գիլլի լիճն էլ ցամաքեց: Իշխանը տեսավ, որ իր սպիտակ ապարանքները* մնացին ջրից դուրս:

Լճում հայտնվեց Սիգը և ասաց.

– Յիմա են եմ թագավորելու:

Իշխանն ապստամբեց, սակայն իր բոլոր զավակների համար ապրելու տեղ չկար, սնվելու տեղեր չկային, ու նրանք կամաց-կամաց անհետացան: Լիճն իջավ 18 մետր: Իշխանը փակվեց իր քարե ապարանքներից մեկում ու ասաց.

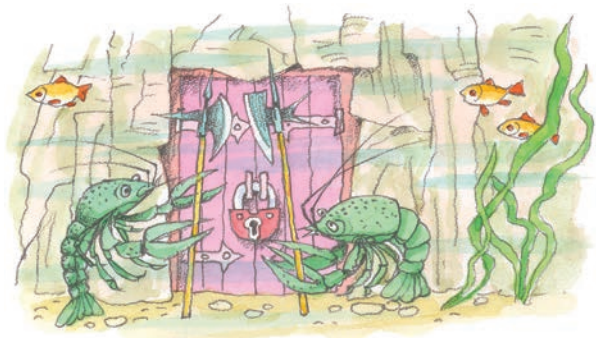
– Մինչև ջուրը չբարձրանա և չծածկի ինձ, ես դուրս չեմ գա:

ՈՒ մինչև հիմա էլ փակված է քարի մեջ: Մի Ագռավաքար էլ սա է: Մեկ-մեկ հեռավոր երկրներից թռչում-գալիս են կարապետներ ու հավալուսներ, հարցնում են Իշխանին: Բայց ո՛չ Իշխանը կա, ո՛չ էլ Գիլլի լիճը: Խռոված հեռանում են ու երևի այլևս չգան:

Մարդիկ հասկացան, իհարկե, շան ուշ հասկացան, որ թագավորությունը մեռնում է, լիճը պետք է փրկել կործանումից: Սևանը գրկող լեռների տակով փորեցին 48 կմ երկարությամբ մի հրաշք ջրանցք, որով Արփա գետի ջրերը հոսում են դեպի Սևանա լիճ:

Լճի ջուրն սկսեց բարձրանալ: Այն ամենաշատը կարող է 6 մետր բարձրանալ: Գուցե այդքանն էլ բավական է, որ Իշխանը նորից վերադառնա և տիրություն անի իր երկրին:

Լիճ ես թեև,
Իմ Սևան,
Բայց մեր սրտում
Դու և՛ ծով ես,
Եվ օվկիանոս
Անսահման:

Երեխաները տիրեցին, սակայն շուտով, ուրախության ճիչեր արձակելով, ցույց էին տալիս գեղեցկուհի Սևանի ուղղությամբ, որ ամպոտ լեռների գրկում շաչում* էր ու հին ափերը փնտրում:

Քիչ անց երեխաներն արդեն Սևանա լճի ափին էին: Լողացան լճի զովասուն ջրերում, բարձրացան Սուրբ խաչ եկեղեցի: Այնուհետև նստելով օդապարիկները՝ ճամփա բռնեցին դեպի Երևան:

Ամբողջ ճանապարհին ոգևորված խոսում էին, տպավորություններ պատմում միմյանց:

- Իջնելու

ենք կայարանում՝ Սասունցի Դավթի արձանի մոտ, - հայտարարեցին օդաչուները:

Կայարանում հոծ բազմություն էր հավաքվել: Եկել էին ծնողները, տատիկներն ու պապիկները:

Երեխաները ձեռքով էին անում նրանց, հրճվանքից ճչում:

- Այ թե լավ ճամփորդություն էր, ինչքան հրաշալիքներ տեսանք, - ոգևորվել էին երեխաները:

1. Ի՞նչ պատահեց իշխանի թագավորությանը:

2. Փրկության ի՞նչ ծրագիր կազմեցին մարդիկ,

որ իշխանը նորից տիրություն անի իր թագավորությանը:

3. Նկարագրիր և բնութագրիր իշխանին:

4. Այս ճամփորդությունից ի՞նչն ավելի շատ քեզ դուր եկավ: Գրիր «Իմ տպավորությունը» վերնագրով շարադրություն:

1

Բնագրից դրնու գրի թռչունների անունները: Դրանցից մեկի մասին պատրաստիր հաղորդում և ներկայացրու ընկերներիդ:

2

Բնագրից դրնու գրի Սևանա լիճը թափվող գետերի անունները: Որոշիր բարդ բառերը և բաժանիր բաղադրիչների: **Գետ** արմատով կազմիր բարդ կամ ածանցավոր բառեր:

3 Դարձվածքներ և համապատասխան բացատրությունները գրիր կողքի:

Դարձվածքներ	Իմաստներ
Ինչպես ձուկը ջրում	Շրջապատողներին շփոթեցնել, խորամանկել, շահադիտական նպատակով իրար խառնել իրադարձությունները:
Շատ ջրեր են հոսել	Իր միջավայրում է, իր ոլորտում, ազատ է զգում իրեն, լավ, անկաշկանդ:
Ջուր պղտորել	Օգտվելով ուրիշների դժվարությունից, շփոթմունքից, խառը վիճակից՝ շահ քաղել:
Պղտոր ջրում ձուկ որսալ	Շատ ժամանակ է անցել:

4 Խմբավորիր հետևյալ բառերը և լրացրո՛ւ աղյուսակը.

թագավորություն, ջրանցք, լճակ, անհանգիստ, կարմրակատար, ձուկ, ձագուկ, լիճ, հսկայական, տխրություն, դժբախտ:

պարզ	բարդ	ածանցավոր

5 Խնդուկ

- Մամ, եղինջը կծո՞ւմ է:
- Այո՛:
- Իսկ ո՞նց է հաչում...

5 **ՉՎԱՐԹ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

- Ի՞նչ ենք լսում դասի սկզբում:
- Թվարկիր շաբաթվա հինգ օր՝ առանց անունները տալու:
- Ո՞ր բառի մեջ է **ս** տառը չոր:

Սևանա լիճը մեր հրաշալիքներից է, աշխարհի ամենագեղեցիկ լճերից մեկը, մեր հպարտությունն է, մեր հույսի ու լույսի աղբյուրը: Աչքի լույսի պես պահենք-պահպանենք այն:

- Այս դյուցազնը մեր պայթարի, հերոսության խորհրդանիշն է,-
ասաց Վարդուհին:

- Մենք նրան ծանոթ ենք դեռևս «Այբբենարանից»,- շարունակեց
Յայկը:

- Մեր բոլոր դասագրքերում էլ նրա մասին գրված է,- ասաց Գոռը:

Դուք, իհարկե, կռահեցիք, թե որ հերոսի մասին էին զրուցում երե-
խաները: Նրա կատարած ինչ սխրանքներ կարող եք հիշել:

Իբրև ընծա այս գրվածքս նվիրում եմ քեզ,
հվ իմ բարեկամ:

«Սասունցի Դավիթ» դյուցազներգությունն
առաջին անգամ գրառել է ԳԱՐԵԳԻՆ ՍՐՎԱՆՁՏՅԱՆՑԸ:

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՎԻԹԸ ԿՌՎՈՒՄ Է ԴԵՎԵՐԻ ԴԵՄ

- Ուշադիր դիտիր նկարը: Չորինիր մի պատմություն նկարի շուրջ:
- Կարդա՛ բնագրի առաջին հատվածը և բովանդակությունը համեմատիր քո հորինած պատմության հետ:

Գարուն էր: Դավիթը նախորդ էր:

Նախիրը քշեց Սպիտակ քարի տակ՝ աղբյուրի մոտ:

Տեսավ՝ յոթ գյուղի նախորդներ հավաքվել են:

Մի նախորդ պատմեց.

- Ո՞վ կգնա հարիսա բերի՝ ուտենք:

Դավիթն ասաց.

- Դուք իմ նախիրը պահեք, ես կգնամ:

ՈՒ Դավիթը ելավ-գնաց հարիսատել:

Տեսավ՝ հարիսայով լի չորսունկանի* մի հսկա պղինձ թռչող մեջ:
Պղինձը շալակեց, եկավ-հասավ ընկերներին.

- Եկե՛ք, տղեկներ, հարիսա կերե՛ք:

Է՛յ, ինչո՞ւ չե՛ք գալիս:

Տղեկներն ահից ցամաքել էին:

Նրանցից մեկն ասաց.

- Դավիթ, դու որ գնացիր, քեզանից հետո
Քառասուն ավազակ դևեր եկան,

Նախրից քառասուն տավար տարան:

Դավիթն ասաց.

- Բան չկա, տղեկներ,

Եկե՛ք նստե՛ք՝ կուշտ ուտենե՛ք:

Տղեկներն ահից չկարողացան ճաշ ուտել:

Դավիթն ասաց.

- Գիտե՛ք, թե որ ճամփով տարան:

Ասին.

- Հա՛: Ա՛յ էս սարով զարկին, անցան վերև:

1. Բնագրից ընտրիր և կարդա՛ այն տողերը, որտեղ դրսևորվում են Դավիթ հետևյալ հատկանիշները.

- ուրիշին օգտակար լինելու պատրաստակամությունը,

- հսկայական ուժը,

- ներողամտությունը թույլերի նկատմամբ,

- վստահությունն իր ուժերի նկատմամբ,

- հոգատարությունը թույլերի նկատմամբ:

2. Քո կարծիքով՝ ի՞նչ տեղի կունենա Դավիթի ու դևերի միջև:

Դավիթը կոպալը դրեց ուսին,

ճամփան տվեց առաջ,

Սարեր-ձորեր փնտրեց, դևերին չգտավ:

Գնաց-հասավ մի սարի,

Տեսավ՝ քարափների միջից ծուխ է դուրս գալիս:

Բռնեց եղ ծուխը՝ գնաց:

Տեսավ՝ քառասուն ավազակ դևեր

Քառասուն կովերը բերել, մորթել են,

Լցրել քառասունկանթանի պղնձի մեջ,

Օջախ են արել, դրել օջախին,

Բլթբլթալեն եփում են:

Դավիթը վերցրեց քառասունկանթանի պղինձը,

Շուռ տվեց օջախի վրա,

Քառասուն կաշին հավաքեց-լցրեց պղնձի մեջ,

Մի մեծ քար վերցրեց, գրկեց,

Գնաց մտավ դևերի քարայրը,

Քարով փակեց քարայրի դուռը,

Որ դևերը չփախչեն:

Դավիթն եղտեղ մեկ որ բռնաց,

Սարսափ թափվեց ավազակ դևերի վրա,

Դևերի մեծը ձայնը լսեց, ասաց.

- Ելե՛ք, ծառայությունն արե՛ք, որ չսպանի մեզ՝

Էսի Դավիթն է, ելե՛ք վեր:

Համա Դավիթը բռնեց,

Դևերի վզերը մեկ-մեկ ուլորեց,

Կտրեց, գցեց քարայրից դուրս:

Մեկ էլ տեսավ՝ մի դև

Մի կողմ նստել, բերանը բացել ծիծաղում է:

Ասաց.

- Ես Դավիթն եմ, դեռ տասներկու տարեկան եմ,

Ի՛նչ ամոթալի բան տեսար ինձ վրա,

Որ ծիծաղում ես:

Ասաց ու ուժեղ ապտակեց դևին.

Դևի գլուխը գլորվեց-գնաց, մարմինը՝ մնաց:

Դու մի ասի, եղ դևը մեռած էր արդեն:

Դավթի ուժ, զորությունն որ տեսել էր,

Տեղն ու տեղը ահից մեռել, չորացել էր,

Բերանը բաց էր մնացել, ատամները՝ դուրս:

Դավիթը նայեց-տեսավ՝ քարայրը լիքն է

Ոսկի, արծաթով,

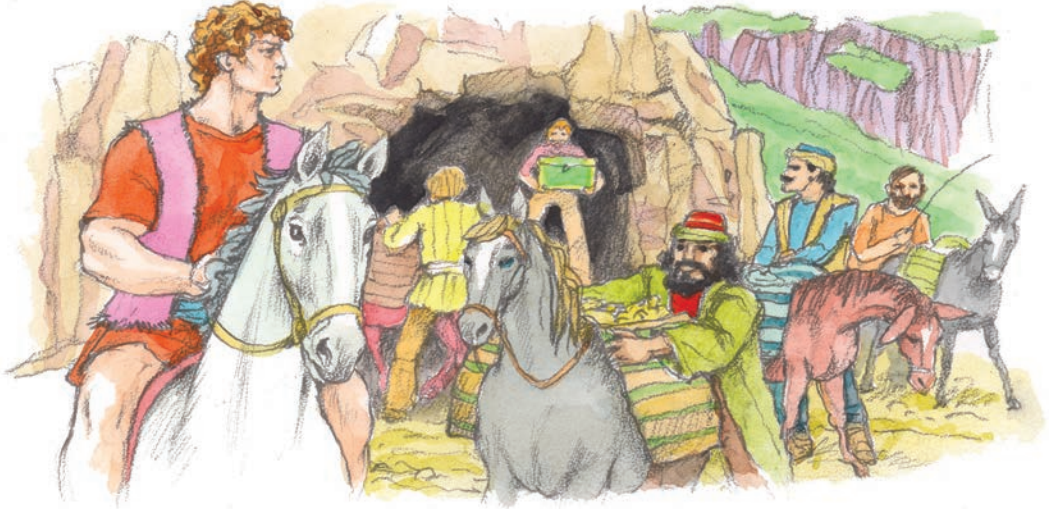
Ինչ որ մարդուն պետք է՝ լիքն է.
 Դևերն ավագակությունն էին արել,
 Սասնա ողջ հարստությունը բերել-լցրել էին քարանձավի մեջ:
 Դավիթն իր խուրջինը* ոսկի լցրեց,
 Մորթված տավարի գլուխ ու ոտք լցրեց պղինձը,
 Ոսկի լցրեց պղինձը,
 Եկավ-հասավ հարիսատեղ:
 Ամեն մեկին տվեց իր տավարի կաշին,
 Ոտ ու գլուխ, ոսկի, արծաթ:

• **Դու ճանաչում ես Դավիթին: Մտածիր՝ Դավիթն ինչո՞ւ է ոսկի վերցնում:**

Դարձավ-եկավ իր յոթ նախորդդների մոտ:
 Եկավ տեսավ՝ դեռ հարիսան չեն կերել:
 Ասաց.
 – Ի՞նչ եք նորներդ կիտել,
 Դարդ եք անում, որ աղ չե՞մ բերել,
 Ելե՞ք, կերե՞ք հարիսան, գնացե՞ք,
 Իրիկունն էլ աղը ձեր տանը կերե՞ք:
 Ասին.
 – Դավիթ, բա ի՞նչ անենք,
 Եդ կովերի տերերին ի՞նչ պատասխան տանք:
 Ասաց.
 – Տարել եմ, կովերի կաշին տվել եմ տերերին,
 Ոսկի ու արծաթ եմ տվել,
 Ես յոթ դևի ականջներն էլ առեք,
 Ձեր գլուղին ասեք, թող ջորիներ* վերցնեն,
 Գնան քարայրից ապրանք տանեն:

Ինքը՝ Դավիթը, ելավ,
 Նախիրը գցեց առաջը,
 Բերեց-հասցրեց քաղաք, ասաց.
 – Առե՛ք ձեր տավարը, ձեր նախիրը,
 Ձեր նախիրը էլ չեմ պահի:
 Թողեց-զևաց Սասուն, իր տուն:

Եկավ-հասավ քեռի Թորոսին, ասաց.
 – Քեռի՛, մեր տանը քանի՛ տղամարդ կա:
 – Քեզ հետ միասին՝ քառասուն:
 – Քելէ՛,– ասաց Դավիթ,–
 Վերցրո՛ւ քառասուն ձի, ջորի, ավանակ,
 Չանաք-բերենք ոսկին,
 Մինչև ե՛րբ ես նախորդո՞ւ մնամ:
 Վախկոտ Վերզո, Քեռի Թորոս, Ձենով Օհան,
 Բոլորով ընկան Դավթի հետևից, զևացին:
 Հասան քարայրին,
 Տեսան՝ դռերն ուռել են,
 Ամեն մեկը՝ մի սարի չափ,
 Վերզոն վախեցավ, փախավ,
 Մյուսներն էլ ուզեցան փախչել,
 Դավիթն ասաց.
 – Հե՛յ, հե՛յ, տնավերներ,
 Ո՞րք եք փախչում, սպանել էմ:
 Ինչ կար-չկար լցրին պարկերը՝
 Ոսկի, արծաթ, հարստություն,
 Բերեցին Սասուն:
 Դավիթն իր համար միայն մի ձի վերցրեց:

1. Դավիթն ի՞նչ արեց դևերի կողոպտած հարստությունը:

2. Բնագրից առանձնացրու այն տողերը, որոնք բեզ.

- զարմացրին,
- ծիծաղեցրին,
- հիացրին,
- հետաքրքրեցին,
- ոգևորեցին:

3. Սասնա տան բառասուն տղամարդկանցից ո՞ւմ գիտես. պատմի՛ր նրանց մասին:

4. Բնագրի ընդգծված տողերը Դավթի ո՞ր հատկանիշներն են բնութագրում:

1

Բնագրից դուրս գրիր բարբառային ձևերը և դարձրու գրական:

2

- Ելե՛ք, կերե՛ք հարիսան, գնացե՛ք, Իրիկունն էլ աղը ձեր տանը կերե՛ք: Այս տողերով բնութագրվում է Դավթի.

- միամտությունը,
- անտարբերությունը,
- բարկությունը և ծաղրը վախկոտության և անգործության նկատմամբ:

Ընտրի՛ր ճիշտ պատասխանը:

3

Դավիթն իր համար միայն մի ձի վերցրեց: Այս տողերով բնութագրվում է Դավթի.

- ազահությունը,
- սակավապետությունը՝ թշուղ բավարարվելը,
- ըմբոստությունը:

Ընտրի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Շուտասելուկ

Քեռու ջրոու ձախ ճուռը* ծուռ է:

ԴԱՐՁՎԱԾՔ

Ճամփան տալ առաջը - ճամփա ընկնել, ճանապարհվել:

4

Փոխակերպում

Մեկ քայլով **ավազակի** մեջ մի բան փոխեցին, և նա դարձավ **էշ**: Ինչպե՞ս:

5

ա) Դարձվածքներից դուրս գրիր հակամիջ բառերը.

ծանր ու թեթև անել, կյանքի-մահվան հարց է, փոքր ու մեծ չճանաչել, գնալ-գալ ունենալ, աչքերը փակել, բերանը բանալ, գրի սևն ու սպիտակը ջոկել, գույն տալ, գույն առնել, դրսից հայելի, ներսից ածելի:

բ) Բացատրի՛ր դարձվածքների իմաստը:

6 Օտար բառերը փոխարինիր հայերեն համարժեք բառերով.

կոմայուտեր	ուղղաթիռ
մագնիտոֆոն	համացանց
տելեվիզոր	համակարգիչ
ինտերնետ	հեռուստացույց
վերտոյոտ	ինքնաթիռ
սամոյոտ	ծայնագրիչ

7 Չորսունկանի, չորստունանի, չորսգլխանի բառերում գտիր ընդհանուր արմատը, մեծացրո՛ւ տասն անգամ և բնագրից գտիր ստացված բառով բառակապակցությունները:

8 մարդասիրություն արդարամտություն հայրենասիրություն խիզախություն համարձակություն հոգատարություն ազնվություն սակավապետություն

Սասունցի Դավթի այս հատկանիշներն են հերոսացրել և սիրաևքների մղել բոլոր ժամանակների մեր հերոսներին:
Յիշիր մի քանի հերոսի:

ՈՒՉՈ՞ՒՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՄԱՆԱԼ

Սասունցի Դավթի պապը Սանասարն էր, որն իր Բաղդասար եղբոր հետ հսկա ժայռակտորներով կառուցեց Սասնա Բերդը:

Սանասարի տղան՝ Միտրը, Դավթի հայրն էր: Նա մեն-մենակ, մերկ ձեռքերով հաղթեց առյուծին և այդ պատճառով Նրան կոչեցին **Առյուծ Միտր**:

Արդեն չորս տարի դու Դավթի հետ ես, Ինչպիսին է նա՝ արդեն լավ գիտես, Նրան սիրեցիր, նա էլ սիրեց քեզ. Դու արդեն, կարծես, մի քիչ Դավիթ ես:

ԱՄՓՈՓԻՐ ԻՄԱՅԱԾԴ, ԱՏՈՒԳԻՐ ԻՆԵՂ ԲԵՉ

1. Ինչո՞ւ է թեմատիկ շարքը կոչվում «Հայաստանի յոթ և բյուր հրաշալիքները»:

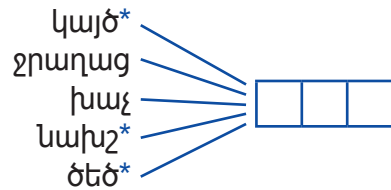
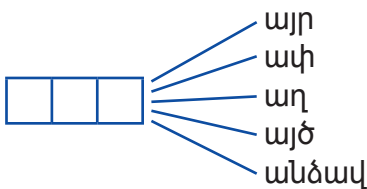
2. Գրի՛ր՝ ի՞նչ հրաշալիքների հանդիպեցիր:

3. Հրաշալիքներից ընտրի՛ր յոթը և նշի՛ր արևի շողերի վրա:

4. Խմբային աշխատանքի միջոցով ընտրե՛ք որևէ հրաշալիք, որին չհանդիպեցիք ճանապարհորդության ընթացքում, պատրաստե՛ք հաղորդում և ներկայացրե՛ք շնորհանդեսի ձևով:

5. Գտի՛ր ընդհանուր սկիզբը և վերջը:

Ստացված բառերից որի՞ն հր բնագրում ես հանդիպել:

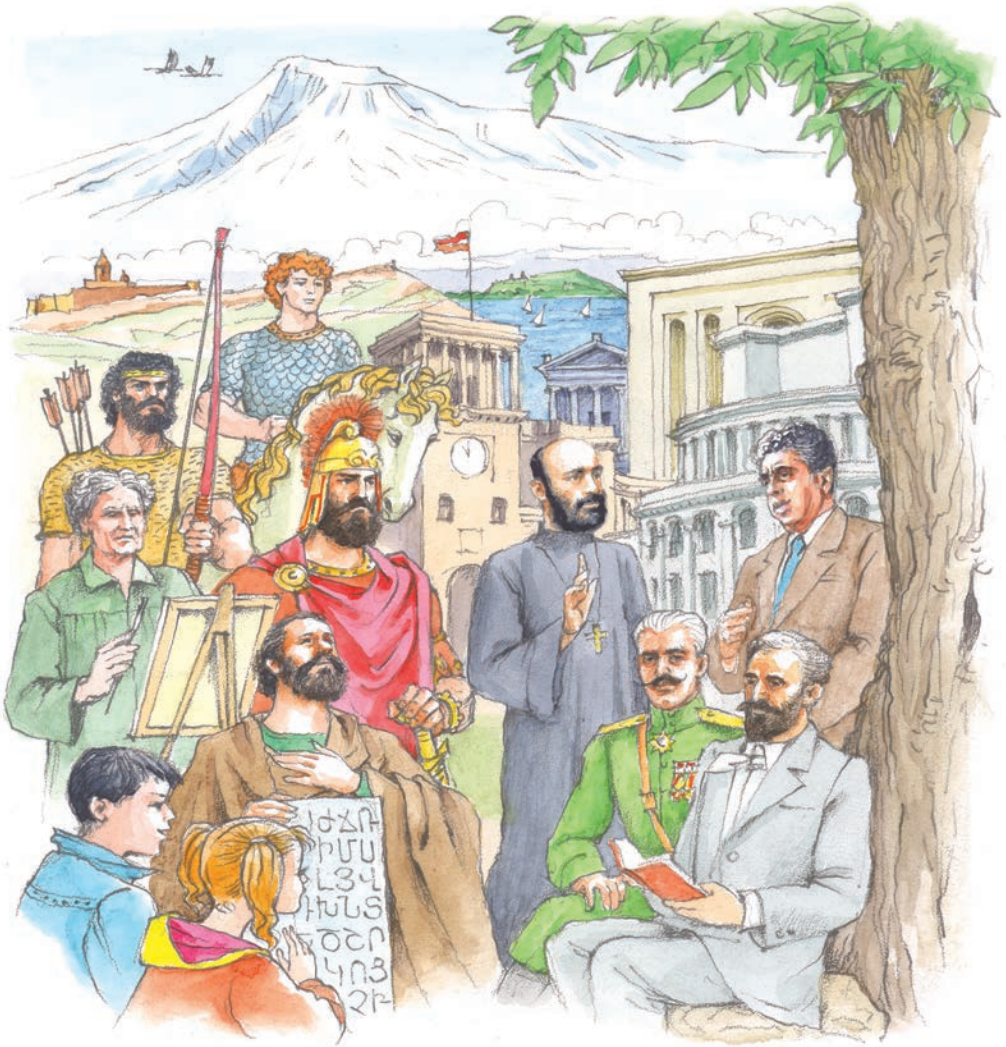
ՈՒՉՈ՞ՒՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՄԱՆԱԿ

Խաչքար կերտելը բնորոշ է միայն հայ ժողովրդին: Նա դարերի ընթացքում խաչքարեր է կանգնեցրել ճանապարհների խաչմերուկներում, բարձունքների վրա, աղբյուրների ու կամուրջների մոտ, վանքերի, եկեղեցիների ու մատուռների* շրջապատում՝ ի նշանավորում այս կամ այն կարևոր իրադարձության:

Մեծ վարպետությամբ կերտված խաչքարերի գլխավոր մասը զարմանահրաշ նախշերով քանդակազարդված խաչն է:

Խաչի ներքևի մասը խորհրդանշում է Երկիրն ու մարդուն, իսկ վերևի մասը՝ Երկինքն ու Արարչին:

ԽՈՍՈՒՄ ԵՆ ՅՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

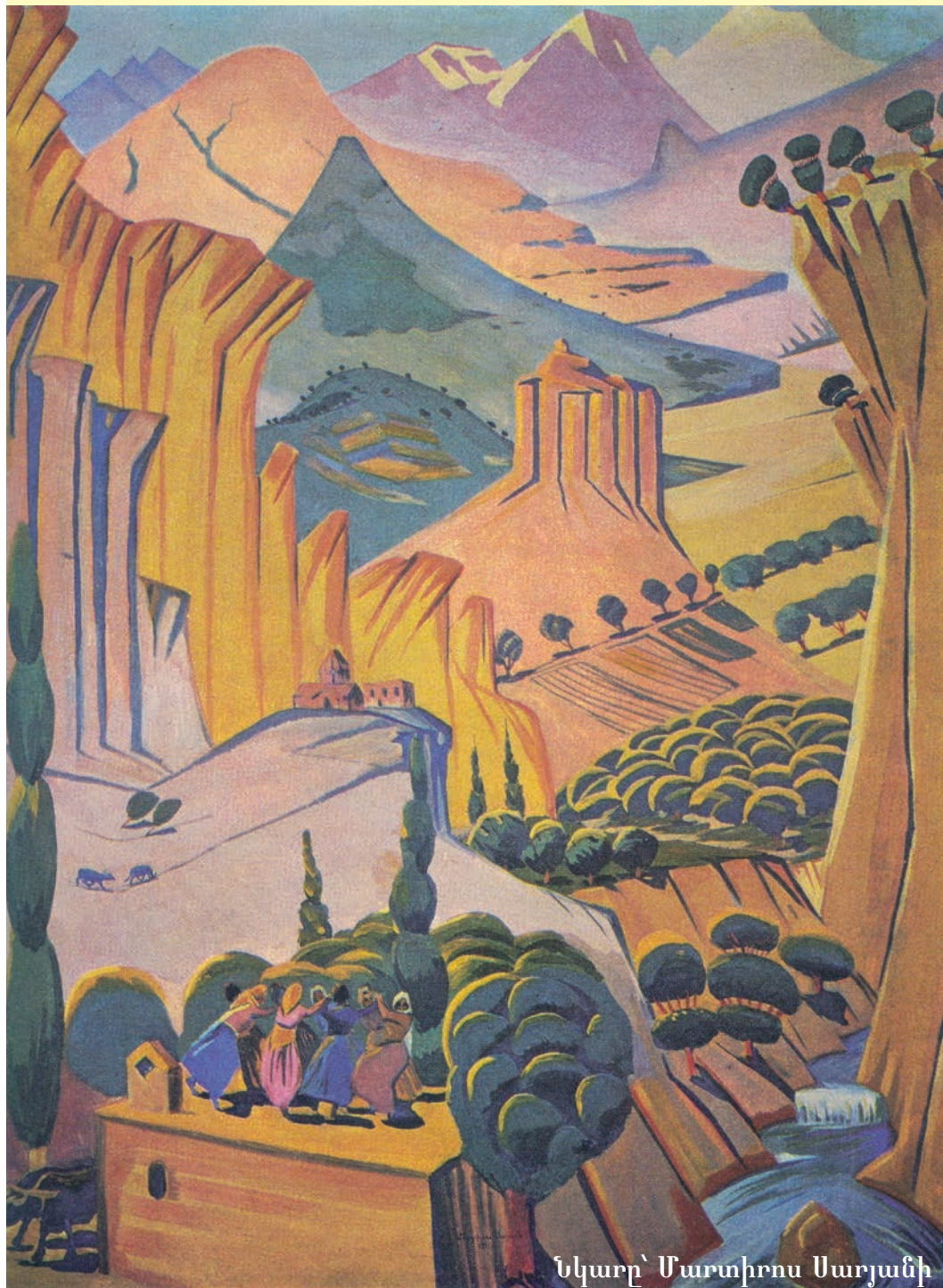
1. Պատմիր՝ ինչի՞ մասին են գրուցում քո նշանավոր նախապապերը:

2. Ո՞ր հրաշալիքն է ասում.

- Հին ափերս եմ որոնում:
- Տափ ձմեռ է, որոշեցի մնալ Հայաստանում:
- Տեսա՞մ, որ երբ միասին եմ լինում, հաղթում եմ:
- Պատկերս հայրենիքում է, ես՝ օտարության մեջ:
- Մթան մեջ լույսը պահեցի:
- Հայոց անմահ զինվորներն ենք ձեր հոգու:

3. Քո կարծիքով՝ ինչ կասեին մյուս հրաշալիքները: Հիմնավորիր պատասխանդ:

ԱՅ ԲԵԶ ԲԱՆ. ԻՆՉ ԿԱ-ՉԿԱ, ԻՆՉ
ԵՐԵՎՈՒՄ-ՉԻ ԵՐԵՎՈՒՄ՝ ՅԱՅ-ՐԵՆԻՔ Է

Նկարը՝ Մարտիրոս Սարյանի

Դու նման ես քո ծնողներին, իսկ նրանք՝ իրենց ծնողներին: Իսկ ո՞ւմ է նման եղել Հայկ Նահապետը:

Կյանքը մանուկ է մի հրաշալի...

ՈՍՁՄԻԿ ԴԱԿՈՅԱԼ

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԳԱՊԵՏԻ ԵՎ ՀԱՅԿ ՆԱԳԱՊԵՏԻ ԶՐՈՒՅՑԸ

Ավանդությունն ասում է, որ մի օր Թորգոմ Նահապետն իր մոտ է կանչում որդուն՝ Հայկ Նահապետին, և շատ մտահոգ ասում.

- Դու իմ որդին ես, Հայկ: Ես ու դու ապրում ենք միասին: Ես քեզ եմ ճանաչում, դու էլ՝ ինձ, բայց ես շատ մտահոգ եմ: Երբ ես մահանամ, ու քո զավակները չտեսնեն ինձ, նրանք ինչպե՞ս պիտի իմանան, թե ինչպիսին եմ եղել ես, ինչ տեսք եմ ունեցել. հայաճքս, մարմինս, բազուկներս, թիկունքս...

- Ճիշտ որ, ինչպե՞ս կիմանան,- մտահոգվեց Հայկը նույնպես, բայց հորը մխիթարելու համար ասաց.- մի տխրիր, հայր, ես նրանց կպատմեմ քո մասին, կնկարագրեմ, թե ի՞նչ առեղի ուժ ունեիր և ի՞նչ իմաստուն խելք:

- Է, Հայկ,- այնքան էլ չմխիթարվեց հայրը,- բա խոսքով ասվածը տեսնելուն հավասար է:

- Ճիշտ է,- համաձայնեց Հայկը, մտածելով, որ նույն ճակատագիրն էլ իրեն է սպասում,- իմ հեռավոր զարմերն* էլ ինձ չեն ճանաչի, չեն իմանա, թե ինչ տեսք է ունեցել իրենց նախապապ Հայկը:

- Ի՞նչ լավ կլիներ,- հառաչեց Թորգոմը,- եթե մարդիկ մեր պատկերները պահելու մի հնար գտնեին:

Անցան տարիներ, անցան դարեր, անցան հազարամյակներ...

Հայկը վազում էր տանն ու ճչում.

- Ես չեմ ճանաչում, չեմ ճանաչում, Հայկ Նահապետին չեմ տեսել ես Եվ ոչ էլ Թորգոմ Նահապետին:

Հայրիկն ասաց.

- Շրջվիր ու տես.

Մի հայելի կա՝ կախված պատից...

Նայիր ուշադիր և կգտնես

Այն պատասխանը, որ հուզեց քեզ:

Հայելուց քեզ է նայում, տղան,
Հայկ Նահապետի
Պատկերը պարզ,
Նա էլ նման է եղել հորն իր,
Այսինքն՝ Թորգոմ Նահապետին:

1. Ի՞նչն էր մտահոգում թորգոմ Նահապետին, և ո՞ւմ հետ զրուցեց նա այդ մասին:
2. Ինչպե՞ս փորձեց մխիթարել ճայկը թորգոմ Նահապետին:
3. Արձակ խոսքով ներկայացրո՞ւ հայրիկի ասածը և մեկնաբանի՞ր:

1

ա) Բառախմբից առանձնացրո՞ւ հոմանիշները.
խոհեմ, ահեղ, ուժգին, վշտանալ, բանիմաց, մտասույզ, գիտուն, ողջամիտ, մտախոհ:

բ) Բնագրի մեջ գտիր միակ չառանձնացված բառի հոմանիշը:

2

Տրված բառերն արտահայտիր բառակապակցությամբ.
բարձրահասակ, սևաչյա, շիկահեր, թիկնեղ, գեղեցկադեմ, սրամիտ, փոքրամարմին:

Օրինակ՝ բարեսիրտ – բարի սիրտ ունեցող:

3

Ջայկը հուր է, հրեղեն,
Ջայկը հող է, հողեղեն,
Ջայկը՝ հերոս հաղթական,
Ջայկը՝ հրաշք հայկական:

Հիշիր
«Ջայկը և Բեյլը»:

ա) Երկու խմբով առանձնացրո՞ւ և գրի՛ր գոյականներն ու ածականները:

բ) Գտի՛ր և գրի՛ր ածանցավոր բառերը, որոշի՛ր արմատն ու ածանցը:

4

Նայիր հայելու մեջ և
Նկարագրի՛ր քեզ: Ընդգծի՛ր
ածականները:

Առած

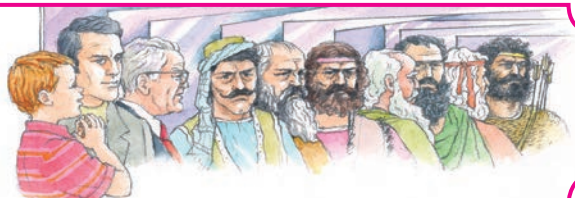
🌸 Ծառն արմատով է ծառ:

5

Փոխակերպում

Ծոռ – առ – տռ – տա – պապ:

Մեկ մեր նախնիների
արժանի հետևորդներն
ենք:

Դու հպարտ ես, որ հայ ես, և գիտես, որ մենք հայերս, գալիս ենք դարերից: Դու շատ բանաստեղծություններ գիտես հայ ժողովրդի մասին: Ընթերցենք ևս մեկը:

Հիշիր՝ այստեղ է լոկ* սիրանքն* սկսվում,
Ո՛ր վերջանում է ամեն մի հնար...

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ

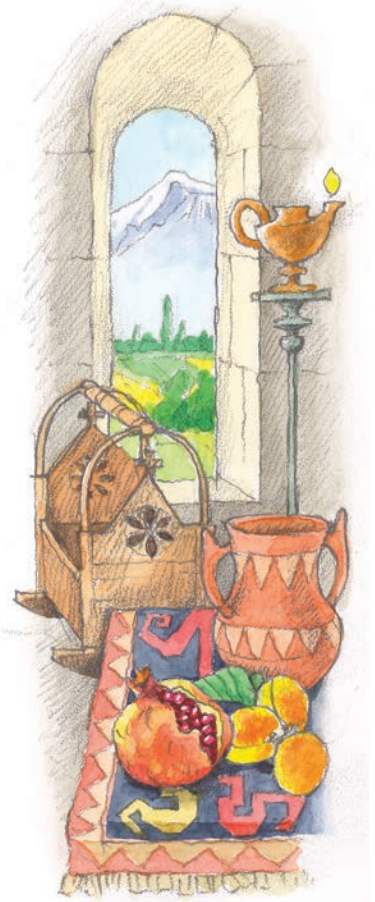
ՔԻՉ ԵՆՔ, ԲԱՅՑ ԳԱՅ ԵՆՔ

Մենք քիչ ենք, սակայն մեզ հայ են ասում:
Մենք մեզ ոչ մեկից չենք գերադասում:
Պարզապես մենք էլ պիտի ընդունենք,
Որ մենք, միայն մենք Արարատ ունենք,
Եվ որ այստեղ է՝ բարձրիկ Սևանում,
Երկինքը իր ճիշտ պատճենը հանում:
Պարզապես Դավիթն այստեղ է կռվել,
Պարզապես Նարեկն այստեղ է գրվել,
Պարզապես գիտենք ժայռից վանք կերտել,
Զարից շինել ձուկ և թռչուն՝ կավից,
Ո՛հուցման համար և աշակերտել
Գեղեցկին,
Բարուն,
Վսեմին,
Լավին...

Մենք քիչ ենք, սակայն մեզ հայ են ասում:
Մենք մեզ ոչ մեկից չենք գերադասում:
Պարզապես մեր բախտն ուրիշ է եղել,
Պարզապես շատ ենք մենք արյուն հեղել,
Պարզապես մենք մեր դարավոր կյանքում,
Երբ եղել ենք շատ
Ո՛հ եղել կանգուն,
Դարձյալ չենք ճնշել մեկ ուրիշ ազգի,
Ո՛չ ոք չի տուժել զարկից մեր բազկի:
Եթե գերել ենք՝

Լոկ մեր գրքերով,
Եթե տիրել ենք՝
Լոկ մեր ծիրաբերով*...

Մենք մեզ ոչ մեկից չենք գերադասում,
Բայց մեզ էլ գիտենք –

Մեզ հայ են ասում:
Եվ ինչո՞ւ պիտի չհպարտանանք...
Կանք: Պիտի լինենք:
Ո՛հ դեռ շատանանք:

1. Ըստ բանաստեղծության՝ ո՞ր հատկանիշներն են բնորոշ հայ ժողովրդին:

2. Ի՞նչ հրաշալիքների հանդիպեցիր բանաստեղծության մեջ: Ընթերցի՛ր այդ տողերը:

3. Մենք փոքրաթիվ ենք, սակայն մեծ՝ ինչո՞վ...

1

Բանաստեղծության ընդգծված տողերը հայ ժողովրդի ո՞ր հատկանիշներն են բնութագրում:

Գույների հաջորդականությունը քեզ ի՞նչ է հիշեցնում:

2

Բնագրի **Արարատ, Սևան, բարձր, դարավոր, կանգուն, վսեմ, գեղեցիկ, վանք, ժայռ** բառերով կազմիր նկարագրական բնույթի տեքստ և ներկայացրու ընկերներիդ:

3

Բարձրիկ, գեղեցիկ, բարի, վսեմ, լավ ածականներից կազմիր բայեր:
Օրինակ՝ վսեմ – վսեմանալ:

4

Փոխակերպում Բջից՝ շատ

Բջի – բի□ – կ□թ – կա□ – կար
– պա□ – պա□ – շատ:

Կազմիր մի նախադասություն՝ օգտագործելով **բիջ, շատ** բառերը:

Հիշի՛ր

Հայ – հատ – շատ:

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՎԸ ԿԱՇԻՆ ՉԻ ՓՈՆԻ, ԲԱՌԸ՝ ԿՓՈՆԻ

5

Բացատրի՛ր ընդգծված բառերի իմաստները յուրաքանչյուր նախադասության մեջ:

Գայլը **ռռնում էր**՝ դուռնչը մեկնած լուսնին:

Քամին **ռռնում էր** ձյունոտ դաշտերում:

Խոր ձորում վշռում էր գետը:

Շատ կարդաս՝ **խոր** գիտելիքներ կունենաս:

6

ա) **Քաղցր, ոսկի, պայծառ բառերը տեղադրիր նախադասությունների մեջ:**

1. Երգչուհին ուներ ձայն:
2. Ծիրանը պտուղ է:
3. Արարատյան դաշտում աշուն էր:
4. արևը փայլում է երկնքում:
5. Վիկտոր Համբարձումյանը միտք ուներ:
6. Գծուծ մարդը շատ է սիրում:

բ) **Ինչ բառերի փոխարեն կարող եմ օգտագործվել պայծառ, ոսկի բառերը:**

«Ծիրանը **քաղցր** պտուղ է» նախադասության մեջ **քաղցր** բառն օգտագործվում է իր սովորական, ուղիղ իմաստով: **Քաղցր** բառը նախադասությունից դուրս դարձյալ նույն իմաստն է արտահայտում:

«Երգչուհին ուներ **քաղցր** ձայն» նախադասության մեջ **քաղցր** բառն օգտագործվում է **դուրեկան, հաճելի, հմայիչ** բառերի փոխարեն՝ **փոխաբերական իմաստով:**

U

ՀԵՏԱԶՐԶԻՐ Ե ԻՄԱՆԱԿ

7

ՀԱՅԻ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՄԱՍԻՆ ԱՍԵԼ ԵՆ

Հայերը մինչև օրս աջակցել և կրթել են իրենց շրջապատող հարևաններին:

Գերհարդ Քլինգե, գերմանացի պատմաբան

Հայոց այբուբենը մի գլուխգործոց է:

Անտուան Մեյե, ֆրանսիացի լեզվաբան

Հայ ժողովրդի թանկագին հրաշալիքը հայոց լեզուն է:

Վիկտոր Համբարձումյան, հայ աստղագետ

Պատմահայր Մովսես Խորենացին հայ ժողովրդի մասին 5-րդ դարում գրել է.

«Թեպետ մենք փոքր ածու* ենք և շատ սահմանափակ թվով և շատ անգամ օտար թագավորության տակ ընկճված, բայց և այնպես մեր աշխարհում էլ քաջության շատ գործեր կան գործված՝ գրելու և հիշատակելու արժանի»...

Մարդիկ երջանիկ են իրենց ընտանիքում:
Երբևէ մտածել էս, թե ինչու...

ՍՈՒՐԵՆ ՎԱՐԴԵՎԱՆՅԱՆ

Ձեզ համար նաև,
Իմ ժիր մանուկներ,
Հույս, Հավատ ու Սեր:

ՕՋԱԽԻ ՀԻՄՔԸ

Հայաստանի հին գյուղերից մեկում տանտիկինն առավոտյան դուրս է գալիս տան չորս կողմը մաքրելու և տեսնում է, որ երեք ծերունի են կանգնած՝ երկար մորուքներով ու բարի դեմքերով:

- Համեցե՞ք տուն, հյուր կլինե՞ք,- դիմում է նա ծերունիներին:
- Բարի տիրուհի, ամուսինդ տամն է,- հարցնում են ծերունիները:
- Չ՛է, բայց դուք եկե՞ք, կհանգստանաք, կճաշեք, մինչև ամուսինս գա:
- Չ՛է, աղջիկ ջան, մենք կսպասենք, մինչև ամուսինդ գա:

Կինը ներս է մտնում, հարսի հետ տան գործերով զբաղվում ու մոռանում ծերունիների մասին:

Երեկոյան ամուսինը հոգնած վերադառնում է դաշտից: Երբ սեղան են գցում ճաշելու համար, կինը հիշում է, որ ծերունիները դեռ դրսում են:

- Ա՛յ մարդ,- ասում է,- առավոտվանից տան մոտ երեք ծերունիներ են կանգնած: Հրավիրեցի տուն, չեկան:

- Ա՛յ կնիկ, հյուրն Աստծունն է, հրավիրիր, թող տրնն գան:

Կինը դուրս է գալիս ու հրավիրում ծերունիներին՝ ասելով, որ ամուսինն արդեն տանն է: Սակայն ծերունիները կրկին չեն գալիս՝ ասելով, որ իրենցից մեկը կարող է ներս գալ, որ իրենք սրբեր են. մեկը սերն է, մյուսը՝ հաջողությունը, երրորդը՝ հարստությունը:

- Ի՛նչ էս կարծում՝ տանտերերն ո՛ւմ ներս կիրավիրեն: Իսկ դո՛ւ...

Կինը վերադառնում է տուն ու ասում.

- Ա՛յ մարդ, ծերունիները սուրբ են, ու նրանցից ամեն մեկը մի բան է խորհրդանշում՝ հաջողություն, հարստություն, սեր: Նրանցից միայն մեկը կարող է գալ մեր տուն, եթե կանչենք:

Ամուսինը, որ ամբողջ կյանքում աշխատել էր ու որևէ բանի չէր հասել, ասում է.

- Ա՛յ կնիկ, բախտը հազիվ իր ոտով մեր դուռն է եկել: Արի հարստությունը կանչենք ու մի քիչ մարդավայել ապրենք:

Կինը թե՛

- Ավելի լավ չի՛ լինի հաջողությունը կանչենք. օտարության մեջ որդի ունենք:

- Թո՛ղ քո ասածը լինի,- համաձայնում է ամուսինը:

Իսկ հարսը խնդրում է.

- Հայրիկ, մայրիկ, ի՛նչ կլինի՛ սերը կանչե՞ք, թող սերը գա:

Մարդ ու կին իրար են նայում, հարսին են նայում, ու կինը, դուրս գալով, դիմում է ծերունիներին.

- Մենք սերն ընտրեցինք, թող սերը գա մեր տուն:

Ծերունիներից մեկն առաջ է գալիս, մյուս երկուսը՝ նույնպես:

- Ես սերը կանչեցի,- ասում է կինը:

- Սիրելիներ,- ասաց ծերունիներից մեկը,- մի տեղ, որ սեր եղավ, այնտեղ հաջողությունն ու հարստությունն անպակաս կլինեն:

1. ՌԻՒՄ տեսավ տանտիկինը տան մոտ: Ովքե՞ր էին նրանք:

2. Ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամ ի՛նչ էր ուզում և ինչո՞ւ: Կարդա՛ բնագրի համապատասխան տողերը:

3. Ընտանիքն ընտրեց սերը. ինչո՞ւ մտան բոլորը: Այս հարցի պատասխանը վերընթերցի՛ր բնագրից և մեկնաբանի՛ր:

4. Ինչո՞ւ հենց սկզբից ծերունիները չընդունեցին հրավերը:

5. Զրույցն ինչո՞ւ է վերնագրված «Օջախի հիմքը»:

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՎԸ ԿԱՇԻՆ ԶԻ ՓՈՒՏԻ, ԲԱՈԸ՝ ԿՓՈՒՏԻ

1

Փակագծերում տրվածներից ընտրի՛ր այն բառը, որը նախադասության մեջ կունենա փոխաբերական իմաստ:

Զորակով հոսում էր (լեռնային, գայրացած, վճիտ) գետակը:

Քաղաքի վրա հանդարտ իջավ (ցուրտ, ձմռան, վախվորած) երեկոն:

Փարթամ կանաչի մեջ (աճել էր, ժպտում էր, երևում էր) մի գեղեցիկ կակաջ:

(Զինջ, կապուտակ, զվարթ) երկինքը լավ եղանակ էր խոստանում:

2

Ինչէրն են հաշվում, ջարդում, ցույց տալիս, սրում: Պատասխան բառն օգտագործիր ուղիղ և փոխաբերական իմաստներով:

3

ԶՎԱՐԹ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մի մարդ ապրում էր ծնողների հետ և ուներ երկու զավակ: Նա ամեն օր հինգ լավաշ էր գնում: Մի անգամ հացավաճառը հարցրեց, թե ինչ է անում հինգ լավաշը:

- Մեկը ես եմ ուտում, երկուսը պարտքս եմ տալիս, երկուսը պարտքով եմ տալիս:

Հացավաճառը ինդրեց բացատրել: Դու կարող ես բացատրել հացավաճառին:

4

ԴԱՐՉՎԱԾԸ

ԱԿԱՆՋՆԵՐԸ ՍՐԵԼ – մեծ ուշադրությամբ լսել, ուշադրությունը լարել լավ լսելու համար, ականջները չորս անել:

Հորինիր մի պատմություն նկարների շուրջ՝ օգտագործելով «ականջները սրել» կամ «ականջները չորս անել» դարձվածքները:

Ինդուկ

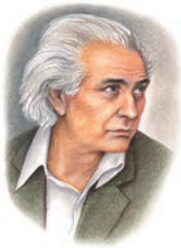
- Երեկ ինչո՞ւ դպրոց չէիր եկել:
- Ատամս ցավում էր:
- Հիմա չի՞ ցավում:
- Չգիտեմ. հիմա ատամնաբույժի մոտ է:

ԱՉԻ ԱՌԱՋ

Տյուս
խորհրդանշել
Տարբավայել

Այսպիսով, պատմվածքը սովորեցնում է, որ ընտանիքի հիմքը....
Քո դասարանն էլ մի մեծ ընտանիք է, ուրեմն....

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ

Հիշիր

Երբ նեղն եմ ընկնում, երբ հույսս է հանգչում,
Նախ մորս, ապա Աստված եմ կանչում:

Երիտասարդ հայություն,
Դու ես հույսը մեր միակ:

ՄԱՅՐՍ

Մեր հույսի դուռն է մայրս,
Մեր տան մատուռն է մայրս,
Մեր օրորոցն է մայրս,
Մեր տան ամրոցն է մայրս,
Մեր հերն ու մերն է մայրս,
Մեր ճորտն ու տերն է մայրս,
Մեր տան անտունն է մայրս,
Մեր արծվաբույնն է մայրս,
Մեր տան ծառան է մայրս,
Մեր տան արքան է մայրս,
Մեր տան անճարն է մայրս,
Մեր դեղ ու ճարն է մայրս,
Մեր տան աղբյուրն է մայրս,
Մեր ծարավ քույրն է մայրս,
Մեր տան անբունն է մայրս,
Մեր անուշ քունն է մայրս,
Մեր տան ճրագն է մայրս,
Մեր արեգակն է մայրս:
Մայրս, մեր հացն է մայրս,
Մեր տան Աստվածն է մայրս...

1. Ո՞վ էր մայրը բանաստեղծի համար: Բանաստեղծն ո՞ւմ և ինչի՞ հետ է համեմատում մորը:

2. Հովհաննես Շիրազն իր սերն արտահայտել է բանաստեղծությամբ: Իսկ դո՞ւ ինչպես ես արտահայտում:

3. Ո՞ր տողերը կընտրես քո մայրիկին բնութագրելու համար:

4. Բանաստեղծության ո՞ր տողը կընտրես որպես վերնագիր և ինչո՞ւ:

1 Բանաստեղծության օրինակով հորինիր մի քառատող հայրիկի մասին:

2) ա) Տրված բառերից ստացիր բայեր.
օրոր -
ծարավ -
 բ) Տրված բառերն օգտագործիր նախադասությունների մեջ ուղիղ և փոխաբերական իմաստներով:

3) Բանաստեղծությունից դուրս գրիր փոխաբերական իմաստով գործածված բառերը:

4) Բառերը և դրանց բացատրությունները համապատասխանեցրու իրար և գրիր.
մատուռ - վիշտն ամոքելու* միջոց,
ամրոց - փոքրիկ եկեղեցի, աղոթատեղի,
ճորտ - լամպ, կանթեղ,
դեղ ու ճար - անազատ մարդ, ծառա,
ճրագ - բերդ, ամրություն:

5) **ԳԱՂՏՆԱԳԻՐ**

Ա	Ն	Մ	Ռ	Ք
Զ	Ա	Ա	Ե	ՈՒ
Գ	Գ	Յ	Զ	Ս
Ի	Ա	Ր	Ի	Է
Ա	Պ	Ե	Ր	:

Այստեղ ծածկագրված է ֆրանսիացի գրող Բալզակի միտքը մոր մասին: **Վերծանիր և գրիր:**

6) Դատարկ վանդակներում մտովի դիր քեզ համար սիրելի մի բառ և գրիր ստացված բառերը:

				ի	կ						
				ե	ն	ի					
				ա	հ	ա	մ				
				ա	ս	ի	ր	տ			
				ու	թ	յ	ու	ն			
				ա	ք	ա	ղ	ա	ք		
				ճ	ա	յ	ա	ս	տ	ա	ն

Առած

🌸 Որդին բռան մեջ ձվածեղ էլ անի, մոր երախտիքի* տակից չի կարող դուրս գալ:

«Մայր Հայաստան»
 Քանդակագործ՝
 Արա Հարությունյան

Մայրերի օրը մեջ պետք է փնտրել ազգերի ճակատագիրը:
Գարեգին Նժդեհ

Կյանքում հարազատ ու թանկ բաներ կան, որոնք չես կարող կորցնել, եթե...

Հայի թո տեսակը մեր հաղթանակների պտուղն է՝ ուսումնաստեղ, ինքնավստահ և հավատավոր: Հպարտ նայիր աշխարհին:

ՎՐԵԾ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

ՉՆՎԱԾՎԱԾ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՍ

Ով-ով, բայց պապն ու թոռը միմյանց հասկանում էին: Երբ պապը նստում էր ճոճռան թախտին և թիկնում բարձին, Հակոբիկն զգում էր, որ խոսելու կարիք ունի: Գնում էր ու կատվի պես կծկվում ոտքերի մոտ: Աշխարհի բոլոր պապերն էլ գեղեցիկ հեքիաթներ գիտեն: Բայց Արշակ պապն ուրիշ էր: Նա միայն մեկ հեքիաթ գիտեր. «Լինում է, չի՛ լինում՝ լեռների մեջ մոլորված մի գյուղ է լինում: Ես գյուղը միայն մի ճանապարհ է ունենում, էս էլ տանում էր լեռան գագաթ...»:

Դա մի տխուր ու անվերջանալի պատմություն էր հեռվում թողած ծննդավայրի, հարազատ մարդկանց, տան ու լեռների մասին. «Ձեռքդ զգրում էիր, ու քիչ էր մնում ասողերը մնային ափիդ մեջ...»:

Երբ մամը* հուզմունքից ծածկում էր արտասավախառն աչքերը, Հակոբիկն ըմբոստացած* վեր էր թռչում. «Պնայ, ի՞նչ հնարեց այդ հեքիաթը, ի՞նչ»:

Արշակ պապը լռում էր:

Այսօր պապի հեքիաթն այլ ընթացք ունեցավ, որովհետև Հակոբիկն ասաց.

- Պնայ, ասե՛մ՝ քանի աշխարհամաս կա:
- Ասա՛մ, գա՛նջ քան:
- Եվրոպա, Ասիա, Ամերիկա, Աֆրիկա, Ավստրալիա, Է՛, մեկը մոռացա, դժվար անուն էր:
- Տր՛ն, - համարյա գոռալով ասաց պապը:
- Ի՛նչ, - զարմացավ Հակոբիկը:

- Տուն, Հակոբիկ, տր՛ն: Եդ աշխարհամասի անունը ոչ մի գրքում գրված չի, բայց ամենամեծ աշխարհամասն է, ամենասիրունը, ամենա-

իսկականը: Գրքում գրում են Էն աշխարհամասի անունը, որը նվաճել են, իսկ տունը չնվաճված աշխարհամաս է:

Հակոբիկը հավատում էր, որ կա այդպիսի աշխարհամաս՝ չնվաճված, ամենասիրուն, ամենաիսկական...

- Նկարելուց ո՞նց ես,- հանկարծ հարցնում է պապը:

- Նկարչությունս «հինգ» է դպրոցում,- հպարտ-հպարտ ասում է Հակոբիկը:

- Տո՛ւն նկարիր:

- Դրանից հեշտ բան,- ասում է Հակոբիկն ու վազում թուղթ բերելու: Նկարն ավարտելուց հետո պապին է հանձնում այն:

- Չէ, եղ չէ: Ի՛մ ուզած տունը նկարիր: Էնպէս նկարիր, որ համ դուրսը երևա, համ էլ ներսը:

- Ախր ո՞նց կլինի, պապ:

- Գանձ ջան, տուն ասածը միայն պատերը չեն: Էնպէս նկարիր, որ արար աշխարհն իմանա, որ շեն տուն է: Որ իմանան՝ պատերից Էն կողմ յոթ թախտ է, հինգ օրորոց: Օջախի սալը շիկացած է, Ջեյրան, Շեն կովերը, Կարմիր եզը կուշտ են: Իմանան, որ Իսրո պապը քնած է, ճիշտ է, բայց ամբողջ օրը ձիու վրա է եղել: Նկարիր, Հակոբիկ, թո հոգուն մեռնեմ...

Հակոբիկը նորից է սկսում:

- Չեղանվ, Հակոբիկ, թո տունը տուժքարով է շինված: Քանդիր, նորից սկսիր: Պատերը շարիր անտաշ քարով, ծեփիր հարդախառն* ցեխով: Դուռը փոխիր, դարձրո՛ւ մեկփեղկանի: Թախտերը սենյակից տեղափոխիր պատշգամբ, իբր ամառ է: Իսրո պապը թող հեծնի ձին: Օրորոցները հանիր բակ: Մերս էլ թող դրսում երկանք աղա...

Արշակ պապը գորովանքով դիտում է թռռանն ու հրճվում:

- Հակոբիկ,- ասում է նա,- դու Չնվաճված աշխարհամասի բնակիչ ես:

Ով-ով, բայց պապն ու թռռը միմյանց հասկանում էին:

1. Ընտրիր և կարդա՛ այն տողերը, որտեղ խոսվում է.

- պապի և թոռան մտերմության մասին,
- հեռվում թողած տան նկատմամբ պապի կարոտի մասին:

2. Ինչո՞ւ չէին համընկնում պապի և թոռան պատկերացումները տան և աշխարհամասի մասին:

3. Պատմվածքն սկսվում և ավարտվում է նույն նախադասությամբ: Քեզ համոզե՞ց այդ միտքը: Հիմնավորիր:

1

Հիշիր

«Ամենից լավ տունը»: Համեմատիր խրճիթը պապի շեն տան հետ:

2

Հիշիր հայրենիքի հերոսներին և գրիր, թե նրանք ինչպես են անառիկ ու շեն պահել մեր հայրենիքը:

3

Կազմիր նախադասություններ՝ կծկվել բառն օգտագործելով ուղիղ և փոխաբերական իմաստներով:

4

Բառքամոցի

Բնագրի մի բառից «բամվել» են հետևյալ գոյականները. **հարս, համ, շահամաս, մարխ, աշխարհ**: Գտիր այդ բառը և շարունակիր նոր բառեր «բամվել»:

5

Գտիր աշխարհամաս, արտասվախառն, հարդախառն, ամենասիրուն բառերի բաղադրիչները և դրանցով կազմիր նոր բառեր:

ԿԾԿՎԵԼ

ԲԱՌԸ՝ ԱՓԻ ՄԵԶ

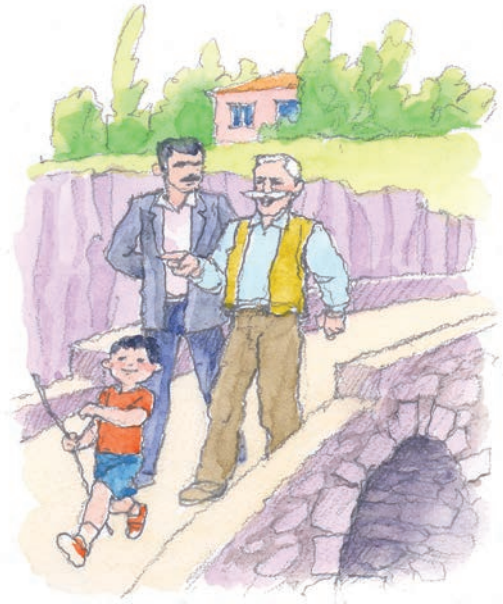
Մարդն ուրախությունից ժպտում է, ծիծաղում, թռչկոտում: Իսկ ի՞նչ է անում, երբ ցուրտ է, ցավում է ինչ-որ տեղը, տհաճ անակնկալի է հանդիպում, վախենում է, վատ տրամադրություն է ունենում, ընկճված է լինում: Ճիշտ է՝ կծկվում է: Իսկ կծկվել՝ բառացի նշանակում է կծիկ դառնալ: Իսկ կծիկը հավասար փաթաթած և գունդ կազմած թելն է կամ գնդի նման փաթաթած որևէ բան: **Գունդուկծիկ դառնալ**՝ ինքն իր վրա փաթաթվելով, կուչ գալով՝ կծիկ, գունդ կազմել:

6 ՉՎԱՐԹ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հին կամրջով Աշտարակի
Անցնում էին անշտապ
Երկու հայր, երկու որդի
Եվ մի պապ՝
Բռնած թռռան ձեռքից:

Ասա՛, քանի՞ հոգով
Անցան կամրջով:
Ով որ շուտ գտնի,
Կստանա երեք
Յեփաթի խնձոր:

7

Հիշիր **«Թորգոմ Նահապետի և Հայկ Նահապետի գրույցը»**: Ըստ այդ գրույցի՝ նախապապերի արտաքինն արտացոլվեց հայելու մեջ: Իսկ նրանց «ահռելի ուժի» և «իմաստուն խելքի» մասին մենք ստեղծկացել ենք ժողովրդական բանահյուսությունից:

ոյուցագվերգություն, հեփաթ, առած, ավանդություն, գրույց, առակ,...

Ընտրիր բանահյուսության թվարկված նմուշներից մեկը և պատասխանիր հաղորդում նախնիներից մեկի մասին:

8

Այս շարքի թեզ ծանոթ ստեղծագործությունների հեղինակները հյուր են եկել: Նրանք պատասխանել են գրքի տված հարցերին:
Կռահիր, թե որ պատասխանը որ հեղինակինն է.

- Պտուղը ծառից հեռու չի ընկնի:
- Մայրն աշխարհում միակ Աստվածն է, որն ուրացող չունի:
- Քիչ ենք, բայց համ ենք տալիս ճաշին:
- Ինչ չես կարող անել սրով, կանես սիրով:
- Խոսք կա՝ սարի գլուխ կհանի, խոսք կա՝ սարից ներքև կբերի:

Քո չնվաճված աշխարհամասն էլ Հայաստանն է: Ի՞նչն է նրան անառիկ պահում:

ԽԱՉԻԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Նա քո հերոսն է իսկական, սարի նման
կանգնած է թիկունքիդ, միշտ հպարտանում էս
սրանով, նրա հետ ոչ մի բանից չես վախենում: Ո՞վ է
նա...

Հայոց լեզուն ուժն է մեր,
Կենաց ջրով կուժն է մեր,
Խմենք կում-կում՝ զորանանք,
Ու հաղթական ելնենք վեր:

ՀԱՅՐԱ

Ինձ վեր հանեց
Հայրս իր հզոր ձեռքերով,
Ես հասակով
Ասես Մասիս սարին հասա,
Տաք շունչն առա
Անչափելի նրա սիրո,
Եվ էլ չկար
Շուրջը ոչ ոք մեզ հավասար:
Ու երգեցինք,
Թռչունները մեզ միացան,
Ծառ ու ծաղիկ,
Շող ու շաղիկ պար բռնեցին,
Դարձանք զվարթ գուլների խաղ
Ու ծիածան,
Երազների լայն թևերով
Սավառնեցինք:
Թիթեռի պես թռվռալով
Օրերն անցան,
Ու զորացա
Հայաստանի հողի վրա,
Ես անպարտ եմ
Պապերիս պես որոտաձայն,
Իմ բազկի մեջ
Իմ հայրիկի ուժն է հիմա:

1. Բանաստեղծությունն ընթերցելիս ի՞նչ պատկերներ տեսաք:
2. Ըստ բանաստեղծության՝ ինչպիսի՞ մանկություն է ունեցել հեղինակը;
3. Նեղինակն ինչի՞ հետ է համեմատում հոր գրկում իր հասակը:
4. Մեկ անգամ ևս ընթերցի՛ր բանաստեղծությունը և ձայնի հնչերանգով ցույց տուր հոր նկատմամբ հեղինակի տածած սերը:

5. Վերընթերցիր այն տողերը, որոնք հաստատում են հետևյալ միտքը. «Չեղինակը հպարտանում է իր նախնիներով»:

6. Ի՞նչ է ուզում ասել հեղինակը հետևյալ նախադասությամբ. «Երազների լայն թևերով սավառնեցինք»:

7. Պատմիր հայրիկիդ հետ անցկացրած քո ամենաերջանիկ օրվա մասին:

8. Պատմիր այն մասին, թե ինչով կարող ես ուրախացնել հայրիկիդ:

1

Կազմիր նախադասություններ **հզոր ձեռքեր, տաք շունչ, անչափելի սեր** բառակապակցություններով և դրանք օգտագործելով՝ պատմիր հայրիկիդ մասին:

2

Փոխաբերական իմաստով արտահայտված օրինակք-բարեմաղթանքները ներկայացրու ուղիղ իմաստով.
 Յոթ որդով սեղան կստես -
 Աղ ու հացով լինես -
 Ճամփադ միշտ կանաչ լինի -

3

Բառքամոցի

Բարեմաղթանք բառով ընկերոջդ հետ խաղա՛ «բառքամոցի»:

4

Լրացրու աղյուսակը՝ օգտվելով բանաստեղծության բառերից:

գոյական	ածական	բայ
հայր	հզոր	երգել

Ինդուկ

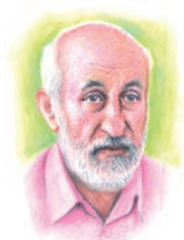
- Հայրիկն օգնել է քեզ այս խնդիրը լուծելիս:
- Ո՛չ:
- Ճիշտն ասա:
- Ճիշտ եմ ասում, ինքը մենակ է լուծել:

Ասացվածք

🌸 Չավակի համար հայրն ամենաուժեղն է:

Այսպիսով, զավակն ուժեղ է իր ծնողներով,...

ՀՐԱՉՅԱ ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆ

Աջ եմ նայում՝ հայրենիք է,
Ձախ եմ նայում՝ հայրենիք է,
Մոտ եմ նայում՝ հայրենիք է,
Հեռուներում հայրենիք է:
Հրաչյա Մաթևոսյան

Ես հավատում եմ հավերժ հին ու հավերժ
նոր մեր ժողովրդի ու նոր եկող սերնդի գո-
րավոր ճակատագրին:

**Ա՛Յ ԶԵՉ ԲԱՆ. ԻՆՉ ԿԱ-ՉԿԱ, ԻՆՉ
ԵՐԵՎՈՒՄ-ՉԻ ԵՐԵՎՈՒՄ՝ ՀԱ՛Յ-ՐԵՆԻՔ Է**

...Երբ մանուշակները բուրում են, ու բուրմունքը մատնում է թփերի տեղը, երբ քարապուտերը* կարմիր-կարմիր զարդարում են քարաթմբերը, երբ երկինքների կապույտներից բաժանված ամպերը ձոր են որոնում, դու ամբողջ մարմնով դողում ես, նայում հորդ ճակատին, նայում հորդ երեսին, աչքերդ հառում նրա քթին, որ հասկանաս մեծերի խոսքը՝ **հոր քթից է ընկել:**

- Մեծացել ես, տղանս,- ձեռքը դրեց ուսիս, շոյեց ճլորած վիզս:

- Բա իՆչ անեի... Ուշանում էիր, հայրիկ:

- Ես եկել եմ, տղանս, չեմ ուշացել: Ուշացել են նրանք, ուժեր գոհվեցին:

- Ինչո՞ւ գոհվեցին, հայրիկ:- Ես զգացի, որ **աչքերս չմված են**, իսկ **լեզուս թառ եմ տվել:**

- Կռվում էին,- տնքաց ու հոգոց հանեց հայրս:

- Իսկ դու չէիր կռվում:

- Կռվում էի: Իսկ կռվում բոլորը չէ, որ գոհվում են: Բոլորը որ գոհվեն, ո՞ր կհասնենք: Էլ հասնելու տեղ չենք ունենա:

- Մեր ամեն ինչի դասատուն ասում է՝ կռվում են հանուն հայրենիքի, գոհվում են հանուն հայրենիքի, գոհվում են իրենց պատվի, արժանապատվության համար: Ճիշտ է ասում, չէ՞, հայրիկ:

- Ճիշտն էլ բան է,- ծոր տվեց հայրս:- Կռվի օրերին օր չի եղել, որ մոռանամ ձեզ՝ իմ մեծին, քեզ, իմ պուճուրիս, տունը, տեղը, այ, ես քարափը, տես, Է, քարապուտերը ո՞նց են **ալավ-բոցին տալիս**: Բա մեր ծմակը*: Ես էն հեռուներում, էն կրակ ու պատիժ որոտների մեջ լսում էի մեր անտառի

ծայրը, թռչունների համերգը, մտքով մեր սարերի ճամփան էի ընկնում ու գնում, գնում, թե պիտի հասնեմ իմ սիրած աղբյուրի ջրերին:

Հայրս հանկարծ ինձ սեղմեց կրծքին, աչքերը փակեց, արցունքի կաթիլները քամվելով ընկան: Ես զարմացա: Երեխամ է: Բանակ գնացածը, կռվածը, բարով-խերով եկածը արցունք կունենամ, լաց կլինի:

- Տղան, շնտ եք սոված մնացել:

- Չէ, մաման ասում էր՝ խաղով ընկեք, դասով ընկեք, գործով ընկեք, որ սովը մտահան անեք: - Բռնեցի հորս ձեռքը: - Այ հեր, ասա, հասկանամ, էդ մեր ամեն ինչի դասատուն որ ասում է, թե հանուն հայրենիքի, դա ի՞նչ է...

- Այ ապրես... Նայիր վերև: Ի՞նչ է: Երկինք: Մեր տան, մեր գյուղի, մեր սարի, մեր ծմակի երկինքն է, մեր ամեն օրվա, մեր գիշեր-ցերեկվա երկինքը. արև անի՝ մերն է, կարկուտ անի՝ մերն է: Ես ծաղկած հողը, որին հեր ու տղա նստել ու իրար կարոտ ենք առնում, էս հողը, որ մեզ հաց է տալիս...

- Ես լծին նստել եմ, հոտադուրթուն* եմ արել, «Ալվան ջան», «Ծիրան ջան» եմ ասել, խաշիլ եմ կերել...

- Գիտեմ,- ասաց հայրս,- նաև հենց դա՝ ակոսում նստել, քո, եգան, մաճկալի*, խոփի բացած ակոսում նստել ու խաշիլ ուտելը, էս, էս, էս անուշ օրը, էս կորուստները հիշելը, Էգուց ի՞նչ է լինելու... Ամեն, ամեն ինչ, ինչ տեսնում ու չես տեսնում, հայրենիք է, ինչ կա-չկա, ինչ երևում-չի երևում՝ հայրենիք է:

- Ես ջաղացի տեղն էլ գիտեմ: Աղուն* եմ տարել, աղացել ենք:

- Ջաղացն էլ է հայրենիք:

- Հայրիկ, ինչո՞ւն էս հեռուները հասել, Էստեղ կռվեիր:

- Էստեղ կռիվ չկար: Աստված չաներ: Կռիվն ահավոր բան է: Ոտի տակ կկորչենք: Բեզարած* եմ: Կռվից չխոսենք:

Հորս ձեռքը թուլացած ընկավ ծնկիս: Զիչ հետո զգացի, որ նա քնած է: Տեսնես մեկ էլ է՞րբ է Էսպես քնել: Երեխա ժամանակ: Պատերազմ գնալուց առաջ: Ես նայեցի կապույտ-կապույտ երկնքին, մեր ծմակին, սարի ճամփին, քարափի կարմիր-կարմիր պուտերին, **հորս շունչն առա**, նայեցի նրան, զգացի, որ ամեն ինչ՝ հայրս էլ հետը, հայրենիք է:

1. Որտեղի՞ց էր վերադարձել տղայի հայրը, ինչո՞ւ էր ուշացել:
2. Ինչպե՞ս էին բացատրում «հանուն հայրենիքի» արտահայտությունը.

- ամեն ինչի դասատուն,

- հայրիկը:

Կարդա՛ բնագրի համապատասխան հատվածները:

3. Հիշի՞ր՝ ովքեր են մարտնչել հանուն հայրենիքի:

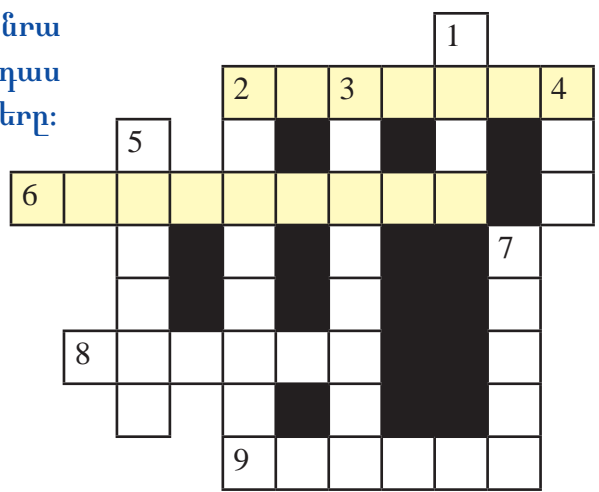
4. Հոր և որդու զրույցում ի՞նչ զգացմունքներ են արտահայտված:

5. Դու համաձայն ես, որ՝
 ա. պատերազմը միայն հեռու մարտադաշտում էր,
 բ. «Էստեղ»՝ գյուղում, կռիվ չկար,
 գ. պատերազմին մասնակցում էին տղան, ամեն ինչի դասատուն, մայրիկը,
 ջրաղացը... Դիմնավորիր:

1 Բնագրի դարձվածքները և արտահայտությունները համապատասխանեցրու իրար.

լեզուն թառ անել հոր քթից ընկնել ալավ-բոցին տալ հոր շունչն առնել աչքերը չռել	շատ նման լինել հորը զարմանալ, հուզվել լուռ մնալ, համրանալ խայտաբղետ, վառվռուն դառնալ հոր ներկայությունն զգալ
---	--

2 Ճիշտ լրացրու խաչբառը և նրա ընդգծված տողերում կկարդաս «հայրենիք» բառի հոմանիշները:

- Տողեր.
 2. Բուն + օրրան =
 6. Ծնունդ + վայր =
 8. Տաք է պահում գլուխը:
 9. Տոն, երեկույթ, համերգ,
 ներկայացում:

- Սյունակներ.
 1. Նանիկ:
 2. Բուն + աշխարհ =
 3. Օտար մարդ:
 4. 365 հատիկ ունեցող պտուղ:
 5. Ցնծությամբ լի:
 7. Սիրանք, հերոսություն անող:

Առած

🌸 Ով հայրենիքի համար չի անում ամեն ինչ, նա չի անում ոչինչ:

Դու քո երկրին սրտից նայիր, Սիրո ծոցից, ձորից նայիր, Արագածի լույս գագաթից, Սրտիդ միջից նորից նայիր:	Եվ դու կզգաս, ով էլ լինես, Որ մեծ է մեր Հայաստանը, Որ էլ լինես՝ քո սրտի մեջ Քեզ հետ է միշտ Հայաստանը: Հրաչյա Մաթևոսյան
--	--

Անհիշելի ժամանակներից սկսած մինչև մեր օրերը հայ բանաստեղծները գովերգել են մեր մայր լեզուն. իզուր չէ, որ ժողովուրդն ասում է. «Լեզու ունես՝ ընդմիշտ կապրես, լեզուդ կորավ՝ հետը կորար»:

Կարդանք և տեսնենք, թե հեղինակը՝ Յովհաննես Ծիրազը, ինչպես է մեզ հասցրել Մաշտոցի պատգամը:

ՅՈՎԿԱՆՆԵՍ ԾԻՐԱԶ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ

Մի սփյուռքահայ պատանու

Մերոպ Մաշտոցն ասաց՝ որդիս,
Էլ ինչո՞վ ես հույսը բերդիս.
Էլ հայրենիք ինչո՞ւ եկար,
Թե պիտ խոսես օտար լեզվով:
Իրավ, քանի լեզու գիտես,
Այնքան մարդ ես, իրավն ասին,
Բայց որ քո հայ լեզուն չունես,
Էլ ի՞նչ հույս ես քո Մասիսին:
**Բայց նա հայ է, ով հովազի
Արնախում* երախումն էլ
Իր մայրենի լեզվով խոսի,**
Խոսի լեզվով իր հայրենի,
Հայոց լեզվով, որ միշտ ջահել,
Մեզ բյուր դարեր հայ է պահել:

Տառերի պուրակում

1. Ո՞րք է ուղղված բանաստեղծի խոսքը: Ինչո՞ւ:
2. Ի՞նչ է պատգամում Մերոպ Մաշտոցը սփյուռքահայ պատանուն: Պատմիր՝ քո բառերով:
3. Ինչպե՞ս ես հասկանում բանաստեղծության ընդգծված տողերը:
4. Մենք գիտենք, թե ինչու է մեր լեզուն կոչվում **հայերեն**: Մտածիր՝ ինչո՞ւ ենք այն կոչում նաև **մայրենի**:

1

Լեզվին փակ դնել, լեզուն բռնվել, լեզուն կապ ընկնել, լեզվին տալ, լեզվի կապերն արձակել, լեզվին գոռ տալ, լեզուն կծել, գլխի ընկնել:

- ա) Բացատրիր դարձվածքների իմաստը:
- բ) Ընտրիր հոմանիշ դարձվածքները:
- գ) Գրիր մեկ բառով:

2

ա) Լրացր՛ու առածները՝ օգտվելով տրված բառերից.

Լեզվի կծածին չկա:

Ցորեն հաց չունես, ցորեն լեզու

Լավ է կաղ լինել, քան լեզվից:

Օձի կծածը, լեզվի կծածը չի լավանա:

Անուշ լեզուն մեղրից է:

.... լեզուն կարճացնում է կյանքը:

Քանի լեզու գիտես, այնքան ես:

Աշխարհը շինողը և լեզուն է:

(մարդ, քաղցր, դեղ, ոտք, լավանալ, քանդել, երկար, ունենալ)

բ) Խմբավորի՛ր փակագծերի բառերը և տեղադրի՛ր աղյուսակում.

գոյական	ածական	բայ
.....

3

«Ինչից է սկսվում հայրենիքը» երգում ասվում է.

Գուցե նկարներից քո այբուբենի,

Ընկերներից քո՝ մոտ ու բարի,

Որ ապրում են բակում մեր կողքի,

Իսկ գուցե հայրենիքն սկսվում է

Մայրիկի երգած օրորներից...

Իսկ ի՞նչ է հայրենիքը քեզ համար: Ինչպե՞ս է դրսևորվում քո սերը հայրենիքի նկատմամբ:

4 **ԶՎԱՐԹ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

Մաղով ջուր կրել դարձվածքը ցույց է տալիս մի անօգուտ, անիմաստ, անհնարին բան անելը:

ա) Դու երբևէ մաղով ջուր կրել ես:

բ) Իսկ կարո՞ղ ես մաղով ջուր կրել:

Դու դեռ շատ լեզուներ ես սովորելու և իրավունք կունենաս հպարտանալու դրանով: Սակայն հիշի՛ր՝ շատ լեզուների իմացությամբ հպարտանալու իրավունք չունի նա, ով չգիտի իր մայրենին:

ԼԻՊԱՐԻՏ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Մեծ Մեսրոպ Մաշտոցն ստեղծեց հայոց այբու-
բենը, որով արարվեց մեր հոգևոր հայրենիքը: Իսկ
ովքեր են սովորեցնում այդ հայրենիքում արժանա-
պատվորեն ապրելու արվեստը:

Սիրենք մեր հողը, սիրենք
Լեզվի նման մայրենի,
Հիշենք՝ դրախտն իսկական
Տճն-օջախն է հայրենի:

ՀԱՅՈՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Ես՝ մի խոնարհ աշակերտ, Դու՝ վեհ ու վսեմ,
Ինչ բառերով արժանի քեզ ներբող* հյուսեմ,
Քեզ, որ դարեր մեր հոգու խավարը վանել,
Սիրո, լույսի, բարության սերմեր ես ցանել:

Որ երբ խրճիթ ես մտել զանգի ղողանջով,
Դպրոց դարձել, լցվել է արարման շնչով,
Նոր ոգի ես հաղորդել մեր արյան հոսքին,
Եվ պահապանը դարձել մայրենի խոսքի:

Դու, բռնած մեր ձեռքը ամուր, այսօր էլ, ահա,
Նոր բարձունքներ ես տանում խիզախ ու անահ,
Սովորեցնում օտարից ոչինչ չհայցել,
Եվ երագած տունը մեր ձեռքով կառուցել:

Ես՝ մի խոնարհ աշակերտ, Դու՝ վեհ ու վսեմ,
Ինչ բառերով սրտագին քեզ ներբող հյուսեմ,
Որ պարզ լինի, քեզ վայել՝ իբրև հուշարձան,
Քեզ՝ մեր հոգու հերկերի անմահ սերմնացան:

1. Կարդա՛ այն տողերը, որոնք բնութագրում են ուսուցչին և նրա կատարած գործը: Մեկնաբանի՛ր:
2. **Սերմնացան** բառի բաղադրիչներով բացատրի՛ր բառի իմաստը: Ինչո՞ւ է հեղինակն ուսուցչին համարում «հոգու հերկերի սերմնացան»:
3. Չեղինակն իր վերաբերմունքն արտահայտել է բանաստեղծական խոսքով: Իսկ դո՞ւ...

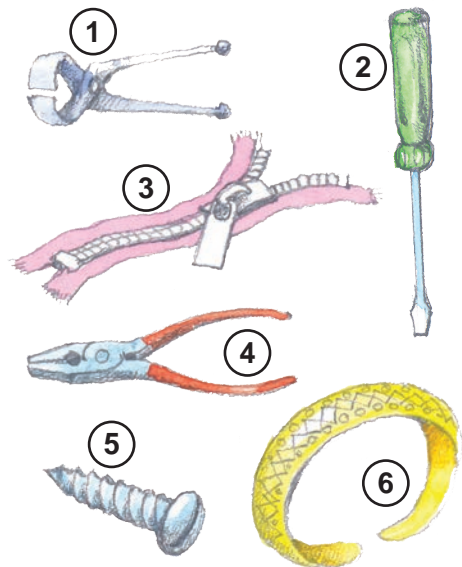
1 Բանաստեղծությունից դժբախտ դրժբախտ գրի հոմանիշ և հակահոմանիշ բառազույգեր: Կազմիր նախադասություններ՝ օգտագործելով այդ բառերը:

2 Բնագրից դժբախտ գրի փոխաբերական իմաստով գործածված բառակապակցությունները: Դրանք դարձվածքներ են: Ուրիշ ինչ դարձվածքներ ես հիշում:

3 Տրված հոմանիշներից յուրաքանչյուրից ընտրիր մեկ տառ և գտիր ներքևի գծապատկերում թաքնված և այդ բառերին հոմանիշ մի բառ:

վ	ս	ե	մ	ս	ե	գ	հ	պ	ա	ր	տ

4 Հարցազրույց անցկացրու ձեր դպրոցի ուսուցիչների հետ «Դժբախտ է ուսուցիչ լինելը» թեմայով:
Գրառիր:
 Ինչ նոր բան իմացար:
 Ինչը բեզ գարմացրեց:
 Ինչը բեզ ոգևորեց:
 Ես հասկացա, որ....

5 **ԶՎԱՐԹ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**
 Ուսուցիչը դասարանում ներկաբացակա արեց: Դասին ներկա էին 8 աղջիկ, 7 տղա: Ընդամենը քանի՞ մարդ կար դասարանում:

6 Գրիր, թե որ անվանումը որ առարկայինն է. **պտուտակ, հարթաշուրթ, ունեղի, պտուտակիչ, շղթա, ապարանջան:**

Դու իմացար, որ թո մեջ մի կայծ վառելու համար ուսուցիչն իր մեջ լույսի մի ամբողջ ծով է կուտակում:

Դու աշխարհը տեսել ես, թե ինչպես են կաղինը, ինձորը, տանձը ծառից ընկնում: Երբևէ մտածել ես, թե ինչ են լինում այդ պտուղները. թռչուններն են ուտում, մրջյունները, թե...

Կարդա՛ր և կիմանաս, թե ինչ զարմանալի բան պատահեց մեր հերոսին:

ՎԱՍԻԼԻ ԲԻՐՅՈՒԿՈՎ

ԿԱԴԻՆԸ

Ճյուղից կախված կաղինն ուրախանում էր.

- Ա՛յ թե գեղեցիկն եմ ես: Շապիկս դիմացկուն է, ոչ մի անձրև ինձ չի թրջում: Գլխարկս ամուր է: Այսպես իմ հարազատ ծառի վրա կձմեռեմ:

Ուրախանում էր նա, ուրախանում, և հանկարծ մի կատաղած քամի սկսվեց:

- Վա՛յ,- բղավեց կաղինը և պոկվեց ու ընկավ գետնին:

Պառկած ստուգեց գլխարկը, շոշափեց կողերը. ամեն ինչ տեղում էր:

- Յիմա ի՛նչ պիտի անեմ,- շուրթերը սեղմելով՝ վշտացավ կաղինը:- Յարազատ ծառից տես թե ուր եմ թռել: Այնտեղ գոնե տերևների տակ էի թաքնվում, իսկ այստեղ...

Պառկել էր կաղինը և տխուր մտքերի մեջ ընկել: Իսկ քամին պոկում էր ոսկեգույն տերևները և նետում թաց գետնին:

- Սկսեց տաքանալ,- ասաց կաղինը և ծածկվեց տերևներով:

Շրջվեց, հարմար պառկեց և քնեց:

Շատ էր քնել, թե քիչ՝ արևն սկսեց տաքացնել: Առվակները բռնաբացվեցին:

Կաղինը, թաց գետնին պառկած, վատ էր զգում: Շուռուճուճ եկավ և վեր կացավ:

- Մի տես, է՛, կեչին տերևակալել է,- զարմացավ նա:

Փորձեց գլորվելով մոտենալ կաղնուն, բայց ինչ-որ բան խանգարեց նրան: Նայեց ներքև ու բղավեց.

- Վա՛յ, ինձ ոտքեր են աճել:

Ուզեց գլխարկն ուղղել, տեսավ՝ այնտեղ տերևներ են աճել:

Կաղինը դարձել էր կաղնի:

1. Կաղինն իրեն ինչպե՞ս էր զգում հարազատ ծառի վրա: Հիմնավորիր կարծիքդ պատմվածքի տողերով:

2. Յետո փոխվե՞ց կաղինի տրամադրությունը: Ինչո՞ւ: Ի՞նչ պատահեց:

3. Ինչպե՞ս ավարտվեց պատմվածքը: Արդյո՞ք բո մտածածը և այս ավարտը համընկնում են:

4. Ըստ բեզ՝ պատմվածքի ավարտին ինչպիսի՞ն էր կաղինի տրամադրությունը: Ի՞նչ է արտահայտում «Վայ, ինձ ոտքեր են աճել» նախադասությունը. ա) ուրախություն, բ) վախ, գ) զարմանք, դ) տխրություն: Ընտրիր այս տարբերակներից մեկը, հիմնավորիր և նախադասությունը կարդա՝ համապատասխան հնչերանգով:

5. Ի՞նչ կապ ես տեսնում պատմվածքի վերջին նախադասության և նկարի միջև:

1 «Հանկարծ մի կատաղած բամի սկսվեց» նախադասության մեջ կատաղած բառը փոխարինիր այն բառերով, որոնք նախադասության իմաստը չեն փոխի.
ջղայնացած, բարկացած, կորացած, մոլեգնած, սարսափած, զազազած, զայրացած:

2 ա) Բնագրից ընտրիր ռվ (ի՞նչ), ինչպիսի (րո), ի՞նչ է անում (ի՞նչ է լինում) հարցերին պատասխանող հիևգական բառ և գրիր առանձին սյունակներով:
բ) Ի՞նչ անուն կդնես սյունակներից յուրաքանչյուրի վերևում:

3 Բնագրից ընտրիր սիրուն, խոնավ, ջերմացնել, տրտում բառերի հոմանիշները:

4 Վերծանիր խառնագիրը: Հիշիր մի առած ծառ-ով և ստացված բառով:

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ Է ԻՄԱՆԱԼ

5 Այս երգը երգում են հայոց բանակի զինվորները: Դու էլ երգի՛ր:
Ես մի բունն եմ բո հողի,
Ես մի ծիլն եմ բո արտի,
Ես մի զարկն եմ բո բազկի,
Հայրենի՛ երկիր, Հայաստան:

ՇՈՒՐԹ, ՇՈՒՐՁ

ԲԱՌԸ՝ ԱՓԻ ՄԵՉ

Բնագրի մեջ դու հանդիպեցիր **շրջել** և **շուրթ** բառերին: Ինչքան էլ զարմանալի թվա, այս երկու բառն էլ **շուռ** արմատից են ծագել: Սկզբում՝ **շուռ + թ = շուռթ**, իսկ հետո **թ**-ն դարձել է **ջ, ու-ն՝ ո**, բառը՝ **շուրջ**:

ՈՒՋՈՐԻՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՄԱՆԱԼ

Վարդան Չորավարը, իջևանում կանգ առած ժամանակ, մի կաղնի է տնկել Ակնաղբյուրի մոտ: Կաղնին, 1500 տարի ապրելուց հետո, 1974 թվականին կայծակնահար եղավ և տապալվեց (բարձրությունը 50 մետր էր, ուներ փչակ, որտեղ կարող էր տեղավորվել 25–30 մարդ):

1975 թվականին Ակնաղբյուրում մի նոր կաղնի տնկեց մարշալ Բաղրամյանը: Ծառն օրեցօր աճում է ու զորանում:

6

Հիշի՛ր

«Մաթեմատիկա–2, 3»

21 – քսան + մեկ = քսանմեկ

104 – հարյուր չորս

1951 – հազար ինը հարյուր հիսունմեկ

«Ուիզո՞ւմ ես ավելին իմանալ» տեխնից դո՞ւրս գրի՞ր թվերը, դասավորի՞ր անման կարգով և գրի՞ր բառերով:

ԱՉՔԻ ԱՌԱՋ

թրջել

գրեթեակալել

7

Երկու արմատից կազմված հայերեն ի՞նչ բառեր սկստի ուներ արտասահմանցին, երբ դրանք արտասանում էր այսպես. **տեսել համ, ընկալել հյուր, սկարել լույս, հարել թմբուկ**:

Դու էլ հիմա կաղնու մի ծիլ ես, որը հետո հայրենիքի համար դառնալու է հզոր կաղնի:

Ճնված օրվանից մեզ օրորում են երազները:
Պարզվում է՝ ոչ միայն մեզ...

Կարողացիր գմայլվել ու զարմանալ և մի օր դու
էլ կդառնաս գմայլելի ու զարմանալի:

ՂՈՒԿԱՍ ՍԻՐՈՒՆՅԱՆ

ԵՂԵԳԸ, ՈՐԸ ՇԱՏ ԷՐ ՈՒԶՈՒՄ ԴԱՌՆԱԸ ՍՐԻՆԳ

Հազարավոր եղեգների մեջ կար մի նուրբ, կարմրավուն եղեգ, որն իր բոլոր ազգակիցների նման ցանկանում էր դառնալ սրինգ: Որովհետև եղեգները սրնգից բացի դառնում են նաև զամբյուղ, խսիր, տան ծածկ և ուրիշ այլ բաներ: Դե, բնական է, որ այդ-բանի մեջ ամենատպավորիչը սրինգ դառնալն է:

Մեղմ քամու դեմ հեզանազ* ճոճվող եղեգնուտում ամենանրբագեղը Կարմիր եղեգնիկն էր:

Ամեն անգամ, երբ գյուղացին գալիս էր եղեգնուտ՝ եղեգ տանելու, սա ձգվում էր ոտքի վրա, բարակ տերևներով ծափ զարկում ու գեղանի ճոճվում, որպեսզի նկատվի: Բայց ջանքերը զուր էին անցնում. գյուղացին ուրիշների էր տանում:

Իսկ մեկ անգամ աշնանը Կարմիր եղեգնիկի բախտը բերեց: Նրան նկատեց մարդը, հատեց սուր դանակով, ինամքով դրեց կապոցի մեջ, շալակն առած տարավ տուն: Կապոցի եղեգները կարծես անտարբեր էին իրենց ճակատագրի հանդեպ: Տարուբերվելուց նրանք խուլ ձայներ էին հանում, ոմանք նույնիսկ դժգոհում էին այս ուղևորությունից: Իսկ Կարմիր եղեգնիկն անչափ երջանիկ էր, աշխատում էր դարձյալ գեղանի երևալ ու քամու շունչն իր միջով անցկացնելով՝ վերածել հուզիչ երգի:

Գյուղացին եղեգները հասցրեց տուն, դասդասեց, թե որից ինչ պիտի սարքի, ու անցավ գործի:

Բայց ի՛նչ դժբախտություն. Կարմիր եղեգնիկը չդրվեց նրանց մեջ, որոնք պիտի սրինգ դառնային: Նրա վշտին չափ ու սահման չկար: Լեզու չունեի, որ ինդրեր, բացատրեր, համոզեր: Իր միակ «զենքը» գեղեցիկ մարմինն էր ու հաճելի երգը: Բայց դրանք չօգնեցին. գյուղացին որից սրինգ պատրաստեց, որից զամբյուղ ու խսիր* հյուսեց, մնացածն էլ դարձրեց տանիքի ծածկ:

Ամենատարօրինակ բախտը բաժին ընկավ Կարմիր եղեգնիկին: Գյուղացին նրանից մի շերտիկ անցկացրեց զամբյուղի մեջ, մի շերտիկ հյուսեց խսիրին, իսկ մնացած մասը դրեց ծածկի մեջ:

...Հետագայում ոչ մեկը գլխի չէր ընկնում, թե այգուց միրգ բերելիս ինչու է երգում զամբյուղը, կամ ինչու է նվագում խնձորենու տակ փռված խսիրը: Իսկ ամենատարօրինակը՝ ո՞վ էր տեսել, որ տանիքը երգի գեղեցիկ ու հուզիչ երգեր...

1. Ի՞նչ էր երագում Կարմիր եղեգնիկը: Ընթերցի՛ր համապատասխան հատվածը:
2. Ի՞նչ պատահեց եղեգնիկին:
3. Ինչո՞վ էր տարօրինակ Կարմիր եղեգնիկին բաժին ընկած բախտը:
4. Բնագրից գտի՛ր այն բառերն ու արտահայտությունները, որոնց միջոցով արտահայտվում է հեղինակի համակրանքը եղեգնիկի նկատմամբ:
5. Քո կարծիքով՝ իրականացա՞վ, արդյոք, եղեգնիկի երազանքը: Հիմնավորի՛ր:
6. Ըստ քեզ՝ ինչի՞ մասին կարող էր նվագել խսիրը, ի՞նչ կարող էին երգել զամբյուղն ու տանիքը:

1 Բնագրից դժուր գրիչ ածականները և լրացրո՛ւ հետևյալ աղյուսակը.

պարզ	բարդ	ածանցավոր
.....

ԵՂԵԳ, ՍՐԻՆԳ

ԲԱՌԸ՝ ԱՓԻ ՄԵՋ

Կա այսպիսի մի գրույց: Սրինգը հավերժահարս էր: Հին հունական Պան աստվածն ուզեց բռնել նրան: Սրինգը փախավ և տեսնելով, որ Պանը շուտով հասնելու է, կանգնեց ու դարձավ եղեգ: Պանը կտրեց եղեգը, սրինգ պատրաստեց և նվագեց:

Երազանքիդ հասնելուն քեզ կօգնեն հայրենի հողն ու ջուրը, արևն ու երկինքը:

Ճիշտ է, Հայաստանը ծովեր չունի, բայց գետերով հարուստ է: Գիտեն, նույնիսկ Հայաստանի հին անուններից մեկը եղել է Նաիրի, որը նշանակում է գետերի երկիր: Այդ պատճառով մեր գրողներից շատերն են գրել բանաստեղծություններ գետերի վրա:

ՀԱՍՏ ՍԱՀՅԱԼ

Ինձ համար ծով է մի կաթիլ ցողը...

ԳԵՏԸ

Գետը լեռներից շառաչով գալիս
Եվ անց է կենում դաշտերի միջով,
Կանչում, կարկաչում, հորձանք է տալիս,
Ափերն է զուգում զմրուխտ կանաչով:

Պաղ ջուր է տալիս մարդուն ու բույսին
Եվ կաթիլն անգամ զուր չի կորցնում,
Կյանքի է կոչում կայաններ լույսի
Եվ ինքն իր ճամփին լույս տալով գնում...

Այսպես, վաստակած նա ծով է մտնում,
Եվ ծովն է վերջին կայանը նրա,
Բայց ծովի մեջ էլ հանգիստ չի գտնում,
Նավեր է պահում իր կրծքի վրա:

Դու էլ գետի պես անցիր քո ճամփան
Եվ նման եղիր գետի հորձանքին,
Որ կյանքիդ վերջին կայանում անգամ
Ինչ-որ մի բանով պետք լինես կյանքին:

1. Ըստ բանաստեղծության՝ նկարագրիր լեռնային գետի ճանապարհը և կատարած գործերը:

2. Քո կարծիքով՝ ինչո՞վ է մարդու կյանքը նման գետի հոսանքին:

Հիշիր
«Գետակը»:

3. Համեմատիր գետի և գետակի կատարած գործերը:

1

Գետ բառով կազմիր այնպիսի բառակապակցություն, որը դառնա բանաստեղծության նոր վերնագիր:

ՀԱՆԳԵՐ-ՉԱՆԳԵՐ

2

Յեղիևակը՝ Համո Սահյանը, բանաստեղծության մեջ գործածել է այսպիսի հանգաբառեր.

գալիս - տալիս

մտնում - գտնում

Շարունակիր հանգավորել.

կանչող - լացել -

գալիս է - եղան -

իմացիր - աղալ -

3

Գետ բառով կազմիր բարդ և անանցավոր բառեր:

4

Փոխակերպում

Գետ - □ետ - կե□ - կ□ր
- կո□ - ծով:

5

7, 2, 1, 1000 թվերը գրիր բառերով ու տեղադրիր առածների մեջ:

Մի խելքը լավ է, ավելի:

. անգամ չափիր, անգամ կտրիր:

Մի գնդակով նապաստակ չես խփի:

Խելոքին ասա, անխելքին՝
. ու մեկ:

Հանելուկ

🌻 Ի՞նչ մայր է, որ իր ձագերի կաթով է սնվում:

ՌԻԶՈ՞ՒՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՄԱՆԱԼ

ՇԱՔԱՐԱՋՈՒՐ ԳԵՏԱԿԸ

Ավանդություն

Մի հովիվ ունենում է Շուշան անունով մի աղջիկ, որի նմանը չկար աշխարհում: Նա որ ծիծաղում էր, սարերում շուշաններ էին բացվում, որ լաց էր լինում, արտասուքներն աղբյուրներ էին դառնում: Ասում են, թե այս գետակը Շուշանի արտասուքներից է գոյացել: Ջրի քաղցրահամ լինելու պատճառով գետակը կոչվել է Շաքարաջուր:

Հիշում ես՝ Սևանի մեջ թափվում է 28 գետ ու գետակ:
Ծովին խառնվող գետի նման դրև էլ պիտանի եղիր քո հայրենիքին:

ԳԵՎՈՐԳ ԷՍԻՆ

Այսքան մոտ եմ,
Բայց կարոտ եմ Մասիսին...
Հովհաննես Շիրազ

Մենք փոքր ենք, այո,
Ձեզ ո՛վ էր ասում,
Մեզ սեղմեք այնքան,
Որ մենք ստիպված... աղամանդ դառնանք:

Ա՛խ, ԱՅՍ ՄԱՍԻՍԸ

Ա՛խ, այս Մասիսը...

Որից փափկում են սրտերը բոլոր,
Երբ ինքը... քար է:

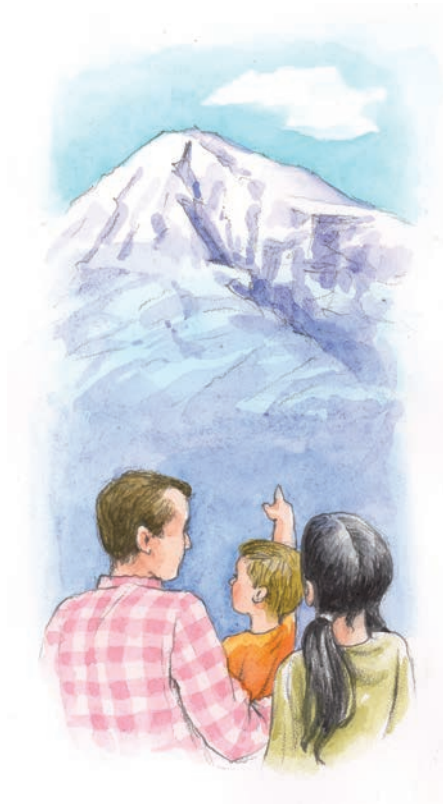
Որ ջերմացնում է սրտերը մոլոր,
Երբ ինքը... սառն է:

Որ աշխարհներից հեռավոր-հեռու,
Բոլոր հայերին այստեղ է բերում,
Երբ ինքն... այստեղ չէ:

Միաբանության քարոզ է կարդում
Աշխարհում ցրված հայերին անտուն,
Երբ որ... կիսված է:

Որ մեծ սիրո պես
Ո՛չ հեռանում է,
Ո՛չ էլ գալիս է...

Ա՛խ, այս Մասիսը:

1. Ըստ բանաստեղծության՝ ամբողջացրո՛ւ միտքը և մեկնաբանի՛ր. Մասիսը.

- քար է, բայց....
- սառն է, բայց....
- այստեղ չէ, բայց....
- կիսված է, բայց....
- ո՛չ հեռանում է, ո՛չ էլ....

2. Ի՛նչ ես կարծում՝ հայերն ինչո՞ւ են այդքան սիրում Մասիսը և ինչպե՞ս են այդ սերը դրսևորում:

1

ա) Օգտվելով տառերի թվային արժեքների աղյուսակից (էջ 5)՝ վերծանիր ծածկագրված բառերը.

8690, 6690, 4690, 2801, 4091, 4609, 2640:

Օրինակ՝ 9690 = 9000 + 600 + 90 = ք + ու + ղ = քող:

բ) Վերծանիր նախադասությունը.

4609 7, 401 720 9420:

2

ա) Գրիր այբուբենի երեսուներորդ տառի անունը: Փոխելով անվան վերջին տառը՝ ստացիր նոր բառեր: Քանի՞ բառ կազմեցիր: Համեմատիր ընկերոջդ գրած բառերի հետ:

բ) Բառարանից օգտվելով՝ գտիր այդ բառերի բացատրությունը:

3

Շարունակիր

փափուկ – փափկել

մոլոր –

սառը –

ջերմ –

հեռու –

4

ՀԱՆԳԵՐ-ՉԱՆԳԵՐ

Լրացրո՛ւ վերջավորությունները և ստացիր իրար հետ հանգ կազմող բառեր.

ա) քան–, վան–, ման–, խան–,

բ) չա–, թա–, լա–, ճամ–,

գ) աս–, պաս–, կայ–, պա–:

ՌԻԶՈՐԻՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԻՄԱՆԱԿ

Մասիս լեռան բարձրությունը հինգ հազար հարյուր վաթսուհինգ մետր է: Այն աշխարհի ամենաբարձր լեռն է՝ հաշված ստորոտից մինչև գագաթ՝ չորս հազար երեք հարյուր մետր: Փոքր գագաթը հաճախ անվանում են Սիս. նրա բարձրությունը երեք հազար ինը հարյուր քսանհինգ մետր է: Սիսի և Մասիսի գագաթների հեռավորությունը մոտ տասը կիլոմետր է:

Սիս + Մասիս = Արարատ

Նշված թվերը գրե՛ք թվանշանների օգնությամբ և գտե՛ք, թե Մեծ Մասիսը քանի՞ մետրով է բարձր Փոքր Մասիսից՝ Սիսից:

Մեծ և Փոքր Մասիսները ձեռք ձեռքի տված կարոտով սպասում են քո հայրենանվեր գործերին:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿՅԱՆ

Երևի հայրենիքը հենց այն է, որ դու տեսնում ես, ուրիշը չի տեսնում:

Երևի հայրենիքը հենց այն է, որ կորցնելուց հետո այլևս ոչինչ չես ունենա կորցնելու:

Վարդգես Պետրոսյան

Եվ ուզում եմ ես, որ ձեր երազը
Զունենա ոչինչ պակաս ու թերի:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Լեռները հպարտ վեր են բարձրանում,
Որ փառքի վերև՝ տանեն, հայրենիք:
Արծիվները վես* երկինք են հասնում,
Որ փառքի երկինք տանեն, հայրենիք:
Հովերն ու հողվերն աշխարհ են շրջում,
Որ փառքի չորս կողմ տանեն, հայրենիք:
Աղբյուր ու գուսան էրգ են կարկաչում,
Որ փառքի գովքը անեն, հայրենիք:
Իսկ զավակներդ, զավակներդ անգին
Իրենց արյունն են տալիս սրտագին,
Որ փառքի անմահ պահեն, հայրենիք...

1. Ըստ բանաստեղծության՝ ի՞նչ են անում.

լեռները, արծիվները, հովերն ու հողվերը, աղբյուրն ու գուսանը:

Պատմիր:

2. Ըստ բանաստեղծության՝ ի՞նչ են անում զավակները: Հայրենիքի

փառքի համար ուրիշ ի՞նչ կարելի է անել:

3. Նամակ գրիր սփյուռքահայ քո հասակակցին՝ նկարագրելով ծննդավայրը:

1

Բառակապակցություններն արտահայտիր մեկ բառով.

- 2 թև ունեցող,
- 7 գլուխ ունեցող,
- 8 ոտք ունեցող,
- 4 հարկ ունեցող:

2

ա) Թվային բաղադրիչով դարձվածքներն արտահայտիր մեկ բառով.

հավասարեցնել զրոյի,
յոթ սարից այն կողմ,
երկու քայլի վրա:

բ) Դարձվածքներն օգտագործիր նախադասությունների մեջ:

Դու տեսնում ես երեք սլացիկ բարդի:

Առաջին բարդու վրա կանգնած է մեկ արագիլ:
Երկրորդ բարդու վրա տեսնում ես երկու արագիլ:
Երրորդ բարդու վրա արագիլները երեքն են:

Մեկ, երկու, երեք բառերը ցույց են տալիս յուրաքանչյուր բարդու վրա եղած արագիլների թիվը, քանակը:

Առաջին, երկրորդ, երրորդ բառերը ցույց են տալիս բարդիներից յուրաքանչյուրի թվային կարգը, դասը, այսինքն՝ թե տվյալ բարդին շարքում որերորդն է:

Առարկաների թիվ (1, 2, 3...) և թվային կարգ (առաջին, երկրորդ, երրորդ...) ցույց տվող բառերը կոչվում են **թվական** կամ **թվական անուն**: Թվականը պատասխանում է քանի՞, որքան՞, ինչքան՞, քանի՞երորդ հարցերին:

Առարկայի թիվ, քանակ ցույց տվող թվականները **քանակական** թվականներ են: Առարկայի կարգ, դաս ցույց տվող թվականները **դասական** թվականներ են:

3 Զար, առաջին, փափկել, սիրտ, տասնհինգ, հինգերորդ, ջերմացնել, կարդալ, քառասուն, անտուն, չորրորդ, մուլոր, հազար, բարձր, հեռավոր, սար, երկու, աշխարհ, կանչել բառերը բաժանիր չորս խմբի: Ի՞նչ են ցույց տալիս յուրաքանչյուր խմբի բառերը: Ի՞նչ անուն կղնես խմբերից յուրաքանչյուրին:

4 **Որոշիր՝ որ բառերի հետ են գործածվել թվականները, և այդ բառակապակցությունները գրիր տետրում:**
Դու սովորում ես չորրորդ դասարանում:
Արագածն ունի չորս գագաթ:
Հայ շախմատիստները գրավեցին առաջին տեղը:
Սևանա լիճ թափվում է քսանութ գետ ու գետակ:

 Հայրենիքը հենց այն է, որ անհնար է հասկանալ խելքով, չափել մետրերով, նրան կարելի է և պետք է հավատալ միայն:
Վարդգես Պետրոսյան

ՄԵՏԱՔՍԵ

Երբ հնչում են Ամանորի զանգերը, երկնքից մեր սրտերին երազանքներ են իջնում, որոնք բարեմաղթանքների միջոցով հասնում են մեր սիրելիներին...

Գրքի նկատմամբ անտարբեր լինել նշանակում է անտարբեր լինել մարդու նկատմամբ:

ՆՈՐ ՏԱՐՎԱ ԳԻՇԵՐ

Թե աշխարհում փակ դռներ կան, թո՛ղ որ բացվեն այս գիշեր, ՈՒ Նոր տարին նոր խնդությամբ թող ներս մտնի այս գիշեր, Թե կան դատարկ, համր տներ, մանկան ճիչն՝ թող լցվեն, Ով փնտրում է սրտանց մեկին, հանկարծ գտնի այս գիշեր:

Թե կան տխուր, լացող աչքեր, թող ծիծաղեն այս գիշեր, Կանչող ձեռքերն իրար հասնեն, հրաշք ապրեն այս գիշեր, Թե կան սրտեր՝ չար նախանձով, դառնան բարի ու ներող, Եվ ուրիշի ուրախ կյանքով խանդավառվեն այս գիշեր:

Թե մոլորված անցորդներ կան, դարձի՛ թող զան այս գիշեր, Սրբագործված սիրով մտնեն իրենց օջախն այս գիշեր, Թե կան բախտի փշոտ ճամփեք, թող ծաղկունքով կանաչեն, ՈՒ երջանիկ սպասումով բոլորն արբեն այս գիշեր...

Թե աշխարհում պանդուխտներ* կան, թող տուն դառնան այս գիշեր, Հայրենական հավերժությամբ ողջագուրվեն այս գիշեր, Արարչագործ իմ ժողովուրդ, թո՛ղ որ խմենք մինչև լույս Թափվող ձյունի նման մաքուր խղճիդ կենանցն այս գիշեր...

1. Անգիր սովորիր բեզ դուր եկած բառատողը:
2. Հայրենիք, սեր, ընտանիք, հայրենադարձություն բառերից ո՞րը ո՞ր բառատողին կվերագրես: Ինչո՞ւ:

ԹՎԱԿԱՆԻ ԵՐԳԸ

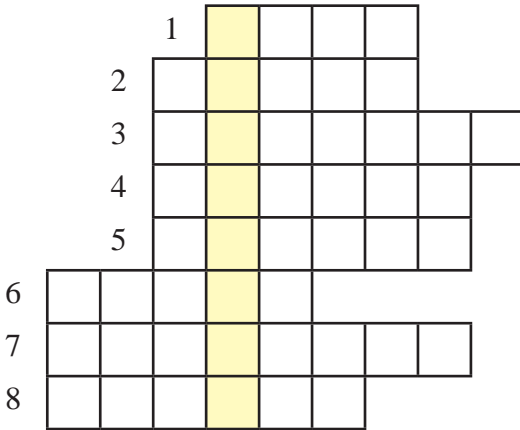
Թվականն են խորհրդավոր, խոսքի մաս են շատ պատվավոր, Ցույց են տալիս միևչև անհուն, Թե՛ թվի կարգ, թե՛ թվանուն:

ՉԿԱՐԹ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Թվականներն անվերջ են: Կարող ես ասել, թե ինչու:

- 2 Լրացրո՛ւ խաչքառը և ընդգծված սյունակում կկարդաս, թե ուրն է հրաշալիքների հրաշալիքը:

ԽԱՉՔԱՌ «ՅՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐ»

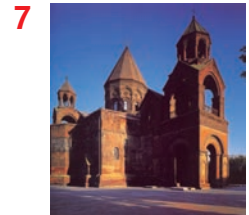
- 1 Բարեմաղթանքներ գրիր ընկերոջդ և փոխանցիր նրան:

Հանելուկ

🌸 Եկավ օրով, գնաց տարով:

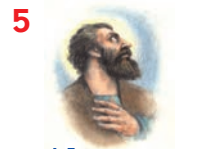
Հիշիր
«Երկնքի բոլոր աստղերը ճանաչում էին նրան»:

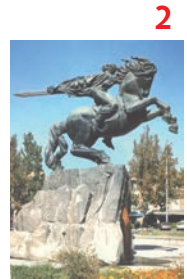
Սուրբ ...

... Նահապետ

... Մաշտոց

Սասունցի ...

... լիճ

3

Լավ բան մտածիր, որ լավ բան կատարվի:

Հայ ժողովրդական առած

ԱՄՓՈՓԻՐ ԻՄԱՑԱԾԴ, ԱՏՈՒԳԻՐ ԻՆԵՂ ԲԵԶ

1. Ամբողջացրո՞ւ միտքը և ասա՛, թե ուր բնագրից է:

Մեր ամեն ինչի դասատունն ասում է....

Նա է հայը, ով....

Դու բռնած մեր ձեռքը՝ տանում ես....

....., որովհետև կաղինը կաղնի էր դարձել:

Դու էլ գետի պես անցիր քո ճամփան, որ....

....., որ փառքդ վերև տանեն, Հայրենիք:

Բոլոր հայերին այստեղ է բերում, որովհետև....

Թող որ Նոր տարվա այս գիշերը....

2. Քեզ ծանոթ ո՞ր հեղինակներին հանդիպեցիր այս բաժնում:

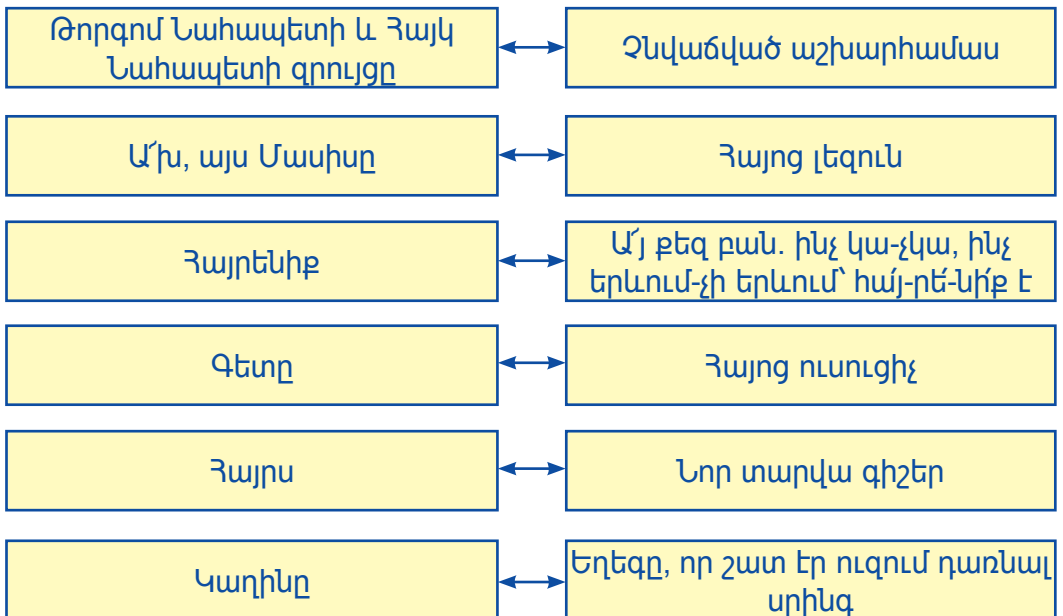
Հիշի՛ր նրանց ստեղծագործություններից:

3. «ՌԻԳՈՒՄ ԵՍ ԱՎԵԼԻՆ ԽՄԱՆԱԿ» բնագրից (էջ 71) սյունակներով գրի՛ր գոյականները, ածականները, բայերն ու թվականները:

4. Գրի՛ր բառեր, որոնց մի տառը փոխելով՝ կստանաս թվականներ:

Օրինակ՝ մեզ – մեկ, մեխ – մեկ:

5. Իմաստային ի՞նչ ընդհանրություններ ես տեսնում հետևյալ ստեղծագործություններում:

ՓՈՔՐԻԿ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ածու – 1. բանջարանոցի մարգ: 2. (փխբ.) փոքր ժողովուրդ, փոքր երկիր:

Աղուն – աղալու համար պատրաստած հացահատիկ:

Ամոքել – մեղմել, հանգստացնել:

Անդնդախոր կիրճ – շատ խոր ձոր:

Անծայրածիր – վերջ, սահման չունեցող:

Անհուն – անծայր, անվերջ, անսահման:

Անձեռակերտ – ձեռքով չշինված, սքանչելի:

Ապար – բնական քարային հանքատեսակ (ավազ, գրանիտ, մարմար և այլն):

Ապարանք – պալատ, դղյակ:

Ապարդյուն – արդյունք չտվող, անօգուտ, իզուր:

Առնչվել – կապ ունենալ:

Արնախում – արյուն խմող:

Բաճկոնակ – անթև կարճ զգեստ, ժիլետ:

Բեզարել – հոգնել:

Բեկբեկ – ծուռումուռ, ոլոր-մոլոր:

Բերկրանք – հրճվանք, ուրախություն:

Բիլազուկ – ապարանջան, ձեռքի զարդ:

Բնույթ – բնավորություն:

Գիտաժողով – գիտնականների ժողով:

Գրավ – մեկից պարտք վերցնելիս նրա մոտ թողնվող իր կամ գումար:

Դավ – գաղտնի մտածված չարամիտ արարք:

Եղեռն – կոտորած, չարագործություն:

Երախտահատույց լինել – լավության տակից դուրս գալ:

Երախտիք – ուրիշին արած բարի գործ:

Չարմ – միևնույն ծնողների սերունդ:

Չիլ ձայն – բարձր և սուր ձայն:

Չմայլվել – հիանալ, սքանչանալ:

Ըմբոստանալ – դիմադրել, չենթարկվել, ապստամբել:

Ընծա – նվեր:

Ընտելացնել – վայրի բույսը, կենդանին կամ թռչունը դարձնել ընտանի:

Ինքնություն – եություն, իմաստ:

Լոկ – միայն, սուկ:

Լուսածեզ – լույսը ծագելու ժամանակը, լուսաբաց:

Խայծ – միս, որդ, հաց, որ անց են կացնում կարթի վրա՝ ձուկ որսալու համար:

Խեցեղեն – կավից պատրաստված իրեր:

Խսիր – ծղոտից, բույսերի կեղևից կամ դալար ոստերից հյուսած կարպետ:

Խուրջին – երկաչքանի տոպրակ, պայուսակ:

Խուփ – կափարիչ:

Ճեճքար – կտավատ ծեծելու երկանաքար:

Ճմակ – անտառի խիտ տեղ, ուր արև չի ընկնում:

Կարձախպեր – նույն մոր կաթով սնված ոչ հարազատ եղբայր:

Կայծքար – կարծր քարի տեսակ, որը երկաթին խփելուց կայծ է առաջանում:

Կապարճ – նետաման:

Կատարյալ – անթերի, ընտիր:

Կարմրախայտ – ձկան մի տեսակ:

Կացարան – ապրելու տեղ, տուն, բնակարան:

Կերտել – շինել, կառուցել, ստեղծել:

Կճատ – կարճ ու տափակ քիթ ունեցող:

Կողակ – ձկան մի տեսակ:

Կորզել – խաբեությամբ, խորամանկությամբ մեկից մի բան վերցնել, ձեռք բերել:

Կռան – դարբնի մուրճ:

Ջամաճարակ – լայն տարածվող վարակիչ հիվանդություն:

Ջամբավ – բարի անուն, ճանաչում, հռչակ:

Ջավալունս – լողացող մեծ թռչուն:

Ջատու – 1. Լավ կտրող, սուր: 2. ՈՒժգին, կտրուկ:

Յարդախառն – հարդ (հացահատիկի մանրացրած ցողուններ) խառնած:

Յեզանազ – հեզ, խոնարհ, նազանի:

Յոժարություն – համաձայնություն:

Յոտաղ – գութանի եզները բշոլ տղա:

Յորդորել – մեղմ կերպով համոզել:

Ձեռակերտ – ձեռքով շինած, ստեղծած:

Ձիրք – բնածին ընդունակություն, շնորհք, տաղանդ:

Ճկել – ծռել, խոնարհել:

Ճոն – գլխարկ կարող:

Ճուռ – ոտք:

Մաճկալ – գութանի մաճը բռնող և վար անող մարդ:

Մամ – տատ:

Մամուռ – արմատներից զուրկ բույս:

Մասունք – շատ թանկագին, սրբազան բան:

Մատուռ – փոքրիկ եկեղեցի:

Միլիարդ – շատ մեծ թիվ՝ հազար միլիոն:

Մինուճար երեխա – ծնողների միակ զավակը:

Մկանուտ – ուժեղ մկաններ ունեցող:

Մղոն – երկարության չափ (մոտ մեկուկես կիլոմետր):

Մոլեզնել – արագ տարածվել, բորբոքվել:

Նախշքար – ներկարար, պատերը ներկող, նախշող:

Ներբող – գովերգ, փառաբանական խոսք, ճառ:

Նշմարվել – հազիվ երևալ:

Նվաղել – սաստիկ թուլանալ:

Շաչել – սուլոցի նման սուր ձայն հանել:

Շտկել – ուղղել:

Չախչախ – փայտե շերտիկ ջրաղացքարի վրա, որի միջոցով ցորենը թափվում է անցքի մեջ:

Չուրսունկանի – չորս ունկ ունեցող:

Պանդոկ – ճաշարան:

Պանդուխտ – օտար երկրում ապրող մարդ:

Պարեն – ուտելու մթերք, սննդամթերք:

Պեղել – փորելով գետնի տակից որևէ հին բան հանել:

Պռունկ – շրթունք, բերան:

Պուտուկ – կավե աման, կճուճ:

Ջորի – էջից մեծ, ձիուց փոքր և նրանց նման բեռնակիր կենդանի:

Ջրշուն – թանկարժեք մորթով ջրային կենդանի, կուղբ:

Սալ – մետաղյա հարմարանք, որի վրա երկաթ են կռում:

Սանամեր – սանամայր՝ զավակի մայրը կնքահոր համար:

Սխրանք – խիզախ արարք, հերոսական գործ, հերոսություն:

Սկաֆանդր – տիեզերագնացի պաշտպանիչ հագուստ:

Սողք – սողալը:

Ստորին – ներքևի, ցածի, ցածում գտնվող:

Վես – բարձր, վսեմ, սեզ, վեհ:

Վերվերի բռնել – պարել:

Վտիտ – թույլ, անզոր, նվազ:

Տառեղ – արագիլների մի ցեղը, սպիտակ արագիլ:

Տնտղել – ուշադրությամբ զննել:

Տրտնջալ – դժգոհել, բողոքել:

Ռիխտ անել – որևէ բան անպայման անելու խոստում, երդում տալ:

Ռինկ – 1. ականջ, 2. ամանի բռնակ, կանթ:

Ռոռկան – ձուկ բռնելու ցանց:

Փարչ – կավե ունկավոր գավաթ, կուլա:

Փոխ տալ – փոխարինաբար, ժամանակավոր մի բան տալ:

Փոկ – ծովային կաթնասուն կենդանի:

Քարապուտ – վայրի կակաչի տեսակ:

Քարավան – ուղտերի շարք, որն անապատում մարդիկ և բեռներ է փոխադրում:

Քուրա – մետաղը շիկացնելու վառարան, հնոց:

Օթյակ – օթևան՝ գիշերելու տեղ:

ՈՒՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՑԱՆԿ (I-IV ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ)

այլուր	բրդուճ	կարդալ	միասին	պարզել
աղբյուր	գաղտնիք	կեղև	միլիարդ	պարծենալ
աղջիկ	գդալ	կեղտ	միլիոն	ջարդել
աղքատ	գոգևոց	կենդանի	մինչև	ջրհեղեղ
ամբողջ	գույնզգույն	կեսօր	միջանցք	սայթաքել
ամենօրյա	դադարել	կրիա	միրգ	սանդղակ
ամպ	դարբին	հազնել	մկկալ	սանդուղք
այլևս	դարձյալ	հազուստ	մյուս	սեղմել
այսօր	դարձնել	հաղթել	մորթել	սերկևիլ
անգամ	դեղձ	համարձակ	մռթմռթալ	սկյուռ
անդադար	դերձակ	համբերել	մռնչուն	սևուկ
անընդհատ	եղբայր	համբուրել	մտահոգ	սուրբ
անհոգի	եղջերու	հայելի	մրմնջալ	սրբազան
անձրև	երևալ	հարատևել	մրջյուն	սրբել
անձրևոց	երբեմն	հարբած	մրրիկ	սրընթաց
անշնորհիք	երբեք	հարդ	նախշուն	վախկոտ
անվերջ	երգ	հարթ	նետածիգ	վայրէջք
անօթևան	երկրորդ	հարյուր	ներքև	վայրկյան
աշխարհ	երջանիկ	հետև	նորոգել	վարդ
աշխույժ	զարթնել	հերթապահ	շաբաթ	վարդակ
աջ	զգույշ	հեքիաթ	շաղգամ	վերև
առաջ	զվարթ	հիացմունք	շնորհիվ	վերադարձ
առաջարկ	էջմիածին	հղկել	շշնջալ	վերջ
առողջ	ընդամենը	հյուլթալի	շոգ	վերջապես
առջև	ընթացք	հյուսել	ոգևորել	վրձին
ավագ	ընթրիք	հյուր	ողջ	տափօրինակ
արև	ընծուղտ	հոգատար	ողջույն	տերևակալել
արդար	թև	հոգնել	ոսկեգօծ	Տրդատ
արդեն	թագավոր	հևք	ոսկի	ուխտ
արդյոք	թեն	ծև	ով	ուղղակի
արձակուրդ	թուղթ	ծագուկ	ովքեր	ուղևոր
արջ	թռչել	ծգել	ոտնահետք	ուղտ
բարև	թռչուն	ծյուն	ոտք	փորձանք
բարդ	թրջել	ճամփա	որդ	փորձել
բարձունք	իբր	ճամփորդել	որդի	ևս
բարձրանալ	իջնել	ճանապարհ	որովհետև	օգնել
բերդ	խաբեբա	ճյուղ	որպեսզի	օդ
բողկ	խաբել	ճռճռալ	որջ	օդաչու
բույն	խղճալ	մաղթել	որսորդ	օդապարիկ
բույր	խնդրել	մարդ	չարածճի	օվկիանոս
բուրդ	խորհուրդ	մեղք	պառկել	օրոր
բրդել	ծաղկազարդ	մեջք	պատճառ	
բրդոտ	կարգ	միանգամից	պատմվածք	

ՈՐՈՇ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

5. 1. Յուրտ:
6. 4. Հայոց այբուբեն:
11. 3. Թուֆ:
23. 1. Օդաչուններն Արամի քույրերն են:
28. 4. Արմունկ, փող, գունդ: 6. Հանք – վանք:
32. 1. «Ա» տառը:
35. 5. «Դ» հնչյունը: Երեկ չէ առաջին օրը, երեկ, այսօր, վաղը, վաղը չէ մյուս օրը: Չորս:
41. 4. Ավանակ – ավազակ:
53. 2. Ատամները: 3. Երկուսը՝ ծնողներին, երկուսը՝ զավակներին:
55. 5. «Ազգի ապագան մայրերի ձեռքում է»:
58. 4. Աշխարհամաս:
59. 6. Տղան՝ հոր և պապի հետ:
66. 4բ. Մաղով կարելի է սառույց կրել, իսկ սառույցը նույն ջուրն է:
68. 3. Վեհ:
75. Հանելուկ. գետ – վտակներ, ծով – գետեր:
77. 2. Օրինակ՝ վեգ, վեհ, վեճ, վեմ, վեպ:
78. 2. Ոչնչացնել, հեռու, մոտ:
81. Հանելուկ. Ամանորը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի յոթ և բյուր		Խաչիկ Մանուկյան – Հայրս	60
հրաշալիքները	3	Հրաչյա Մաթևոսյան – Ա՛յ քեզ բան. ինչ կա-չկա, ինչ երևում-չի երևում՝ հայ-րե՛-նի՛ք է	62
Վաչագան Ա. Սարգսյան – Հայաստանի յոթ և բյուր հրաշալիքները	4	Հովհաննես Շիրազ – Հայոց լեզուն	65
• Գրքի զրույցը քեզ ծանոթ և անծանոթ հրաշալիքների մասին	4	Լիպարիտ Սարգսյան – Հայոց ուսուցիչ ..	67
• Հովհաննես Թումանյանի արձանի մոտ	7	Վասիլի Բիրյուկով – Կաղինը	69
• Արամ Խաչատրյանի հետ	12	Ղուկաս Սիրունյան – Եղեգը, որը շատ եր ուզում դառնալ սրինգ	72
• Սարյանի նկարներում շողշողում է Հայաստանի հավերժությունը	17	Համո Սահյան – Գետը	74
• Անակնկալը	21	Գևորգ Էմին – Ա՛խ, այս Մասիսը	76
• Մասիսից դեպի Ագռավաբար	24	Սիլվա Կապուտիկյան – Հայրենիք	78
• Ճամփորդությունը շարունակվում է..	29	Մետաքսե – Նոր տարվա գիշեր	80
• Իշխանը	31	Ամփոփիր իմացածդ, ստուգիր ինքդ քեզ ..	82
Գարեգին Սրվանձությանց – Սասունցի Դավիթը կռվում է դևերի դեմ	36	Փոքրիկ բառարան	83
Ամփոփիր իմացածդ, ստուգիր ինքդ քեզ	43	Ուղղագրական բառացանկ (I–IV դասարաններ)	85
Ա՛յ քեզ բան. ինչ կա-չկա, ինչ երևում-չի երևում՝ հայ-րե՛-նի՛ք է	45	Որոշ առաջադրանքների պատասխաններ	86
Ռազմիկ Դավոյան – Թորգոմ Նահապետի և Հայկ Նահապետի զրույցը	46	Բնագրերը ենթարկվել են որոշ փոփոխու- թյունների, համապատասխանեցվել են գրական հայերենի կանոններին, չորրորդ դասարանցիների ընկալումներին:	
Պարույր Սևակ – Քիչ ենք, բայց հայ ենք..	48		
Սուրեն Վարդևանյան – Օջախի հիմքը ...	51		
Հովհաննես Շիրազ – Մայրս	54		
Վրեժ Իսրայելյան – Չնվաճված աշխարհամաս	56		

ԿԱՐԻՆԵ ԹՈՐՈՍՅԱՆ
ՎԱԶԱԳԱՆ Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ
ՀԵՂԻՆԵ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
ԿԱՐԻՆԵ ԶԻԲՈՒԽՉՅԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ 4

Դասագիրք 4-րդ դասարանի համար

Խմբագիրներ՝

**Շարվաճքը՝
Էջադրումը՝
Ձևանմուշը՝**

Հրանտ Վարդանյան
Արտաշես Թադևոսյան
Սվետլանա Այվազյանի
Միքայել Աբրահամյանի
Վաչագան Ա. Սարգսյանի

«ՄԱՆՄԱՐ» հրատարակչություն
Երևան, Ղ.Փարպեցու 9-7, հեռ. 53-79-82, 53-79-83
E-mail: manmar@manmar.am